

SELİM İLERİ

SONA

ERMEK

ROMAN

S

SELİM İLERİ

1949'da İstanbul'da doğdu. 19 yaşında *Cumartesi Yalnızlığı* isimli ilk öykü kitabı yayımlandı. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki öğrenimini 1972'de yarım bıraktı. 1976'da *Dostlukların Son Günü*'yle Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, 1977'de *Her Gece Bodrum*'la Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü aldı. Romanları ve öyküleriyle edebiyat çevresinde geniş yankılar uyandırdı. *Yaşarken ve Ötürken* (1981) *Milliyet Sanat* dergisince yılın romanı seçildi. *Kırık Bir Aşk Hikâyesi* adlı senaryosu Sinema Yazarları'nca 1982-83 mevsiminin en iyi senaryosu ödülüne layık görüldü. *Mavi Kanatlarınla Yalnız Benim Olsaydın* (1991) Türkiye Yazarlar Birliği Roman Ödülü'nü aldı. *Allahsızmarladık Cumhuriyet* adlı oyunu 1997'de hem Afife Jale hem de Avni Dilligil ödülleri aldı. İleri'ye 1999 yılında, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti "televizyon" alanında Kültür-Sanat Ödülü verdi. Radyo çalışmaları dolayısıyla aynı yıl Dialog Medya Ödülü'nü aldı. 2001'de *Bu Yaz Ayrılığın İlk Yazı Olacak* yayımlandı ve 2002 Orhan Kemal Roman Armağanı'yla ödüllendirildi. Selim İleri ayrıca, 2003 yılında *Uzak, Hep Uzak* adlı deneme kitabıyla Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü, 2005 yılında *İstanbul'un Sandık Odası* adlı kitabıyla da TYB'nin Hatıra-Gezi alanındaki ödülünü, 2012'de Aydın Doğan ödülünü ve Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü'nü, Aralık 2013'te Türsak Vakfı Türk Sinemasına Hizmet Onur Ödülü'nü aldı. Selim İleri'nin bütün kitapları Everest Yayınları tarafından yayımlanmaktadır.

SELİM İLERİ

SONA ERMEK

Yayın No 1656
Türkçe Edebiyat 641

Sona Ermek
Selim İleri

Editör: Eyüp Tosun
Kapak tasarımı: Füsün Turcan Elmasoğlu
Sayfa tasarımı: Veysel Demirel

© 2017, Selim İleri
© 2017, bu kitabın tüm yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

1. Basım: Mayıs 2017

ISBN: 978 - 605 - 185 - 153 - 2
Sertifika No: 10905

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftelhavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 **Faks:** (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI

Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 513 34 20-21 **Faks:** (0212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap
www.facebook.com/everestyayinlari
www.instagram.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

*İssız akşamlarında
beni okumuş olanlara*

On yedi yaşında bir delikanlı, otuzlarında bir genç adam, hep aynı sararmışlık, hep aynı solgunluk, eziklik. Yetmişine yaklaşırken sararmışlıkları, solmuşlukları silmeye, yadsımaya çalışıyorsun, gencelmeye.

Bir zamanlar çok sevdiğin *Gönül Eğitimi*'ni okumalısın: Frédéric Moreau kaç yaşındaydı? Gemi kalkıp yol alırken, sislerin sardığı çan kulelerine, Notre-Dame'a bakıyordu.

“Saf Bir Yürek”i artık daha çok seviyorsun, Félicité’yi kendine daha yakın.

Yine de Frédéric Moreau’ya dönüp, elmas mı, değersiz taş, cam mı, ne olduğunu bilemediğin hazineyle kalbinde, sönüp gittiğini düşünüyorsun. Senin de hayatın öylesine tekdüze, öylesine durgun; ezgin hayatında, yazacağın her tümcenin bir serüven olacağını sanmıştın sen de. Döküntü, çapaçul tümcelerinle baş başa kaldın.

Hep merak ettin, *Madam Bovary*’nin başlangıcındaki ben anlatıcının, öznel anlatıcının kim olduğunu; sonra nesnele geçilir, derken anlatıcı büsbütün yok olur.

Emma'nın balo sahneleriydi gönlünü çelen; Emma'nın-kilerden esinli balo sahneleri yazdın, sonu düşbozumuyla noktalanan. Taksim Belediye Gazinosu'nda, 23 Nisan ilkokul baloları sayılmazsa, hayatında hiç baloya gitmedin. Romanlarda, öykülerde balolar okudun, filmlerde balo sahneleri, olanca görkemiyle Ava Gardner balo salonuna giriyor.

Āşık olduğun aktris -sonra tanışacaksınız- baloya geliyor; film siyah-beyazken birdenbire renkli oluyor, balo sahnesi boyunca.

Herkes, her şey baloda. Herkesi, her şeyi hep aynı baloya çağırıyorsun.

Gustave Flaubert'in kendisidir derler, Charles Bovary'nin sınıf arkadaşı, ben anlatıcı.

Güncesine yazmış: Ormandan geçiyordu, çevresinde sonbahar yaprakları, yaprak dökümü; Emma da, Rodolphe da kendisiymiş, rüzgâra evrilen güz esintisi, söylenen sözler, mavi şişede arsenik.

Koltuğuna mihlanıp kalmışsın.

Şimdiki zaman. İç, gün. Anlatıcı aynaya bakıyor.

Aynaya bakıyorsun. Aynadaki kişiyi tanımıyorsun: Çenesinin altında horoz ibiği, yaşlı bir adam. Gözlüğünü çıkarıyor. Gözlüğünü çıkarınca görüntü büsbütün bulanık, yansı, akis.

Akis artık kullanılmıyor. Korumaya çalışıyorsun, kurtarmaya, bir dizede akis, “Gizli bir akis kalmış gelip geçen her yüzden”, dize sende yaşıyor.

Gözlüğünü takıyorsun. Romanına alıntılanmışın: “Küflü aynalarında küflü aynalarında”... Geceyarısıydı, ezberine güvenemiyor, şiiri bir türlü bulamıyordun, antolojileri, şairin toplu eserini. Kitaplığın daha o zaman darmadağın.

‘Aynadaki kişiyi tanımamak’ı kraliçe edalı yaşlı yazardan çalışıyorsun; öldü. Doksanlarındaydı, sen şimdi altmış sekiz, gerçi dinçti, anılarını yazmak istiyordu, özyaşamöyküsel bir anlatı. *Dolap* koyacaktı galiba adını.

Gençliğinde güzelliğiyle ünlenmiş kadın aynaya bakıyor, “Kim bu ihtiyar kadın?” diye soruyordu. Sana anlatmıştı. “Çökkün, bitik!” O kalınca sesi yine işitir gibisin. Dinliyordun, unutmamışsın.

Unutmadığın, unutmak isteyip de unutmadığın o kadar çok şey var ki.

Oturma odasındaki, kapıdan girer girmez, altın varaklı ayna mı?

Dolap’ı yazmadı. Yazdıysa bile *Dolap* yayınlanmadı. Bütün anıların, bütün yaşantıların tıktırıldığı bir dolap olacaktı.

Öğledensonraları yazmaya başlıyormuş. Sabahları artık geç kalkıyormuş, her tarafında ağrılar, sızılar. Sabah âdeta sona ermiş. Yatak odasıyla yazı odası iç içeydi, arka bahçelere bakan. Uykusuz gecelerde -apansızın eski bir “romans”- kalkıyor, yazı masasının başına geçiyor; öyle demişti. Birkaç cümle geliyormuş aklına, not tutuyormuş, bazan uzun uzadıya yazıyormuş. Bir kadeh konyak, “kanyak” derdi ısrarla, ısınmak için. Gündüzleri, öğleye doğru, kimileyin votka.

“Yazmak dinmiyor.” Kalınca sesi hüzünlüydü, kaygılı, bezgin, yankıyıp duruyor. Aslında bir daha asla işitemeyeceksin.

Bekliyorsun. Neyi beklediğini bilmeyerek bekliyorsun. İçeriye geçip yazmayı? Yürek darlığının dinmesini? Ölümü? Başka bir şiirdeki, başka bir şairin, “sevgi günleri”ni?

Şiirlerle, yazılar çizilerle, romanlarla, öykülerle; fakat belki son defa. Telâş içindesin.

Yazılısaydı, yayınlansaydı, kitaba ad verecek dolap yazı odasındaki ceviz, camekânlı, eski dolap olabilir mi? Varaklı ayna oturma odasında. Açıyor, gazetelerde tefrika halinde kalmış romanlarını gösteriyor, tozlu dosyalar içinde, tozlu zarflarda, sararmış gazete kesikleri. Yıllara bakar gibi bakıyor onlara. Handiyse fırlatıp atıyor camekânlı dolabın raflarına.

Hoş bir akşamüzeriydi, yaz, yazsonu da olabilir, Nişantaşı'nın, Valikonağı Caddesi'nin bakımlı arka bahçelerinde, lüks apartmanlar, bahçıvan eli değmiş güller, taflanlar, şimşirler, renk renk yıldız çiçekleri; güller daha çok. Birbirine bitişik bahçelerden birinde yalnızca beyaz güller.

Şimdiki zamanda o an, bakımlı bahçeler gözünün önünde ama, yarım kalmış kendi romanlarını, çalışmalarını düşünüyorsun, aynadaki yaşlı adam da, çenesinin altında horoz ibiği. Örtbas etmeye uğraşıyorsun: Ellerin titriyor.

1990'ların sonu, 2000'lerin başı. Kâbuslarla bunca boğuşmuyordun. Dördüncü Murad'ı yazmaya başlamıştın: *Ben ki Sultan Murad Han Gâzi*.

1980'ler olmalı. Sabri'nin on yedinci asra dair bir roman yazmaya çalıştığını, ansızın, nice okumalardan sonra bu kez fark etmiştin; gündüzleri İstanbul'a inip kütüphanelere gidiyor, karısı, çocukları yaz tatilinde.

Mümtaz da o yüzyılda geçen bir romanı tasarlayıp durmaz mı?

1960'ların ortasında olmalı: Eniştenin kitaplığından *Yaz Yağmuru*'nun ilk basımını alıyorsun, ödünç, bir daha geri vermeyeceksin.

İçerde bir yerlerde olmalı Dördüncü Murad taslakları, ilk yazılışlar, defterler, yüzlerce sayfa, kalın kâğıt büyük boy zarflarda. Artık ölümünden sonraya kalacak, yazamayacaksın, bitiremeyecek, son şeklini veremeyeceksin.

Beyaz güllerden bir çelenk göndermiştin, kraliçe edalı yaşlı kadın yazarın cenazesine.

Işığı kapatıp banyodan çıkıyorsun. Üç dört dize, inançları, dünya görüşleri farklı iki şair. Traş olmaktan vazgeçtin; yarın olurum. Gençliğinde her gün.

Dolap'tan bir şeyler kaldı mı geriye?

Ölümünden sonra kimsenin umrunda olmayacak, Dördüncü Murad zarfları doğru çöpe!

Gençken, hayaller içindeyken; yaşayacağın son evin -herhalde burası, burası son ev- müzeye dönüştürüleceğine inanırdın, bir gün 'büyük yazar' olunca. Tümü de mahvolmuş yazar, şair müzelerini görmezden mi geliyordun? Sait Faik'in sırtık yeni eşyalarla döşenmiş Burgaz'daki evini; Hüseyin Rahmi'nin yitip gitmiş, kendi eliyle işlediği yastıklar -kraliçenin annesi de gergef işlermiş- goblen; Yahya Kemal'den takma dişler, pırtık bir bavul.

Seni Ahmed Hâşim kandırmıştı.

Anlatıcı -'anlatıcı' mı demeli, sanki yanlış adlandırma- on dört on beş yaşlarındadır. Bomboş sınıfta, okul

sırasında oturmuş, kitap okumaktadır. Açık pencereden, top oynayan çocukların sesleri, bağırırları işitilir.

Frankfurt'ta eski bir konağa gitmiş, Goethe'nin çalışma odasındaki yazı masasında *Faust*'un mürekkep lekelerini görmüş, baştan başa, akan yıldız serpintileri. Öyle anlaşılıyor ki Hâşim kendini de aldatmış.

Okuyor okuyor, lâcivert gökyüzünde -bir yaz gecesi!- sonsuz yıldız serpintilerini görür gibi oluyordun. Orta-okuldaydın.

Lisede "Merdiven"le esriyip gidecektin: "Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak". Ne çabuk sonbahar olmuş! Güneş rengi yapraklara bir an önce kavuşmak istiyordun. Şu an, şu saniye, bir yığın çürümüş, kokuşmuş yaprak; "Anı kalıntılarıyla bulanık".

Çiçekçi cep telefonuna çelengin fotoğrafını göndermişti. Bekliyorsun.

“Yazmak dinmiyor.” Belki de “Yazmak bitmiyor”du. Doksanında sesinde bezginlik ama, doksanında sahiden hâlâ umutlu. Masasındaki Katherine Mansfield ciltlerini, kitaplarını gösteriyor, “Yeniden okuyorum”, Fransızca çeviriler, birinin kapağında gencecik hikâyeci, verem.

Ne Hâşim ne Mansfield. Çehov’a neden öldünüz diye soruyordu, akşamları söyleşebilirdik. Yolun başındayken okunabilirler, bugün okusan canını yakacaklar. Akşamları söyleşebileceğin kimse yok.

İçine yeşil zeytin atılmış buz gibi martini içiyordunuz, uçuk sarı, buruk. Niye zeytin konur martiniye? Kraliçe öyle şeylere dikkat eder, gençliğinde barmaid olmak istermiş, frappé buz hazırlıyor.

İki kanadı açık balkon kapısından arka bahçelere bakıyordun arada bir. Kraliçenin harikulâde hikâyesi o bahçelerden birinde geçer: Alt kattaki bahçeye daracık bir merdivenle iniliyordu, kızıl, sarı, yeşil yapraklar, pembe funda toprağı, irili ufaklı saksılar, eski zamanlardan kalma çar-

kıfelek ve insanların bütün bu güzelliğe düşmanlığı; yaşlı kadın, öykü kişisi, bu dünyada yapayalnız, bahçesindedir...

Başa sarıyorsun, baştan alıyorsun. Daha ayrıntılı hatırlayabilmek için. Yeterli gelmiyor.

Yaşlı yazarla ondan otuz -sayıyorsun-, otuz dört yaş küçük yazarın dostlukları; belki bir öykü olabilir. Bir yerinden başlamalı. Sözelimi martininin özel kadehini betimlemeye çalışıyorsun. Geniş ağızlı, yayvan; ince bir çubuk üstünde yükseliyor, ince cam. Gözünün önünde ama sözcüklere dökemiyorsun. Portakal kabuğu mu kokardı martini? Sıkıntıyla vazgeçiyorsun kadehten.

“Beyaz güller çok güzel” demiştin, karşıdaki bahçede beyaz güller falan.

“O kadar uzakları göremiyorum.” Alay ederek söylemişti.

O kadar uzakları göremiyorsun. Gözlüğünü çıkarıp burnunun dibine kadar yaklaşıtıyorsun, okuyabilmek için.

Annesinin gergeflerini yazmış, padişahın huzurunda şarkı söyleyen İtrî; çerçevelemiş, duvara asılmıştı, görmüştün, dalıp gitmiş Mevlâna'yı da. “Annemin marifeti. Son yıllarını böyle geçirdi, teneke kutusunda renkli ibrişimler.” Annesinin ölümünü yazmış, uykusunda ölmüş, ölmekten korkmamış.

“Bu böyle gidemez, daha kaç sene?” İrkilmiştin, sözün gerisi ölüm olacaktı. “... daha kaç sene? Sağlığım tükenince kendi elimle son vereceğim.” Verememişti.

“Gergefler” olamaz, belki gergef işi...

Yazar yaşlandıkça eseri de yaşlanır, yeni yazdıkları. Her yeni yazdığı daha yaşlı, daha bitkin. Ne kadar çabalarsa çabalasın, gençlikteki üslûbunu bir daha yakalayamaz. Merhametsiz bir şeydir bu.

Eski izlekler, eski dile getirişler, geçmişteki, gençlikteki sahneler sık sık, ikide birde belirir ama, mücevherin ışıltısı donuklaşmıştır. Gökyakutun gece mavisine sinsi bir karanlık yürür. Boşuna aranırsın gençlikteki coşkuyu.

Anlatıcı yazı masasının başında, sağ elinin işaret parmağıyla eski daktilonun tuşlarına hızlı hızlı vurmaktadır. Yakın gözlüğünü takmıştır; uzak gözlüğü masa saatinin az berisinde.

Anneannenin su kaçmış bir “Felemenk”i vardı. Anneanneni defalarca yazdın. Felemenk taşlı yüzüğü atlamışsın.

Gençken yazmadıklarını, yazmayı aklının ucundan geçirmediklerini, belki de yazmaya değer bulmadıklarını

-oysa yıllar yılı sana eşlik etmişler- şimdi yazabilirim sanısıyla dolup taşarsın. Şimdi, vakti geldi, tam sırası!

Belki *Dolap* da tekrarlar yığını olacaktı. Yazacaklarını, yazabileceklerini yazmıştı kraliçe.

Annesini yazmış; nasıl birkaç cümlede yaşatmış onu! Kıskanmıyorsun, tam tersine hayranlık duyuyorsun, özölüyorsun gergef işlerini yazan kadını, gözlerin doluyor, son yıllarında çok seyrek görüşüyordunuz.

Tortudur yazdıklarınız, yazacaklarınız. Umutsuz, boşuna bir çaba. Bıkkınlığın soğuk yüzü yapışıp kalır: Ben bunları daha önce... Sonsuz yıldız serpintileri havaî fişekler gibi dökölüşüp söner.

Geriye dönüş sahnesi. Geçmişteki zaman: Aya Triada kilisesinin çanları çalıyor.

Anlatıcının annesi, otuz yaşlarında; kurşunî derisi kırış kırış maroken koltuğa oturmuş, masal okuyor. Masal birazdan bitecek, öğle uykusu başlayacak. Yine yaz günü olmalı: Pencereleer açık, Aya Triada kilisesinin çan sesleri işitiliyor.

Sahneyi bir an durduruyoruz.

İki sorun var:

a) Anlatıcı bunları daha önce yazdı, annesinin masal okuyuşlarını da, otuz beşindeyken bir anı kitabında, ellilerindeyken yazdığı romanda, gazete yazılarında, söyleşi sorularını yanıtlarken... Romancı, hikâyeci kimliğine bürünüp, Aya Triada kilisesi, tramvay geçer, Asım Paşa'nın köşkünde taştan Pamuk Prenses ve Yedi Cüce, havuz kenarında.

Okurların hatırlayacaklarından kaygılanıyor: Biz bunları okumuştuk.

b) Yine bunlar çıkageldiğine göre yazmak zorunda.

Gerçi bir de 'kendini yazmak' sorunu var. Anlatıcıya demişlerdi ki, kendini yazarak romancı olunmazmış.

Anlatıcının çocukluğu, dört beş yaşlarında. Kitabın kapağındaki ateş kuşları ne zaman uçacaklar diye bekliyor. Pencereden uçacaklar, bir daha geri gelmeyecekler. Ateş kuşlarının ateş kırmızısı kızılaştıkça kızılaşıyor.

Çanlar susmuş.

Masal bitmeyecek. Öğle uykusu başlamayacak. Uyurmuş gibi yaparak, sonu mutlu bitmiş masalı sonu mutsuz biten masala dönüştüreceksin. Mutsuz, bütün bütün mutsuz, daima mutsuz. Çünkü bu ev mutsuz, yeryüzü mutsuz, çarşıdaki tavukçuda canlı tavuklar, annen seçiyor, birazdan çırpına çırpına ölü, incir yaprağı örtülü kırmızı tablalarda kocaman ölü balıklar.

Anneannene "Biz yerken kirazların canı acımaz mı?" diye soruyorsun.

Eski püskü kitabın renkleri kötü basılmış kapağında ateş kuşları kıpırtısız duruyor.

Kitabı evirip çeviriyorsun, dağınık mı dağınık yazı masanın üstünde bulduğun, öteki kitapların altında. Tozlanmış. Haftalar önce, belki aylar önce buraya bırakmışsın; kitaplığından niye çıkarıp getirdiğini hatırlamıyorsun. Eski bir kitap, dört beş formalık. Kapağındaki resim Matisse'in karakalem çalışması, belki de çini mürekkebi. İç sayfalarında Matisse'in çizimleri var, Matisse'in ve Picasso'nun.

Picasso'nun Türkiye'de yeni yeni tanındığı yıllar; kraliçe bir romanında anmıştı: Aydınlar, ressamlar, şairler kendi aralarında tartışıyorlar eciş bücüş portreleri, resimleri, bahçe Florya'da, içki sofrasındalar, 1950'ler olmalı, Picasso şarlatan mı değil mi diye. Sonra Mahmut Makal konuşacaklar, *Bizim Köy*.

Anılarda kalmış o roman için yeriniyorsun, şimdi kimselerin haberi yok, bazı bölümleri sende o kadar canlı kalmış. Boyuna yılların dökümünü çıkarıyorsun, kaç zamandır hatırladığın yoktu, oysa şimdi Florya'daki bah-

çedesin, tek katlı evin mutfağından patlıcan kızartması kokuları geliyor...

Otuz yedinci sayfada bol yapraklı, şişman top ağaçlar, deniz kıyısı, az beride yelkenli: Matisse yapmış. Matisse hiçbir zaman böylesine yakın gelmemiştir.

Florya plajlarının sesyükselticilerinden Dalida yankıyor.

Top ağaçlara fıstıkîler, yeşiller, yelkene maviler, beyazlar uyduruyorsun, tekneye uçuk limonküfü. Öğle uykusuna yatırılmışçasına gözlerini kapatıyorsun, gözlerini kapatınca genceliş! Birden genceliyorsun. Hayatının hangi sahili burası?

Art arda deniz kıyıları, art arda plajlar, kumsallar, dalgakıranlar, deniz fenerleri. Art arda anı boğuntuları. Gözlerini açınca geçti. İzmiritlerle dolu kül tablasını, iki yudum kahvesi kalmış fincanı görüyorsun, âdeta gözetliyorsun, dersiz topsuz kâğıtlar, sigara paketi, masa saati, çakmaklar.

Masa saati on bire yirmi kalayı gösteriyor. Bir daha geri gelmeyecek bir on bire yirmi kala.

Gözlerini açınca geçti, nöbet, humma, sevinç, ruh sıtması, bir daha başlayıncaya kadar.

Matisse'in resmine bakıyorsun: Yelkenli, limonküfüne boyadığın, kalın halatla sahile bağlanmış. Halat boz renginde, açık toprak alacası. Kimse yok resimde, insan figürü yok. Sessizlik. Çılgın bir yaz günü. Sanki ince bir esinti geçiyor, top ağaçların belirsiz, çizilmemiş ya da gelişigüzel çizilmiş yapraklarından. Epeydir böyle çılgın,

çoşkularla donanmış yaz günleri özlüyorsun. Günlerin epeydir kapkaranlık.

Matisse'in resminden sana ne. O sahile gidemeyecek, o dingin havaya kavuşamayacaksın. Geç kaldın. Deniz kıyısında, çıplak ayakla, kumsalda bata çıka yürüyemeyeceksin. Ağustos güneşinde suyun serinliğini hissedemeyeceksin. Yarı baygın gecelerde erkekliğin uyanmayacak.

Şimşekli karanlıklar görüyorsun, senin günlerinin karanlığı. Ağır bir melankoli; usul usul, sinsi sinsi, dağılıp gitmeye başlıyorsun kendi melankolinde. Öğrendiğin günden beri sevmiştin melankoli, melankolya sözcüğünü. Senin için söylenmişti. Şimşekler çakıyor; bu kez yaz yağmuru değil, epeydir yaz yağmuru değil.

Ama Matisse'in resmi siyah-beyazken bile yaşamak dolu. Yaşamak istiyorsun, zamanı geriye almak, gençliğe, yolun başına, hayata, kavak yellerinin estiği günlere, ateşe, çılgınlığa! Yeniden mavi, yeniden yeşil, beyaz, toprak rengi, limonküfü. Yelkenlidesin! Halatı çözüyorlar!

Bu kuşluk vakti camdaki silik yansıda, tanımadığın yaşlı bir adam görüyorsun. Yaşlanan diye düzeltmeye çalışıyorsun. Gerzek gerzek gülümsüyor. Gözleri fersiz. Yansındaki sensin. Sabah yeli, ince esinti kesiliyor. Bütün 'vokabüler' bilgiçliğinle, gerzek geri zekâlıdan gelir diyorsun. Cılız, kaçık bir kahkaha atıyorsun.

“Yazmak bitmiyor.” Demek biten başka şeyler vardı. O zaman üzerinde durmamıştın, düşünmemiştin.

Geceyarıları kalkıp kalkıp yazmaların bir gün başına geleceğini. Soğuk kış gecelerinde. Elektrikli radyatörü yakıyorsun. Henüz bir kadeh kanyak falan yok. Ama boyuna sigara içiyorsun. Çiziktirmeler, aynı şeyleri gevelemeler.

“Sizden yeni bir roman bekliyoruz.” Beylik tümce. Yalan söylüyorlar, senden bir şey bekledikleri yok. Gözlerinin içine baka baka sen de yalan söylüyorsun, yeni kitabın çıkalı birkaç ay olduğu halde: “Bu sıralar pek bir şey yazdığım yok.” Geçen otuz yılda, geçen kırk yılda yavaş yavaş unutuldu, senden bıktılar. Genç okurların çok az. Yayıncın “Sizi yeni kuşağa tanıtmalıyız” diyor; yeni bir kuşağa, yeni okurlara ulaşamıyorsun.

“Aşktan hasta olan bir kadını yazmaya çalışıyorum.” Bütün kraliçe edasıyla söylemişti. Demek aşk da bitmiyor, aşk duygusu. Sonra en güzel eserlerinden birisini

yazdı, doksanında bir yazarın eseri, şiirle, hüznle örtülü, çıt çıkmadı.

Divan'daydınız (âşık olduğun aktrisin baş rolünü oynadığı filmin -kraliçenin öyküsü- çekiminden dönüşte, Burgaz'da), akşamüzeri. "Birer kanyak içelim"; sen çarçabuk ikinci kadehte. "İnsan kaç yaşına gelirse gelsin, gençlik bitmiyor, gençlik özlemi dinmiyor. Bazan on sekiz yaşında hissediyorum kendimi."

Divan'daydınız. Henüz genç sayılırdın, yıllar şimdi sadece korkutucu. Gençlik duygusu dinmedi. Hatırladıkların hep gençlik hatıraları. Her sabah bir şey eksilirken, her sabah genceleceğini sanıyorsun, genç kalkacağını, ağrılar, sızılar.

Televizyonu açar açmaz ölüm haberleri: On dokuzlarında, yirmilerinde, yirmi beşlerinde. Anaların babaların yıkılıp kaldığı cenaze törenleri; timsahın gözyaşlarıyla bakmamaya, görmemeye çalışıyorsun.

Yüz yaşını aşmış kraliçeye beyaz güllerden çelenk.

İçine attıklarını konuşsan, hiç değilse konuşsan. Susuyorsun, dostlarınla paylaşmıyorsun. Dostum yok benim demeye başladın, kafayı çekince öfkelenişler, sebepsiz hırıltılar. Kendinle alay eder görünerek, ama başkalarıyla da alay ederek, tek tek yitiriyorsun çevrendekileri. Kendi kendine kaldığında pişmanlık yakana yapışıyor.

Ne yapacaksın? Bundan sonrası nasıl geçecek? Bundan sonrası olacak mı?

Bir yazabilsen! Keşke tekrar yazabilsen.

İnsanların acılarını yazmaya yemin etmiştin, hiçbir acıyı dindiremedin. Yazmak dinmiyor ama, yazdıklarına, yayınladıklarına artık inanmıyorsun.

Dosyaları, zarfları karıştırıyor, Dördüncü Murad'ınki-leri ayırıyorsun.

Abdülhak Hâmid'i -kimi ilgilendirecek!-, Millî Şef yıllarını -Yakup Kadri'nin betimlediği mağrur şef-, güzellik kraliçesini -yaşlı kadın okurlar için hâlâ çekici olabilir- bir kenara; üçü de yarım kaldı. Güzellik kraliçesi en eskilerden, popüler olduğun dönemde, Kaş'ta geçecekti, antik tiyatro kalıntısı, eski güzellik kraliçesi antik tiyatroyu tek başına geziyordu, mavi şifonla bezediği hasır şapkasıyla güneşten korunarak. Eskilerle oyalanıyorsun, eskileri elden geçirir, bitirebilirim sanıyorsun. Yok ettiğin öteki taslaklar; yeriniyorsun.

Millî Şef'i -mektuplardan oluşuyordu-, güzellik kraliçesini -Deniz Yıldızı Motel'de kalıyordu; bedbaht olmuş-bez torbaya koyuyorsun. Yok edebilirsin.

Şimdilik dursunlar.

Abdülhak Hâmid'e -bir hortlaktı romanda- kıyamıyorsun zaten. Güzel sahneleri olabilir: Sünnet olmamak için limonluğa gizleniyor küçük Ulu Şair. Limonlukta kamelyalar, orkideler, bütün alafrangalık. Bir yanda *Makber*'i yazıyor ölen karısına, bir yanda *Hacle*, hem *Makber* hem *Hacle*, gerdek, gelin odası.

Hep böyle midir, sevişerek mi kurtulmak ister insan ölüm ayrılığından? *Hacle*'deki sevişme isteğine, dinmez şehvete şaşmıştın. Yetmişine merdiven atmışken anlayışla karşılıyorsun, *Hacle*'yle alay etmiyorsun. Hâlâ sevişmek istiyorsun. Sabahlara kadar, hayallerinde çırılçıplak.

Dördüncü Murad'ı neden yazıyordun?

İlkgençliğinde okuduğun, *Pardayanlar* benzeri bir roman epey etkilemişti, biraz da *Çalınan Taç*'tan esinli: Meğer padişah Murad'a tıpatıp benzeyen bir genç adam varmış, payitahtın sokaklarında sefil; o onun yerine geçiyor, o da onun.

Ciltli *Çalınan Taç* -artık kitaplığında değil-: Beyoğlu'ndaki Doğan Kardeş Kitabevi'ndesiniz, az önce Sabuncakis'in camekânında tuhaf bir çiçek görmüştün, baban "Orkide" demiş, egzotik ülkelerden geliyormuş, gülmece yazarı, eğlenceli Mark Twain seni ağlatacak, prens fakirlerin arasında.

Şablon ikizlik değildi herhalde baştan çıkarıcı; *Çalınan Taç*'a ağladığın günler geride kalmıştı. Gerçi yine Doğan Kardeş Kitabevi'ndesiniz, yine Sabuncakis'in camekânında orkide, daha demin yaşamış gibisin.

Pardayanlar kılıklı romanda dekorlar, kostümler göz kamaştırıcıydı. Bugün okusan? Saraylar, bahçeler, mücev-

herler, Kösem Sultan'ın ateş kırmızısı, firûze mavisi giysileri, Dördüncü Murad pars, tiyatrodaki gibi yapay, ama çarpıcı. Romancı yerli yabancı yüzlerce kaynak taradığını belirtiyordu.

Etkileniştten kimseye söz açmadın.

Yeşil gözlü Acem prensi Mirgün -aslında prens değildi, sonra öğrenecektin-, gümrah saçlı, güzeller güzeli Jüliyetta, ihtiraslı aşklar, vahşi, isyankâr Dirahşan, savaşlar, kahramanlık, işkence, entrika; bugün okumaya kalkışsan katlanamazsın. Fakat Murad'la Dirahşan'ın sevişmeleri belleğinde.

Şimdiki zaman. Yorgun, yaşlı anlatıcı sigara içerek kendi yazdıklarını -dosya kâğıtlarında kalakalmış- okumaktadır.

Racine yazdı sizi. En eski iziniz belki de bir trajedide. Gerçi sahnede görünmüyorsunuz, oyunun kişilerinden biri değilsiniz. Oyun boyunca kasvet, şiddet, öfke ve nefret kasırgasında duyumsanıyorsunuz, azamet, intikam.

Not düşülmüş sonradan: "*Ölüm Kasırgası* olabilir mi?" Sonradan mı, belki o an, dosya kâğıdının kenarına. Kırmızı mürekkeple bir ok işareti çıkarılmış. Kırmızı mürekkepli dolma kalemin, yeşil mürekkepli dolma kalemin, her biri kayıp, kim bilir nereden çıkacak. Kayıp kitaplar, bulamayınca yeniden aldığın.

Siz öleli otuzu aşkın yıl geçmişti; Racine, kardeşiniz Bayezid'in çevresinde düşsel bir öykü kurmuş, *Bajezet*'yi 1670'te yazmış. Ne İbrahim, ne Avcı Mehmed, Köprü-

lüler; Batı'da hâlâ kaygı uyandıran sizin nâmınız, kanlı çağınız.

Racine görkemli dönüşünüzü bekliyor. Bağdat'ta mıydınız? Oyunda Bağdat'ın düşmesi üzerinde ısrarla duruyor.

Bir not daha kurşunkalemle: "Bağdat seferini araştır. Emirgüne'yle nerede tanıştı?" Sonradan defalarca okumuştun Emirgüne'yi, yeşil gözlü prens Mirgün, sefahat arkadaşı, galiba Kösem'in emriyle öldürülüyor.

Roksan, bu tiyatro sultanı, haremdeki kadın, görünüşte güzel bir genç kadın, ruhunda, tutkusunda, öç alışında erkek. Okusaydınız hoşunuza gidebilirdi. Ona çok benzeyen Phèdre'i de sevecektiniz. Okusaydınız, seyretseydiniz, uzak gelmezdi. Nef'i'yi okuyordunuz.

Ben ki Sultan Murad Han Gâzi'ye Bajezet ve Phèdre'i sonradan eklemiştin, Racine'in kadın kişileri sana hep muamma göründü, kimdiler, Flaubert'in Emma ve Rodolphe'u gibi onlarda da Racine'den hangi izdüşümler...

Senin Dördüncü Murad'ında senden...

Bir başka yazışta -taslaklardan birinde olacak- *Macbeth*: Dilmaç tercüme ediyor, huzura kabul edilmiş İngiliz elçi Shakespeare'i, *Macbeth*'i anlatıyor. Yazılışı, oynanış tarihi tutsun tutmasın, ille *Macbeth*, "Hayat dediğin ne ki... Bir aptalın anlattığı masal bu: Kuru gürültüler, deli saçmalıklarıyla dolu", ille Sabahattin Eyuboğlu'nun çevirisi, yirmilerinde okumuştun.

Kendi yaşamını düşünecekti Murad, yaşamak dediğin kanlı bir intikam alış.

“Siz ne yazıyorsunuz? Asıl onu söyleyin.” Dudaklarını azıcık çarpıtan gülümseyişiyle.

“Dördüncü Murad’ı yazmaya çalışıyorum.”

“Tarihî bir roman mı?”

Tarihî roman değildi, tarihî bir roman olsun istemiyordun. İnsan zalimliğe, kan dökücülüğe nasıl sürüklenir...

“Bir martini daha içer miyiz?”

Martiniyi kendisi hazırlayacaktı. Demek o akşamdı, martini içiyordunuz. Bakımlı arka bahçelere akşam iniyor. Galiba yazsonu, günler hâlâ uzun. Yahya Kemal’in ihtiyarları Kanlıca’nın geçmiş sonbaharlarını henüz hatırlamıyorlar.

Geceleri erken yatıyormuş, uyumakta zorluk çekse bile, “Çabucak yoruluyorum”, sonra geceyarısını geçe uyanışlar. Geceleri hâlâ geç yatmaya çalışıyorsun. “Birer martini daha içer miyiz?” Bitirince gidin demek istemişti belki de.

Kraliçe, aşktan hasta olan kadını, onun en güzel romanlarından biri, son romanı. Sen Dördüncü Murad’ı yarım bıraktın.

Evet ama sebeplerim var diyorsun. İç sesinle kendine söylüyorsun. Yeni zamanın toplumu, insan zaaflarına, insanın eğilimlerine büsbütün kapattı perdelerini. Tarihteki kahraman, kişisel hayatında da kahraman olmalı. Kahraman olabilmek için herkesinki gibi bir hayatı

yaşamalı, herkesinki gibi, çoğunluğun hayatı, birörnek. Ayrıksılara yer yok.

Yalanlarla, gizlenişlerle perdelerin kapatılacağından, örtbas edişlerle yaşanacağından habersiz, bakımlı arka bahçelere dalıp gitmiştin, bir kadeh martiniyi beklerken. Şurda bir bahçe vardı, canını nasıl kurtardıysa, ihtiyar manolya ağacı yükseldikçe yükselmiş.

Kraliçenin yazdığı güzel öyküde manolya ağacı var mıydı, set kenarına dizilmiş kırık dökük toprak saksılar, bir ikisinde zıpçıktılar kendiliğinden büyümüş, küçücük pembe çiçekler açmış...

Anlatıcı sigarasını söndürür. Kül tablası izmaritlerle dolup taşmaktadır.

Yerimizi değiştiriyoruz: Bakış açımızda bütün oda. Eski bir apartmanın salonu olabilir.

Odadaki eşyayı görüyoruz: Çok eski yazı masası, yazı masası hep aynı, dağınık; üzüm, armut bezekli kupa fincanda neskafe yarıya kadar içilmiş; küçük, gümüş çerçevede genç bir kadının fotoğrafı, vesikalık fotoğraftan oval kesilmiş. Duvarlarda resimler, suluboya, yağlıboya, mumboya, bir iki yağlıboya çerçevesiz, öteki resimler hep çerçeveli; iç içe, birbirlerinde kaybolmuş figürleriyle -keman çalan adam, tuvali, şövalesi başında resim yapan kız çocuğu, saçları kurdelaı, küçücük çiçekler, börtüböcek...- kahverengi gravürler. Karşılıklı iki berjer koltuk, geniş ekran televizyon, yarı açık tül perdeler, kirli tül perdeler. İlk bakışta bu kadarını saptayabiliyoruz.

Ölüm dudaklarınızdan öpüyordu.

Anlatıcı yüzünü buruşturur.

Ölüm dudaklarınızdan öpüyordu. Frenk tarihçinin kalın, etli, çok ihtiraslı bir yaradılışı yansıtan dediği dudaklarınızdan.

Frenk tarihçi kim, hatırlamıyorsun.

Kalın, etli dudakları gözünün önüne getirmeye çalışıyorsun, Dördüncü Murad'ı bugünde, şimdide yaşatmaya, yanı başında, bugünün giysileriyle, aynı yaşta, artık *Macbeth*'i, *Phèdre*'i okumuş, sana bakıyor. Genç konuğuna gülümsemek istiyorsun.

Anlatıcı sigara yakar.

Naîmâ cihangirliğinizden, pehlivanlığınızdan söz açıyor. Silâh ve harp aletlerini kullanmakta üstünüze yokmuş. Kabzası yakutlarla bezenmiş kılıcınızı tasvir ediyor.

Frenk tarihçi sizi görmüş olamaz, sonraki bir zamanda yazdı. Naîmâ da sonraki zamanda yazdı, sizi görmüş, tanımış kişilerden yararlanarak. Sizi çok yazdılar, tarihler,

romanlar, oyunlar, film senaryoları, beyazperdeye, beyaz-cama geçtiniz. Aktörler palavradan siz oldular; iç dünyanızı ne kadar duyumsayabilirlerdi?

Hayal tacirlerinin verimlerinde yüzyıllarca yaşadınız, destanlar, fıkralar, halk hikâyeleri. Her çağ sizi başka türlü tanıtıyor. İç dünyanız hepi topu birkaç şiirinizde.

Lamartine gözlerinizin mavi olduğunu söylüyor. Yeşil, koyu yeşil, elâ, balrengi, koyu kahverengi, siyah diyenler de var. Sonradan yapılmış bir portrenizde siyaha çalar koyu yeşil.

Gözlerinizin rengi gibi yaşamınıza ilişkin anlatılanlar da birbirini tutmuyor. İçkiye düşkünlüğünüz -minyatürde şarap kadehinizle...- bütün bütün unutulmuş, üstü örtük bile yazılmıyor. Oysa Kantemiroğlu bahçelere, mesirelere gidip ateş yaktığınızı, yemek pişirdiğinizi, maiyetinizdekilere bir sâki gibi şarap ikram ettiğinizi, o güne dek hiçbir padişahın bunları yapmadığını yazmış. Ölmüştünüz, engelleyemezsiniz.

Tekrar Sabri: On yedinci asırda geçen bir roman yazmak istiyordu. Arada bir aklına gelir. Tanpınar Dördüncü Murad'ı mı yaşatmak istemişti? Kalın, etli dudaklarıyla karşıdaydı az önce; şimdi Tanpınar, kucakladığı siyah kedisi Haydut'la.

Bahçeye girince, şakır şakır yağmurda, yüzünde “çok mesut bir gülümseme”, o genç kadını görmüştü Sabri.

“İslenmişsiniz.”

Genç kadın bahçenin ortasındaki palmiye cadalozuna elini dayamış. Sonra, “küçük bir menüet figürüyle” ... Bu menüet figürü de belleğinde yaşayagelecekti, menüetin ne olduğunu bilmeden, “çok mesut bir gülümseme”yle birlikte.

Senden sonraya kalsın isterdin, bahçeyi, gülümseyişi, menüeti, bunları unutamayışını. Bahçede palmiye cada-lozu var, kurumuş.

Dördüncü Murad’ın yaşamı on yedinci yüzyıla rast-lıyor. Nefti servilerin altında duruyor Dördüncü Murad.

Kraliçe, komşusunun bahçesini anlatırken, ilk kez ölümden söz açar, ölümü bekleyişinden, büyük muamma diyordu galiba. Belki yarın, sonra telâşla, kaygıyla cayıyor, daha değil! Sonra, daha sonra! Senin tam şimdiki yaşında yazmış, gidip baktın.

Bu öykülerin izlenimleri, sendeki izlenimleri seninle sona erecek, kraliçenin bahçesi, Tanpınar’ın bahçesi.

Menüet figürüne gelince, artık menüetsiz bir dünya-dasın.

Kimsin? Bunları hatırlıyor, bunları yazıyorsun. Boyuna bir şeyler yazdın. Ölesiye yazdın. Çoğu kez kendini yaz-dın; Dördüncü Murad’ı yazarken de kendini yazıyordun. Evet, bir de kendini yazmak sorunu; iyi romancının baş-kalarını yazması gerektiği söylenirdi, Şolohov, Ehrenburg falan, sende silinip gitmiş.

Murad’da kendini yazmak istiyordun: Parçalanmış, ikiye bölünmüş kimlik. Birinde zalim, kıyııcı, Hammer

“gaddar” diyor; öbüründe, içte derin sızı, kendini yok etmek isteği. Ölüm kasırgası ama, nice acılardan sonra. Toparlayamıyordun, sıraya koyamıyordun.

Komşu kadın, mine çiçeklerinin utangaç olduğunu söyler, alçakgönüllü, kibirsiz; tıpkı insanlardan söz açar gibi konuşmaktadır, güllerin kendini beğenmişliği, mağrur duruşları. Kraliçe tanımış mıydı onu? Kraliçe kendini de yazıyordu, başkalarını da.

Kim olduğunu biliyor musun? Eski, yaşlı; yayıncın “Genç kuşaklar sizi tanımalı” diyor, unutulmuş, geriye kalanı temizlemeye çalışıyorsun, evrak-ı metrûkeni. Aslında son bir ‘zafer’ kazanmak istiyorsun, adı *İflâs* olabilir. Tanpınar *İflâs* diye yazmış güncesine.

Taslaklardan, yarım kalmış tasarılarından yardım umuyorsun, belki bu kez bitirebilirim. Oysa Gogol’ün son günleriyle, çıldırışıyla baş başasın; *Ölü Canlar*’ı ateşe atıyor, yakıyor!

Topkapı Sarayı’nda gördüğün, çocukken, görkemli zırh belirip kayboluyor, Opera’daki yangında, AKM’de külçeye dönüşen. Kabzadaki zümrütler kayboluyor. Zümrüt narin taş; kıpkırmızı yakutlarla bezemiştin daha önce.

Buruk gülümsüyorsun.

1930’larda geçen bir anlatı olsaydı, Türkçe tangolar çağı, bayılırsın, öykü, roman, oyun, Gogol “şiir” diyordu *Ölü Canlar*’a, “hazin bir tebessüm” derdin.

Otuzları yazmadığın halde yüzünde hazin tebessüm, gerçek yaşamda kimse kimseyi tanıyamaz diyorsun.

Murad'ı tanıyabilmek, anlayabilmek isteğiyle boş yere bakmıştın onun çocukluk resmine, onun mu, ressamın hayalindeki o mu, aslı Macaristan'daymış. Kimse kimse-
nin iç dünyasını tam olarak bilemez. Kimse kimseye iç dünyasını bütün çıplaklığıyla, çırılçıplak açıklamaz.

Roman kişilerinin iç dünyaları çırılçıplak yazılabilir. Şişin şişin övünç duyardın. Kendini çırılçıplak yazmadın ama, gerçeklikten çaldığın kişilere çırılçıplak iç dünyalar uydurdun. Sereserpe, pervasızca, bazan haince. Artık bitti, uyduramıyorsun.

Ölüm döşeginde yatacaktı. Ölümünden önceki son üç dört gün. İbrahim Paşa Sarayı'ndan getirmişler; çok hastaymış.

Osmanlı tarihçisi hanımla birlikte bütün müzeyi dolaşmıştın. Burada mı ölmüş, nerede, Kâsım'ı boğdurttuğu odada diyenler var. Hangi oda? Şurası mı? Çinilerle bezenmiş muazzam koridorlardan geçiyordunuz, soğuk, buz gibi mermerler ve büyük harap ahşap kapılar.

Osmanlı tarihçisi hanım mermer tahtı göstermişti, bahçede, "Burada oturur, cirit atanları seyrederdi", görmüşçesine, tanık olmuşçasına anlatıyordu.

Rüyada o tahta oturmuştun. Mermer tahta oturuyor, Dördüncü Murad oluyordun. Cirit atanlar görünmüyorlardı.

Küçük çocuğa iç dünya, duyumsayışlar, algılayışlar, sezışler uydurabilecek miydin? Roman yalan sanatıdır. Kâsım'ın boğdurtulduğu oda; ölüm döşegindeki günleri yazıyordun ama, Murad'ın çocukluğuna bir türlü ulaş-

mıyordun. Çocukluğunu geçiştiriyordun, İstavroz Bahçesi, mücevher kakmalı beşik, koşuşturan halayıklar; kuru bilgilerdi, doğum tarihi, doğduğu yer, annesi Mahpeyker Kösem Sultan, Birinci Ahmed, ötesine gidemiyor, kalakalıyordun. Yine de sayfalarca yazmışsın.

Geriye dönüş sahnesi. Anlatıcı çok gençtir, Mühürdar'da, giriş katında eniştesinin kitaplığını karıştırmaktadır. Kavuniçi ve lâcivert kapaklı *Yaz Yağmuru*'nu alır.

Sabri İstanbul kütüphanelerinin birine girmektedir. 1940'ların sonu. Yaz günüdür.

Mümtaz kâğıtlara kapanmış, çalışmaktadır. Pencereden avuç içi kadar Boğaziçi görünür; durgun deniz. İkinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesidir. Mümtaz'ın çalıştığı masada cilt cilt Hammer'ler.

Çocuk Murad, utangaç, Aziz Mahmud Hüdayî Dede'nin elini öpmektedir. Kılıç kuşanma töreni; tarihî kostümler. Koyun kanı sel gibi akmaktadır. Çocuk Murad kan seline bakar, bir an gözlerini kapatır.

Mühürdar'daki ev. Akşamın alaca ışığında, çok genç anlatıcı *Yaz Yağmuru*'nun ilk sayfalarını karıştırmaktadır.

Harap bir bahçeye bardaktan boşanırcasına yağmur yağar. Sabri yağmur altında bahçe kapısını açar.

Çocuk Murad at üstünde, devlet erkânı ve yeniçeriler eşliğinde saraya geri dönmektedir. Arkada Eyyûb el-Ensârî Türbesi.

Çok genç anlatıcı *Yaz Yağmuru*'nu gizlice çantasına koyar.

Başını çevirip duvardaki resme bakıyorsun: Zeki Faik İzer'in Mühürdar Bahçesi çizimi, renkli çini mürekkepleriyle yapılmış. Sana hediye etmişlerdi. Senden sonra ne olacak?

Çocukluğunun fotoğrafında -binlerce kitaptan birinin sayfaları arasında herhalde- sen de Mühürdar Bahçesi'ndesin, çömelmiş, az berinde kum kovaı, küçük kürek.

Senden sonra ne olacak? Yeşil çini mürekkebiyle yapraklar. Koyu kahverengi ağaçların altında çarçabuk lekelendirilmiş mavi piyano. Bir adam piyano çalıyor.

Her şey o kadar tatsız, yavan, acı ki her şeyi gülünçle giydiriyorsun. Bu giysiler eğreti, sarkık. Aslında yosun tutmuş anılar yığıntısı.

Ne yapman gerektiğini, neyi dile getireceğini, kaleme getireceğini -kimin umuru!-, aslında nasıl nefes alacağını bilemiyorsun. Darmadağın, erinçsiz; tam bir bungunluk. Coşumların, güzelduyuya bağlılığın iflâs etti, o tutkular her anlamıyla...

Yine de birini çekip al. Örnekse sarı çiçekleri.

Gerçi sarı çiçekler boşuna, eflâtun çiçekler, kıpkırmızı gül. Boş yere inat ediyorsun.

Okumasına olanak yoktu, okumamış, ölmüş. Görmemiş, lise ders kitabında, 1941. Daha o zamandan değerbilmezliğe, horgörüye yazgılı: "... üstelik bu manzumelerde nazım tekniğine ait aksaklıklara da sık sık rastgeliniyordu." Unutuluşa adım adım.

Kitabı bırakıyorsun. Öğrenmek, yetişmek, bilmek amacıyla almıştın, tozlu ciltler arasından seçerek. Sahaf “Çok kıymetli bir eserdir” demişti. Çok kıymetli bir esere kavuşuyordun, bir kez daha. “... nazım tekniği...”; terk etmek zorundasın. Kaç nesil öz şiiri kavrayamadan...

Şairin sarı çiçeklerine sığınacaksın.

Yaşadığın güne gözlerini yine kapatmak istiyorsun. Korkuyla ilerilere fırlatıyorsun: Yazılar çiziler hiçbir şeyi değiştiremedi!

Sarı çiçekler şimdi değiştirecek. Bir yandan da Clarissa. Clarissa Dalloway çiçekleri kendisinin alacağını söylüyordu. Bu karanlık sabahta, ne tuhaf, Ahmed Hâşim’le Clarissa Dalloway yan yana. Bu taptaze sabah, güller, karanfiller, leylâk demetleri, ıtırşahîler. Hangisi sarı?

Sarı çiçeklere kaçacaksın.

Meydanlar, bahçeler, yollar, hatta duvarlar taze sarı çiçeklerle dolup taşıyormuş. Hiç de taptaze olmayan bungunluk sabahı dört bir yandan iç karanlığı. Sarı çiçekleri merak etmiştin. Sonraları da merak edecektin; takıntıydı. Takıntıydı ama gerçek dünyadan kurtulmana el uzatıyordu.

Kasımpatılar olabilir. Çiçeklerin, sapsarı kasımpatıların ılık sonbahar sabahı Frankfurt’u sarıp sarmalamış olması hoşuna gidiyordu.

Aynı Hâşim çiçekleri, yemişleri, yaprakları bir de Napoli’de görür, sonbahar meyvelerinin baygın kokusu, limon, turunc, portakal çiçekleri, yapraklar çok hafiften kızarmıştır. Napoli sonbaharı kutlamaktadır. Sappho gül-

lerden, menekşelerden taçlar takıyordu sevdiğinin başına, safran, anason; nerden şimdi.

Clarissa bir yaz sabahı girer çiçekçiye.

Anlatıcı yazı makinası başında tek satır, tek sözcük yazmadan oturmaktadır.

Pencereden bakıldığında, gökyüzünde bakır rengi ve gümüşî bulutlar, bir avuç mavi.

Anlatıcının bakış açısından yarı düşsel sahneyi saptarız:

Ahmed Hâşim Frankfurt’u andırır bir şehirde, sonbahar sabahı, sarı çiçeklerle bezeli sokaktan geçip gitmektedir, yanında Romanyalı hasta arkadaşı. Ahmed Hâşim’in yüzü, şiirinde yazdığı gibidir: “Sanki kandır şakağımdan akıyor...” Romanyalı hasta arkadaşınınikiyse bütün bütün belirsiz.

Sözcüklerini açık seçik işitemediğimiz, Fransızca bir şeyler konuşuyorlar galiba. Goethe’nin sanatı, yaşamı üzerine olabilir.

Frankfurt, geçen yüzyılın -yeni bir harbe sürüklen-
diğinden habersiz- ilk çeyreğindeki Frankfurt’tur. Fakat anlatıcı, Hâşim öyle betimlediğinden, eski İstanbul’dan görüntüler ekler kente, tenhalık, loşluk.

Melez kent, çok geçmeden, anlatıcının yeniyetmeli-
ğindeki İstiklâl Caddesi olup çıkar, süslü postane binası, Degüstasyon, kocaman Galatasaray Lisesi, sıra sıra mağazalar, renkli afişleriyle sinemalar. Anlatıcı kocaman lisenin koridorunda, pencere kenarında kitap okumaktadır.

Kitabınızdaki -hoyrat yatılı okul hayatında kurtarıcıydı- seçme parçaya ikide birde geri dönüyordun.

Bir başkasında, Fahim Bey'in giysileri. *Fahim Bey ve Biz*'i sonra okudun; Fahim Bey'in, çocukluğundaki anlatıcısıyla babasının Degüstasyon'da buluşmalarına çok sevindim. Demek şurada bir masada oturmuşlar. İşte karşıdaki lokanta. Yüz yirmi, yüz on yıl önce oradaymışlar. Degütasyon diyor muydu Abdülhak Şinasi? Sona eriyor sevinç.

Sona eriyor. Yanıtlayamıyordun sarı çiçeklerin hangi çiçek olduğunu; öyle öyle yerleşmiş olmalı belleğine. Şimdi de yanıtlayamıyorsun. Hiçbir zaman yanıtlayamayacaksın. Hiçbir zaman öğrenemeyeceksin. Napoli'de kehribar rengi üzüm, siyah incir, pembe şeftali. Kimse Hâşim'e sormamış. O da sarı çiçekleri adlandırmadan ölmüş.

Dünya kavrulurken, karanlığın, kaygının ortasında sarı çiçeklere sığışıyorsun.

"Şairlerin en garibi öldü" dizesini -son dize- hastalığı sırasında sayıklayıp sayıklamadığını kendi kendine soruyorsun. Tanpınar odada oturuyor, hasta daha demin iyiceyken komaya giriyor. *Huzur* romancısı kime haber vereceğini bilemiyor. Hasta sayıklıyor.

Tanpınar işitmiş. Tanpınar'ın yalan söyleyip söylemediğini saptamak imkânsız. Bazen bir ölüyü, hatırasını sevdiğimiz bir kişiyi göze hoş göstermek, süslemek püslemek, daha çok sevdirmek, daha çok benimsetmek için yalan söyleriz. Bir dize uydururuz, bir söz, davranış, jest.

Böyle yalanlarla, uydurmalarla dolu hayatın. Yalanlarından sevinç duydun, incelikler, güzellikler ekliyordun aklın sıra, git git inandın. Kel kör kıvançlardı.

Goethe bu odada ölmüş.

Kraliçe, herhalde kendi çevirisiydi, Fransızca'dan, romanının başına Goethe'den mısralar alıntılamış: Goethe'yle tanışman. Ezberlemiştin; bugün hayal meyal söylüyorsun: Küçük kuşlar suskun ormanda, bütün doruklarda sükûn varmış, bir soluk bile duyulmuyormuş, sen de kavuşacakmışsın dinginliğe. Kraliçe kavuşmuş muydu, bilinemez ama herhalde hiçbir zaman. Alıntılardan dinginliğe erişirim sanıyordu, besbelli. Aldanmış. Kavuşamıyorsun, Goethe'nin şiiri hiçbir şey söylemiyor senin için. Unutkanlığın pençesinde korkuyorsun. Ormanda rüzgârların uğultusu

Goethe bu odada ölmüş. Ölünün odası o sabah açmış kıpkırmızı bir gül gibi kokuyormuş, her tarafta taze çelenkler. Coşumlara kapıldıkça kapılıyordun. Kadınlı erkekli bir kalabalık, galiba genç öğrenciler de. Birkaç sene sonra Yahudi derisinden abajur yapacaklar. Bütün doruklarda sükûn.

Senin, karaciğeri harap olmuş -Napoli'deyken sapa-sağlamdı- Hâşim, tatlı, pasta kalıplarına dikmiş gözlerini, turta: Goethe'nin annesi ne müşfik bir ev hanımıymış!

Hâşim ayışığında, dolunayda annesiyle nehir kıyısında dolaşıyor. Öyle hatırlıyorsun, giderek silinen hayal,

Hâşim'le annesi. Pasta kalıplarına bakarken herhalde annesi belirmişti. Küçük çocuğun annesini hatırlayışı yıllar yılı etkiliyor, Dicle kenarındalar. Gümüş çerçevede annen, annenin gençliği, vesikalık fotoğraf oval kesilmiş. Şimdiyse her şey, tümü tortu, sızı.

Sağ bacağın aksayarak yürüyorsun, kitaplığının Ahmed Hâşim köşesine. Pasta, tatlı kalıpları yakıcı özlem. Nehir kıyısında çocuk ve annesi. Pastalar, anneannenin yaptığı vişneli ekmekle örtüşüyor. Goethe'nin annesi elmalı turta yapıyor, sen çok sevdiğin için. Birkaç yazar, birkaç şair derli toplu, kitaplığında, ölmüşler, bütün eserleri bir arada.

Çiçekçi kadının adını hatırlayamıyorsun; süsenler, hezaren çiçekleri ortasındaki Mrs Dalloway'i bu yıl biraz daha yaşlanmış görüyordu, her zaman zarif ama biraz daha yaşlanmış. Londra'da taptaze -haziran-, Frankfurt'ta sarı çiçekli bir sabah.

Virginia Woolf köşesinde, bütün bir raf, duraksıyorsun; tortuyu eşelemek, çiçekçiye uğramak. Mrs Dalloway'i yine orada bulacaksın, leylâk demetleri hafifçe eğilmiş. Çiçekçi kadının -galiba düğme yüzlüydü- adına bakabilirsin, hep aynı sayfada, hep aynı satırda, elleri nedense kıpkırmızı. Septimus'un intiharına kadar her şey ne kadar umutludur...

Virginia Woolf hiçbir zaman Ahmed Hâşim diye bir şairi tanımadı, öğrenmedi. Hâşim Virginia Woolf'u okumadı. Şimdi bir aradalar.

Kitaplar toz içinde. Sarı çiçekleri hatırladığımı, unutamadığımı yazmalıyım diyorsun. Televizyon kanallarında, gazetelerde, her yerde genç ölüler; yaşıyorsun, sarı çiçeklerle, çiçekçi kadının adıyla. Yazı masasındaki kitaplar Katherine Mansfield'in hikâyeleriydi. Kraliçe tekrar "Yazmak dinmiyor!" diyecek. *Faust*'un mürekkep lekeleri, dinmeyen kıpkırmızı gül; neye yarayacak.

Kitaplar toz içinde. Saklıyorsun bu kitapları. Bir daha okuyabilecek misin; bir daha okuyacak zamanın kalmadı.

Güller hasır sepetteydi, *Mrs Dalloway* Virginia Woolf köşesinde. (Genç ölümlerden kaçırıyorsun.) Kıpırmızı karanfiller dimdikti.

Sonra nasıl oluyorsa, gerçekten de bilincin akışı, Clarissa zaman kaymasıyla, bu yıl daha yaşlanmış ama, zaman kaymasında çok genç, yazevinin bahçesinde akşam çayı, külrengi pervaneler eflâtun çuhaçiçeklerinin, vişneli pastanın üstünde uçuşuyorlar. (Genç ölümler belki de hiç vişneli pasta yemediler.) Daha demin, elmas yüzüğünü tezgâha bırakmış, vişneli ekmekleri diziyordu tabağa yaşlı anneanne. Ona Reçeller Meleği adını takmıştın.

Birinde Big Ben'in saati haber veriş i duyulur. İkincisi Şifa'da geçer. Burada roman gerçekliğiyle hayattaki sahne bir araya gelmekte, örtüşmekte; yazarsan örtüşecek, yazabilirsen.

Bir kez daha yürekteki sancı. Sayrıl değil, kalbin sapasağlam. O tuhaf melankoli, gönül üzgünlüğü. Gönül üzgünlüğüyle tutuşuyorsun.

Yaşına, içtiğin sigaraya göre kalbini sapasağlam buldular. Bu yazın son yaz olduğundan... Sana son yaz gibi geliyor. Sevdiğin kitapları boş yere saklıyorsun; vakit var sanmıştın. Yaz sonuna kadar kitaplığı toplamalıyım diyordun, sıraya koymalıyım, alfabetik dizmek gerekir, gençler yardıma geliyorlarmış, öğrenciler. Vazgeçiyordun: Zaten bu yaz...

Napoli'nin bahçelerinden geçen Hâşim, yaz sonunda siyah incirler görür.

Yaşlanış ardı sıra ölüm korkusunu getirir; bunlar hep ölümden korkarlar. Sanki kazık kakılacak. Kraliçe, komşu kadının akıl hastanesine kaldırıldığı bahçeli hikâyesinde, ölümün git git yaklaştığını duyumsar. Tanpınar'ın uzun güncesinin sonu bu dünyadan ayrılmak istemeyiştir. Huzurevinde gördüğün -yapayalnız- Şükûfe Nihal, "Günlerim artık ölümü bekleyiş" demişti, yatağa mihlanmış. Belki de korkmuyorlar, ölümü bekliyorlardı.

Geri geri çekiliyorsun. Beyaz, küçük örümcek *Deniz Feneri'*ne tırmanıyor. Elin boynundaki horoz ibiğine gidiyor, sakalların uzamış, eskiden her gün traş olurdun. Bir an önce yazıp bitirmeli. Neyi? Küçük, beyaz örümcek yitip gitmiş.

Kaygılarından sıyrılmaya, küçük, beyaz örümcekle hayata tutunmaya...

Önüne gelene ölmek istediğini söylüyordun. “Bu dünyanın her şeyine yabancıyım.” Afra tavra.

Ölmek istemiyorsun, çılgıncasına yazmak istiyorsun, yürekteki sancı gelip çattınca, son bir anlatı, son bir revü, geçmişte yazdıkların, geçmişte okudukların, kişiler, sahneler, giysiler, Anna Karenina’yla Vronski dans ediyorlar! Her şey kobalt mavisinde, veronez yeşilinde! Havaî fişekler atılıyor!

Önüne gelene öleceğini hissettiğini, ölümün yaklaştığını söylüyordun sık sık. Onlar da: Vallahi turp gibisiniz, yaşınızı hiç göstermiyorsunuz, nerden çıktı bu şimdi, saçmalama, ne biçim konuşuyorsun...

Rüyalarını, rüyalarında hep gençmişsin, yolun başında, esriyip gittiğin ve sonunda terk edildiğin ilk aşklar, onlar da yetmişlerine yaklaştılar, ölenler var aralarında. Rüya da onlar da genç; yeniden âşık olmaya, aşka duyduğun istek! İlk aşklarınla iç içe ilk yazılar, yazmak eyleminin öncesiz sonrasız yalnızlık olduğunu bilmiyordun, yine bilmiyor-muşsun, bu kez kara düşte. Sanki bir öykünün başlangıcı.

Aktris yaşıyor. Aktris, kendisini, yıllar yılı, karşılıksız bir aşkla sevdiğini artık biliyor. Artık yakın iki dost; onun eski filmlerini, senin eski aşkını konuşuyorsunuz, karşı karşıya oturup, bir lokantada, aktrisin evinde; figüran kemancılar gelip bir aşk şarkısı çalmıyorlar.

Gençlik rüyasını bu gece tekrar göreceğim diye tasalanıyorsun, bahar seli, gençmişsin, sevişmelerle donanmış; sonra birden yaşlılık çöküyor, erkekliğin sona ermiş. Bahar seli üslûbundan da, aşklarından da çekip gitmiş. Ter içinde uyanıyorsun, yastığın sırlıslıklam. Koridorda ışık yanıyor, yalnız geceler, sık sık uyanıyorsun.

Büyük muammayı çözmen gerekiyor.

Woolf'u, *Deniz Feneri*'ni bırakmış, küçücük örümceği, Hâşim'i, Tanpınar'ı; öteki şairi düşünüyorsun: Otel odalarının aynalarında akisler gören, izbe oteller, oralarda sessiz, âşinasız; onlara acımıştı.

Büyük muammaya aldırışsız mıydı: "Tabut değil bu, bir tahta kundak."

Grizu infilâkları, şimdi Zonguldak'tayız, bakalım kaç ölü; öteki şairi ocak idaresinin teftişini yapan heyete katmışlar, bu kez ölüm akisleri.

Dağ başındaki çamlık köşke gidiyordu. Gramofonda...

Dağ eteğindeki... At üstünde gidiyordu Fransız mühendisin av köşküne. Hayli geç saat. Can sıkıntısından bunalmış. Çağrılılar çamlıkta gezintiye çıkmışlar. Kapılar açık, evde kimse yok.

Birilerini bulurum umuduyla camlara, kapılara vuruyordu öteki şair. Onu okur görünenler -birçokları- ondan bir şey anlamamışlar, onu ilençleyenler ondan tek satır okumamışlar -birçokları-. Gramofonda...

Uzun ziyafet masasında artık yemekler, mezeler, kirli tabaklar, kadehlerde son yudum içki ve köşede bir gramofon.

Demek gramofon devri, borulu mu borusuz mu, fonograf mı, böcekkabuğu boruda yeşil, mavi, mor ışıltılar. Israrla belirtmişti: Köşede bir gramofon, üstünde plak.

Yalnızlıktan, buhranla geliyordu buraya öteki şair, insan içine karışmak, insan yüzü görmek. Bomboş, kimse yok, kime kalmamış.

Gramofonu kuruyor, işletiyordu. İnsan sesi, muazzam bir koro, opera! Çarpılıp kalıyor, bir daha dinliyordu. İlkinde ayakta durarak, ikincisinde iskemleye çökmüş, paylaşacağı tek kişi yok, paylaşacağı kimsesi yok.

Öteki şairi galiba iktisat vekili Celâl Bayar gönderiyor galiba Zonguldak'a. Yoksa Celâl Bayar başvekil mi? Tarihleri birbirine karıştırıyorsun. Başvekil ya da iktisat vekili, önemi yok.

Ama operadan koro hâlâ yanı başında hâlâ yankıyor. Sanki dinliyorsun. *Macbeth*'ten olabilir.

Şairin o anlardaki ruh gurbetini alımlamaya didiniyorsun.

Hayranlık mı? Sorgulayış mı? Grizu infilâklarında ölenlere savruluş mu?

Kimse üzerinde durmamış.

Gramofonu işletiyor, iğne zaten kaldırılmamış, başa koyuyor. İnsan sesi, sanki, sonsuz, öncesiz sonrasız azabın sona ermesi için Allah'a yalvarıyor.

Öteki şair birden kurtuluyor, iç sesindeki duayla ağlıyor, ıstırap bir an olsun dinliyor. Bir daha bir daha dinliyor. Otel odalarının küflü aynalarındaki akisler bile belki siliniyor.

Yol nerede ayrılmış?
Bomboşsun, mâziyi değiştiremezsin.

Uzak geçmişi değiştirmek istemiştin, iyice uzak geçmişi.

Sabri romancı mıydı -“Yaz Yağmuru”nda başka tek belirtge yoktur-: On yedinci yüzyılda geçen bir roman yazmak istiyordu. Bu sabah Sabri’nin romancı olup olmadığıyla uyanıyorsun; hikâneyi okuyalı handiyse elli yıl

Gökyüzünde leylekleri görüyordunuz. Leyleklerin gelişini bir daha göremeyeceğinizi, bu son. Günbatımı vakti bekleyiş içindeydiniz. Gerçi günbatımı mı, gündoğumu mu, bellisiz.

Yanınızda “imam-ı sultanî” varmış. Ona bu dünyayı ve boyuna öbür dünyayı soruyormuşsunuz, günahları, veballeri, azapları.

Nedamet mi getirmiştiniz?

“Toplasın acı meyvesini nedametın

Sen gel derdim, ver elini bana, gel şöyle.”

Aynı acıyı, aynı içe kapanışı çeksin, yaşasın istemişsin.

İmam-ı sultanî Şamil Yusuf Efendi -tarihçiler yaşamına ilişkin en küçük bir bilgi vermiyorlar- yanınızda merasimler dünyasının gereği miydi; belki hiçbir şey sormuyordunuz, bütün bütün içinize kapanmıştınız. Soruları sonradan, size, yaradılışınıza bambaşka elbiseler giydirenler eklemiş olabilir. İçlerinden biri Şamil’i Sami diye yazmış.

Ölümü bekleyişte bütün anılarınız, bütün yaşantılarınız puslu, karanlık, külrengi. Bu pusu, karanlığı, dört bir yanın git git külrengi kesilmesini nöbetlerinizden bilirsiniz.

Nöbetleriniz: Ateş, titreme, humma; bugünkü söyleyişimizle kriz. Öfke nöbeti miydi? Sara? Tarih saptayamıyor, söylentiler değişik. Titreme, kasılma, ağzınızdan köpük gelerek...

Hammer yirmi bin kişiyi öldürttüğünüzü ileri sürmüş. Başkaları biraz daha insafılı, on dört bine indiriyorlar. İnsan kıyımının şehvetine kapıldı diyenler var. Sizi savunanlar: Bunları yapmaya mecbur olduğunuzu...

Şimdi sadece Dağlardelisi’nin, atınız, yelesini okşuyorsunuz. Göz göze geliyorsunuz Dağlardelisi’yle. Bir açılıp bir kapanıyor bellek.

Sizi tanımamışlar: Gaddar, zalim, kan dökücü. Oysa Evliya Çelebi gözyaşlarınızdan, Venedik balyosu barışçıl kişiliğinizden söz açıyorlar. Sizi bir çözebilsem! Bana

öyle geliyor ki, yolun başındayken, Hafız Paşa'yı gözünüzün önünde, on yedi yerinden hançer yaralarıyla, adını bilmediğimiz bir yeniçeri ölünün göğsüne dizüstü oturarak, Hafız Paşa'nın başını kesmiş. Ağlıyordunuz; o an, o saniye...

Açılıp kapanıyor. Var gücünüzle pusları dağıtmaya çalışıyorsunuz. Dağlardelisi'ni yitirmemek, bir o kalsın! İnsanlardan buz gibi soğumuştunuz. O yeniçeriye çoktan öldürttünüz. Ötekileri, hepsini. Çehreleri ezberlemiştiniz, hiç unutmuyordunuz; kaçanları, kaçabilenleri, saklananları, saklanabilenleri, yıllar sonra, görür görmez, ilk bakışta tanıyarak!

Bellek bulanıyor.

Hekimbaşı belleğin bir açılıp bir kapanacağını üstü örtük uyarmıştı.

Hekimbaşıdan bir ok çıkarmışsın, yuvarlak içine Hekimbaşı Zeynelâbidin Efendi yazmışsın. Kaynak göstermemişsin. Adları tek tek saptayarak, tarihe bağlılığını saptayacaktın. Bilgi edinemediğin, yaşamalar uyduracağın kişiler. Uyduramamışsın.

İbrahim'i ortadan kaldırmayı emrederken belki yine pusları dağıtmaya uğraşıyordunuz, belki yine etraf kül-rengi. Bazı tarihçiler, müverrihler bilincinizin açık olduğunu, yerinize gözdeniz silâhdarı bırakmak istediğinizi belirtmişler. Bu denli mi ölüme yakın, ölümü duyumsuyorsunuz!

Venedik hülâsası halk arasında şöyle bir söylentiye işaret etmiş: Sizinle sonra ersin Osmanoğulları!

Silâhdar ölümünüzden hemen sonra idam edilecek. Acem prensi Mirgün'ün de kaderi aynı. Sizden, sefih hayatınızdan geriye bir şey kalmasın.

İstirabınızı sefahat sanmışlar.

Belki de puslara boğulmuşken İbrahim'i yok etmek buyruğu, bilinemez.

Dört kardeşinizi getiriyorlar; Sultan Bayezid -hepsinin büyüğü-, Sultan Süleyman, Sultan Kâsım, Sultan İbrahim darü's saade önünde göründüler: "Bizden ne istersiniz! Bizi kendi inzivamızda bırakın!" En küçükleri İbrahim'di, korkudan titriyordu.

Tıpkı Macbeth! Hayat dediğin kanlı eylem! İngiltere'den gelen elçi raksedercesine anlatıyor. Sahne varmış, bir çeşit yükselti, aşağıda seyirciler, musikî dinliyor-muşçasına, neyi seyrediyorlar, zırhlar kuşanmış bir genç adam, meşaleler aydınlatıyormuş.

Bilinç bulanıyor. Silâhdar Mustafa Ağa'ya

Ağayı silmiş, paşa yapmışsın. Unvanlar, rütbeler konusunda bilgilerin enikonu kısıtlıydı; birbirine karıştırıyor, bir türlü öğrenemiyordun. Tarihî olmayan ama yine de tarihte geçen romanı nasıl yazacaktın? Paşadan sonra soru işareti. Mustafa'yı da yine soru işaretli Musa yapmışsın.

Şu tümce alıntı olmalı, çift tırnak içinde: "Çok sevdiği ve kendisine silâhdar yaptığı Musa Paşa ile aralarında mahrem bir samimiyet vardı."

Bilinç bulanıyor. Silahdâr Mustafa Ağa'ya şarap ikram ediyorsunuz, kendi kadehinizden. Atmeydanı'ndaki saraydasınız. Onlar sizi işret sofrasına dâvet etmişler. Hekimbaşı ağzınıza içki koymayacaksınız demişti...

Külrenkleri uçuşuyor. Bilinç daha da bulanıyor. Atmeydanı'ndaki saray siliniyor. Ölüm döşeğiniz burada, buraya sizi ne zaman getirdiler, bulanıyor. Leylekleri görmenize imkân yok.

Anneniz buyruğunuzun yerine getirildiğini -“Boğdular!”-, son erkek kardeşinizin de öldüğünü fısıldıyor. Siyahlar giymiş, hıristiyan kadınları gibi, zaten hıristiyanıydı. Fısıltı yankıyor. Annenizin gerdanlığındaki zümrüt silme ışık çakımı.

Burayı, bu odayı...

Burada, bu odada...

“Gösterin!” Ölüyü görmek istiyorsunuz, cesedi mutlaka görmek; Osmanoğulları sizinle sona eriyor. Siyahlar giymiş zümrütlü kadın geri çekiliyor. “Gösterin!” Siyahlı kadın geri çekilirken gerdanlığından zümrüdî alevler fışkırıyor.

Fırlayıp kalktığınızı sanıyorsunuz, silâhdarınızın kollarına yığılıyorsunuz.

Elçi, kral James'in öldüğünü, oğlu Charles'ın tahta çıktığını haber veriyor; sanki yeniden dinliyorsunuz. Bunlar çok eskideydi, ticaret imtiyazı, Macbeth denen Lord, borazanlar.

Kollarına yığılıyorsunuz, hiç tanımadığınız bir genç adamın kollarına yığılıyorsunuz. Annenizden -bütün yeşil kıvılcımlar- kahkahalı bir feryat yükseliyor. Henüz ölmediniz.

Anlatıcı okumaktadır, yüzünde donuk ifade.

Bir açılıp bir kapanıyor. Işıkla karanlık arasında. Gök-yüzünden büyük kanatlı leylekler geçiyor.

Şimdi soğuk. Burası çok soğuk. Leyleklerin göçü için bu mevsim çok geç. Besbelli sanrılar bastırmış. Dışarda herhalde kar yağıyor. Dışarda kar fırtınası: Sadrazamın kışkırttığı askerler Melek Musa Çelebi'nin idamını istiyorlar. Humma bütün vücudunuzu sarıyor, o zaman da şimdi de.

Aylardan şubatmış, ölümünüze yedi sekiz gün kaldı.

Oysa Eyyûb el-Ensâri Türbesi'nde kılıç kuşanıyorsunuz. Kurban kanı sel gibi akıyor. Bahçede kanadı kırık leyleği görüyorsunuz. İç sesinizle kışın ne olacağını soruyorsunuz, kışın burada kalacak, bir daha ehramlara uçamayacak. Edirnekapi'dan yeniçeriler eşliğinde saraya dönüyorsunuz, üzgün, leyleği unutmayarak.

Anlatıcı okumayı bırakır, başını kaldırır.

Geriye dönüş sahnesi. Dış, gün. Anlatıcı çocuktur; Eyüpsultan'da, demir parmaklıklar arkasındaki kanadı

kırık leyleğe bakar. Sonbahardır, gökyüzünde kurşunî bulutlar.

Doğrulsanız, dermanınız el verse, akşamın alacasına bürünen deniz, hırçın dalgalar, uzakta, aşağıda gemiler, kadırgalar. Kopkoyu ufukta -seslerini işitmediğiniz- şimşekler çakıyor.

Hırçın deniz. Başka zamandı. Sahilde tek başınıza duruyordunuz. Yeniçeriler, sipahiler önce vazgeçmişken, söz vermişken, cülûs bahşışı bir an önce verilsin! Yarın sünnet olacaksınız.

Asiler, hiç korkusuz, ellişer altın istemişler. Sadrazamanın yirmi beşer altınına gönül indirmiyorlar: Bizim himmetimizle tahta çıktı! Zavallı amcanızı, meczubu, yine mahbese kapadılar. Leylekleri o zaman görmüştünüz. Sahilde tek başınıza, eylöldü.

Başka bir eylül, hayatınızın yirmi dokuz eylülünden biri. Melek Musa Çelebi, taa uzakta, servilerle, meşeler, çınarlarla, fıstık çamlarıyla donanmış yolun ortasında, gökyüzündeki leylekleri göstermişti. “Leylekler gidiyor!”

Size nasıl sesleniyordu, nasıl hitap ediyordu? Murad demesine imkân yok, tek başınıza kaldığınızda bile diemiyordu.

Doğrulamıyorsunuz, bitiksiniz. Dalıyorsunuz.

Eyyûb el-Ensâri Türbesi’nde Aziz Hüdayi Dede’nin elini öpüyorsunuz. O da gökyüzündeki leylekleri ve türbe bahçesinde kalmış leyleği gösteriyor size, sel gibi akan kandan ürkmüş gözlerinize acıyarak.

Türbeyi her ziyaretinizde leyleğin kaderini soracaksınız.

Akşam karanlığı henüz büsbütün bastırmamıştı. Daha yukarlarda, gökyüzünü hâlâ uçuk mavi görüyordunuz, kavuniçi, pembe, akkor. Kırlangıçlar sizden uzaklaşıyor. Sonra birden leylekler, büyük kanatlarını çırpıp çırpıp. Kırık kanatlı leylek türbede. Denize inen yolda Melek Musa Çelebi yok. Demek bu da başka bir zamandı.

Ölüm döşeginizde bunları niye hatırlıyorsunuz? Dalgalar kabarıyor, deniz artık sonsuz.

İstavroz Kasrı'nın bahçesinde başınızı gökyüzüne kaldırmıştınız. Boş yere beklemiştiniz leylekleri, kırlangıçları, göçmen kuşları. Çocukluğunuzun hayal kırıklıklarından biri.

Kasır bahçesinde erguvanlar, sapsarı mimozalar, kandil kandil çiçek açmış atkestaneleri. Bütün bu ilkyaz aydınlığı, bütün bir güz, ilk güzler, meşe palamutları topluyorsunuz. En çok sevdiğiniz şeylerden biri bahçelerde dolaşmakmış, Evliyâ Çelebi anmış, Göksu, Çengelköy, Sarıyer.

Sonsuz denizde yol alıyorsunuz.

Bahçelerden de bir ok çıkarmışsın. Fakat gerisi okunmuyor: Venedik balyosu gibi bir şey, gerisi eğri büğrü. Venedik balyosu, yeni padişahın bahçelerde sık sık dolaştığını mı rapor etmiş, anlaşılmıyor.

Divan kapısında belirdiniz.

Divan kapısında göründünüz, gözleriniz büyük ve kahverengi. Beyaz kadifeler kuşanmıştınız. Yaşınızdan büyük

gösterseniz de çocuktunuz. Mücevherler kakılmış tahta doğru yürüdünüz. Belli etmiyordunuz ama korkuyordunuz, mecnun amcanıza acıyordunuz, ağabeyiniz Osman'ın kaderi aklınızdan çıkmıyordu.

Nasıl oluyor da, o ergen çocuğu, siyah sakallı, külrengi gözlü, geniş omuzlu, eli arslan pençesi yapmışlar, sizi, uzun boylu, heybetli: Bir kahramanın beylik görüntüsü. O kadar güçlüymüşsünüz ki, hemen iyileşiyor, tıbbın tedavilerini geri çeviriyormuşsunuz.

Asırlar sonra, bazı tarihçiler size tek kadeh şarap içirtmemişler. Hastaydı, öldü diyorlar. İbrahim Paşa Sarayı'ndaki içki sofrasından söz açılmıyor. Görmek ve göstermek istedikleri Murad. Sizi, benliğinizi yadsıyarak, yok sayarak.

Murad'ın özleyişini kaleme getirecektin, yaşamını kavuran özleyişini, oç alışı sürüklenişini. Altından kalkamamışsın.

Bahçelere takılıyor aklın: Keşke yalnızca bahçeler yazsaydın. Üzgün, usançlı. Kendi hayatının bahçelerini yazsaydın, limonlukları, *Eylül*'den esinli *Ağustos*'u, sonbaharı. Hâlâ yazabilirsin. Ne *Ben ki Sultan Murad Han Gâzi*, ne konu, tarih, baş kişiler, yan kişiler. Ne gerilim, akıcılık, ruh çözümlemesi. Sadece içteki çağıltı.

Çiçek, bitki adları sözlükleri almıştın, bahçecilik kitapları. Romanlardaki, öykülerdeki, şiirlerdeki bahçeleri derliyordun. Büyük acılar ortasında saçma geliyordu, bir isyan da olabilirdi. Çekip gidebilirdin, sonbaharda bir yaz

otelinin indirimli konukları arasında, odana kapanmış, boyuna bahçeler. Olmadı.

Bir kadeh bir şey içsen.

Saat kaç?

Mutfağa geçiyorsun. Buzdolabından beyaz peyniri alıyorsun. Kayık tabakta beyaz peynir, kekik, zeytinyağı, dilim dilim domates. Lokmalık kestiğin beyaz peynirlere kürdan geçiriyorsun. Bir kadeh rakı, gençliğindeki gibi. Gençliğinde mayıs ortaladı mı, yeşil erik, tuz ve rakı.

Şubatta ölmüş, eylülde tahta çıkmış, temmuzda doğmuş. Fakat her şeyde yarımıyamalaklık. Boyuna yeni başlangıçlar, sonunu getiremediğin; öteki dosyalarda da. Yola çıkışındı: Ölüm döşeginde hatırlasın, hepi topu yirmi dokuz yılı. Ölüm döşegindeki hatırlayışları yirmi dokuz yıllık bütün ömrü olacaktı.

Özetlemeye çalışıyorsun: Bağdat seferinden dönüşte adamakıllı hastaymış. Birkaç ay içki içmemiş. Sonra yenisinden nöbet, içki nöbeti.

Bir yudum alıyorsun. İçki nöbetini iyi bilirsin. Bu yaz sonu akşamı, bu güzel akşam, ilkyaz akşamı, gün inceilirken, domatesin, taze bademin kokusu, bazan yaprak yaprak marul, tere. Bir yudumdan bir şey çıkmaz, yıpranmışlıkları yatıştırır.

Zaten iç aydınlığı gelmiş. Bir kadeh daha: Ayrılışlara, özleyişlere, hatıralara iyi gelir. Gülüyormuş, neşeliymiş. Öldürttüğü insanlar belirip belirip kaybolmuyorlarmış, o karabasan dinmiş.

Senin anıların artık korkunç. Gülümseyerek andığın tek anı yok. “Ne güzel geçti bütün yaz. / Geceler küçük bahçede.”

Burada masa başında bir akşam yığılıp kalacaksın, küçük bahçedeki geceler birden, apansız bitecek. Kim bilir ne vakit bulacaklar; vasiyetin “Kimsesizler mezarlığına gömün”.

Bütün bütün fenalaşmış. İbrahim’i ortadan kaldırma buyruğu tam o günlerde.

Tepeden tırnağa yanardönerli ateş kırmızılarını kuşanmış, elmas küpeler, valide sultan geliyor; yaklaşan ölümü besbelli görüyor. “Kâsım’ın boğdurulduğu odaya götürün!”, o odaya götürüyorlar.

Murad’ın bilincinde belli belirsiz bir ışıltı belki: Bazı geceler İstanbul sokaklarında beraber dolaşırlarmış Kâsım’la. Kâsım bayramlaşmaya gelmiş. Aylardan yine şubatmış. O gün mutlaka kar yağıyordu. Kar yağışlı günü görmeye, düşlemeye çalışıyorsun. Kuru bilgilerden ötesine varamıyorsun.

Kar yağıyormuş...

Bu evin sessizliğinden, düşlediğin kişilerle, düşlediğin sahnelerle, yazdıklarınla kurtulurdun. Birçok hayatlar geçip giderdi. Kalabalıktan, hayatlardan yorulduğun olurdu. Şimdi sessizliğin dinmez uğultusu.

Kar yağıyormuş. Uyduruyorsun. Kuru, birbirini tutmaz, birbiriyle çelişen bilgiler arasında o gün kar yağdığı yok. Kâsım’ın neler hissettiğini alımlayamıyorsun. Öldürülüşlerini bekleyenler...

Rakının tadı yok.

Kâsım -ağabeyi gibi yapılı, kumral, kahverengi gözlü- bir yerlerde, zarflardan birinde, dosyalardan birinde, bir dosya kâğıdında betimlenmiş olacak. Ağabeyi gibi güçlü kuvvetli, gelgelelim çekingenlik var yaradılışında. Eziklik, Murad ona tam bir kafes hayatı yaşatmamış, hiç değilse bir dönem; bazı geceler, ikisi birlikte, İstanbul sokaklarında. Süleyman'ın ve Bayezid'in ölümleri, sıra kendisine ne zaman gelecek, hangi gün, gece, hangi saat, kendi kendine bir şeylere yazıklanır gibi dudakları kıpır kıpır.

“Kâsım'ı boğdurttuğu odaya götürün!” Bu kez elmas kıvılcımları fişkırıyor.

Gerçekten oraya götürdülerse hastayı...

Elmas kıvılcımları Firdevs Hanım'a savuruyor, yıllardır aklından geçmeyen. Kapı açılıyor. Katina yol veriyor ve Firdevs Hanım merdiven başına doğru ilerliyor; göğsünde iri bir kırmızı gül, siyah kadife elbisesiyle; merdiven başında bir an duruyor. Elli yaşı yaşlanış kabul eden Halid Ziya bu kadının gençlik, güzellik isteğine kocaman bir sahne ayırmış. Firdevs Hanım bir valide sultan ihtişamıyla merdivenden iniyor: “Sizi beklettim!”

Bu kadın -öteki- Venedik hülâsasında “Biraz yaşlı fakat hâlâ çok güzel” diye tanımlanmış. “Ölüm döşeği bu odada olsun! Kardeşini bu odada...”

Tuhaf rüyalar görüyorsun. Epeydir. Yaşlanışın bir sonucu da bu olmalı, ertesi güne sarkan, çağrışımlarıyla ertesi günü altüst eden rüyalar. Çoğu kez kaygı, bozgun.

Ağrılar, sızılar içinde uyanıyorsun.

O genç adam, karşı apartmandaki -kapıda cenaze arabası- akciğer kanserinden ölmüş, sende en az otuz yaş küçük.

Bozgunda, ağrılar, sızılar içinde yatıyorsun. Eski yün kazağını giymişsin.

Gözlüğünü çıkarıyorsun, komodinin üstüne bırakıyorsun. Komodinin üstünden gözlüğünü alıyorsun.

Her defasında 'komodin' sözcüğünün yabancılığını düşünüyorsun. Kaç evde komodin var; bir çevirmen 'gece masası' diye çevirmiş. Sende doğduğundan beri, doğduğun evden, ceviz kaplaması yer yer dökülmüş. Şimdi üstü ilâçlarla, burun damlası, ağrı sızı merhemleri, göz damlası, baş ağrısı hapı, mide ilâçları, kolonyalarla dolu, limon kolonyası, lavanta, green tea, kâğıt mendil. Yeni

alışkanlık: Aklına bir şey gelirse diye not defteri. Gece masası yerine 'gece dolabı' belki daha uygun.

Yine aynı karanlık oda, yine tozlu perdeler, kıştan kalma elektrikli radyatör duvar kenarında.

Rüyalarında gençsin, bir daha geri dönülemeyecek zamanlara koşuyorsun. Bugün, şimdiki zaman yok gibi. Gazete manşetleri, haber bültenleri, son dakika haberleri yok. Mutsuzlukları, ülkü yitirilişleri, döküntüleriyle, çok az sevinçleriyle, onca yaşanmışlığıyla altmış yılın, altmış sekiz yılın parçalanmış, dağılıp tozarmış. Hep başlangıçtasın, bu mucizeyi bir türlü kavrayamıyorsun.

Oysa başlangıçta yazdıklarında, yazabildiklerinde de aynı şeyler, aynı gazete haberleri, aynı gazete manşetleri sekiz sütuna; sadece böylesine yılmamıştın, yarın umudu, yarın yeni bir gün doğacak. Yarınların azaldı, yarınların az.

O genç adam otuz üç yaşında ölmüş; tiyatro oyuncusuymuş, hiç seyretmedin, dizilerde oynamış.

Bir kez daha Teşvikiye'deki kitapçıya girip ilk romanını soruyormuşsun, iki üç gün önce yayınlanmış. Sıkı sıkı göğsüne bastırarak kitabı, caddeye fırlıyormuşsun, sevinçten başın dönüyor!..

Toparlanmalısın. Kuruntularını bırak. Bir şeyler yapabilirsin, kitaplığını derleyip toparla, her gün yarım saat, bir saat.

Olağanüstü güzel bir sonbahar günü. Sokağa çık, taksiye bin, bonjour Boğaziçi!

Tam gülümseyecekken bonjour'a, Boğaziçi'ne, şurada şu olmuştu, burada... Burada da boktan anılar. Üstüne üstüne gideceksin, aldırmayacaksın. Herkesinki kadar bir yalnızlık, tasalanacak bir şey yok.

Daha da geriye dönmelisin.

Şekiller, renkler, görüntüler alıp götürüyor. Yine çiçekdürbününe bakıyorsun.

Hayata yine çiçekdürbününden bakıyorsun, birbirinden güzel, birbirinden albenili görüntüler. Bir defalık, asla ikinci kez göremezsin, boyuna değişiyor. Renkli parçacıklar, sarılar, maviler, üst üste gelince limonküfü, cam, jelatin, döndürdükçe, çeperlerdeki aynalarda değıştikçe değışiyor.

Bergson beliriyor: Nasıldı renklerin göreceliği kuramı, *Feryat*'ta -kalan sayfalar, bir gün yayınlanırsa, okuyanı belki çıkar- uzun uzadıya alay etmiştin, yaklaşınca mor, uzaklaşınca mavi. Çiçekdürbününden uzaklaşamıyorsun. Tanpınar'ın önemsemediği Bergson. Uyanmaya çalışarak: Not etmeliyim.

Bahçedesin. Küçük ama güzel bir bahçe. Neresi burası? Nerede? Küçücük. Bahçedeki çocuk kim? Rüyanın oyunlarıyla bilinç dalgalanışları arasında gelgittesin.

Kırmızı, şarabî, turuncu miniminicik çiçekler açmış kaktüsler, cüce saksılarda. Cüce saksılar tarh kenarında duruyor. Şarabî çiçeğe uğurböceği tutunmaya çalışıyor-muş.

Kendini göremiyormuşsun ama, eğilip, uğurböceğine bakmaya çalışıyormuşsun. Keşke büyütecin olsa: Kırmızı kınkanatlarında kaç siyah benek var? Uğurböceği ansızın uçuyormuş. Kendini göremiyormuşsun ama, bir yandan da küçük bahçedeki küçük çocuğa bakıyormuşsun. Uç uç böceği uçunca ellerini çırpıyormuşsun. Bu ânı yaşadım diyorsun; yaşamıştın, bunca yıl sonra tekrar yaşamana, aynı duygularla, heyecanla el çırpmana şaşıyorsun.

Çocuk şimdi üç dört yaşındayken şimdi on bir on iki. Rüyanın mantığına karşı koyamıyormuşsun. Evden arka bahçeye, bu küçük bahçeye açılan kapıdaki adam hep

aynı yaşıta, senin şimdiki yaşında. Çocuk sen olabilirsin. Yaşlı adam sen değilsin. Yaşlı adam “Sevdin mi bahçeyi?” diye soruyormuş. Beş altı yaşındaki evet anlamına başını sallıyormuş.

Reçeller meleği anneannenin küpeçiçekli saksısı kocaman. Pespembe küpeçiçekleri, çingene pembesi, tozpembe.

Uç uç böceği yasemen yaprağına konuyor. Uç uç böceği yasemen yaprağına konunca sahne değişiyor, bahçe kayboluyormuş.

Kocaman saksı pencere kenarında duruyor. Üstelik kocaman dört saksı! Birinde beyaz, küpe gibi sarkık çiçekler açılmış, ikincisinde pembe, çiçekler dal ucunda, salkım biçiminde, öbürü kırmızı, sonuncusu eflâtun.

Kırmızılar yan yana geliyormuş: Kaktüsün çiçeği, uğurböceğinin kınkanadı, küpeçiçeğinin kırmızısı.

Deminki, beş altı yaşlarındaki çocuk -dört de olabilir- anneannesinin yardımıyla, delikli kovadan küpeçiçeklerini suluyor, kocaman saksılar. Bir iki küpeçiçeği dökülüşüyor; çocuk üzülüyormuş.

Uğurböceği yasemen yaprağında mı?

Rüyanın içinde, rüyadaki çocuğu kendin sanarak, anneanneyi, küpeçiçeklerini, hakikatte tek kocaman saksıyı ve pespembe küpeçiçeğini, delikli kova, bunları yazdım diyorsun. Şifa’daki evden kimileyin söz açmıştın. Çocuk Murad’ın aslı Macaristan’da olan resmi Şifa’daki

evde, sayfalarına dalıp gittiğin *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, yazdın. Frerler Mektebi Şifa'ya inerken; yazdın. Yazılarla sarmaş dolaş, uyanır gibi oluyorsun, gözlüğümü takmalıyım. Açık seçik gördün: Murad kılıç kuşanırken, eylülün onuncu günü, gökyüzü masmaviydi. Lâcivert kapaklı not defteri komidinin üstünde. Koridordaki ışık açık. Gözlerin kapanıyor.

Küçük bahçe çok aydınlık. Sonra günbatımıyla karıyor. Tarhlardan fişkırmış üç yapraklı yoncalar -hep dört yapraklısını arardın- büzüşüp uyuyorlar. Sonra aydınlanıyor, güneş vuruyor, çiçekler, kaktüsler güne hazırlanıyor.

İnsanların çektiği acıları görmemek için bahçeye bakıyormuşsun.

Yaşlı adam, dikenleri sarımsı ipek beyazı kocaman kaktüsü gösteriyormuş: “Bu da dikenli karpuz.” Gülünç bir şey söylemişçesine uzun uzadıya gülüyormuş. Dikenli karpuzu okşamak istiyormuşsun, yaşlı adam telâşla engelliyormuş. Altmış yıl sonra aynısını yaşıyormuşsun rüyada. Yaşlı adamla eşit yaşa gelip, “Bu romanım artık bir hatıra olacak” diyormuşsun. Olacağı çarçabuk atıp, *Bu Romanım Artık Bir Hatıra*, unutmamalıyım unutmamalıyım.

O zamanlar Arnavutköyü'ne annenle babanla gittiğinizde -“Sağa sola sallanıp dan dan çaldı çanlar”-, sanki hep bahar günleri. Yaşlı adam, dikenli karpuzu gösteren, demek ki Ferit Amca, annenin amcası. Onlara gidiyorsunuz.

Küçük bahçe Arnavutköyü'ndeydi, Bedia Yenge'lerin. Yazmıştın, en az iki romanda, anılarda, kısacık semt monografilerinde. Rüyalarında görüyorsun, besbelli bir kez daha yazacaksın.

Bedia Yenge kırmızı yaldız kâğıt, kırmızı mika baston, şemsiye çikolatayı veriyor, iki yanağından öpüyor. İlkokul öğretmeniydi. Bazan da yeşil yaldız kâğıt, mavi yaldız kâğıt...

Nesrin Cangüzel'in okul defterinin yaprakları arasında göz kamaştırıcı yaldız koleksiyonu var, çikolata, fondan kâğıtları, tek tek, kırıksız, bazıları çiçeklerle, kirazlarla bezenmiş. Rüyanın girdabında nerelere sürükleniyorsun: Nesrin Cangüzel ilkokuldan sınıf arkadaşındı.

Özlemini mi çekiyorsun küçük bahçenin? Bahçeleri yaz, bahçeler yolunu açabilir, seni kurtarabilir.

Arnavutköyünden her geçişte, şimdilerde, iki katlı ev, daracık sokaklar, küçücük bahçe; hangi sokaktaydı, kilisenin önünden geçerek yürürdünüz, kilesinin çanları çalıyor mu, dolmuştan inmiş, yürüyerek giderdiniz, çanlar çalacak mı, yüzü simsiyah matem peçesiyle örtülmüş bir madam çıkıyor kiliseden.

Yıkılmış olabilir ev; rüyanın girdabında yerli yerinde duruyor, demir kapısı, demir çubuklar takılı alt kat penceresi.

Sen yırtmadan yaldızlı kâğıdı bir türlü açamıyorsun.

Sakin uyanıyorsun. Cep telefonundan, komodinin üstünde, saate bakıyorsun: Gecenin üç buçuğu, sabaha

karşının üç otuz yedisi. Cep telefonunu tekrar komodinin üstüne bırakıyorsun.

Bakımlı bahçeydi. Bedia Yenge'nin sigaradan -Bafra mı içerdi?- kalınlaşmış sesini hatırlamaya çalışıyorsun: Rüzgâra karşı koruyorlarmış, Ada'dan getirmişler yase-
meni. Uyumak istiyorsun, bir uyuyabilsen, rüya bıraktığın yerden devam edecek.

Bir demet yasemen aşkının tek hatırası değil; eflâtun kuzgunkılıçları götürmüştün. “En sevdiğim renk” demişti aktris.

“Biliyorum.”

“Nerden biliyorsunuz?” İri siyah gözleriyle sana bakı-
yordu, gülümsüyordu.

“Bir röportajınızda okumuştum.” Paran yoktu, hepi
topu beş kuzgunkılıcı.

“Unutmamışsınız.” Hizmetçiye uzatıyordu buketi.

Glâyölsüz olsa da, Nezihe Hanım'ların büyük bahçesi de bakımlıydı. Nezihe Hanım “Bahçevan” derdi: “Bah-
çevansız olmuyor.” Önde, arkada, tarhlarda mevsimlerin çiçekleri, ortadaki göbekte yalnızca güller. Öksürüyorsun, boğularak öksürüyorsun, balgamı sökemiyorsun. Güzün kasımpatılar, zavallı kasımpatılar büyük güz yağmurla-
rında solup gider.

Mevsimler geçerken... Doğruluyorsun, yatağın kenarına ilişiyorsun. Mevsimler geçerken solar, “bahçevan” yeni mevsimin çiçeklerini diker, kış günleri bile çiçeklidir.

Bahçe yolundasın: Bütün çividi ortancalar. Mevsimlere yıllara karışırdı, sen gelecek mevsimleri beklerdin,

sonsuzu kadar sürüp gideceğini sanıyordun; Murad'ın yirmi dokuz ilkbaharı, yirmi dokuz yazı.

Anasına-babasına-pay-verenler, toplamaya, koparmaya kıyamazdın, ama yine de çiçeğin dudaklarını heyecanla açıp kapatırdın. Çocuk orada, güller, tek çarkıfelek, incecik leylâk ağaççığı, asla sona ermeyecek. Sonraları çividî ortancaları bir masal yolunun ortancaları yaptın. Sonra unuttun. Sonra sona erdi. Fena halde öksürüyor-sun. Yarın sigarayı bırakacaksın, kaçınıcı kez, yarım saatte bir, günde on tane.

Cahit Sıtkı Bey marazî bir hassasiyet diyordu, “Sağa sola sallanıp dan dan çaldı çanlar” mısraı için. Sana da söylemişlerdi, Cahit Sıtkı’nın övgü, seninki yergi, sana söylenen yergi, “marazî hassasiyeti romanlarına yansıyan”... Marazî hassasiyetinden geriye bir şey kalmadı. Marazî hassasiyet hep sürdü.

Uyumak, unutmak; esniyorsun.

Nasıl başlamıştı?

Şifa’dan Yoğurtçu’ya inen yokuşun ortasında karşılaşıyorlardı. Aşk orada başlıyordu. Kapaktaki genç kadın olabilir mi; kapakta genç bir erkek yok. Kapağı göremiyorsun, sadece hatırlıyorsun.

Yaşadığın yerler, yaşadığın yerleri yazmışlar. Romanların semtleri, mekânları hiç senin de bildiğin, her gün gördüğün mekânlar, semtler olabilir mi! Boyuna roman okuyordun. *Handan*’da Londra vardı, Yakup Kadri’de Paris.

Frerler Mektebi'nin önünde karşılaşacaklar. Yoğurtçu köprüsüne gelecekler, akşam oluyor. 1930'larda bir akşam; öyleyken, sen de 1930'lardaki akşamı yaşıyordun. Gök gürleyecek, bekle, şimdi gök gürleyecek. Yaz yağmurunda köşke doğru yürüyorlar.

Genç kadının ismi Bedriye galiba.

Köşkün bahçesinde erguvan ağacına mor salkım tırmanmış, kameriye yasemenli, havuzun kenarında iki sıra lâle.

Koridordaki ışığın hafif, alacalı aydınlattığı odada anlatıcı uykuyla uyanıklık arasındadır. İki kişilik yatak. Anlatıcı yatağın sağ köşesinde dertop olmuş.

Bu kadar kısa olamaz; belleğinde yaşatmışken, resme, tabloya, yağlıboya güzelliklere dönüştürmüştün, zaman silmiş. Marazî hassasiyetin aşkların mutlu bitmesini istiyordu, zaman silmiş. Romanlar mutlu bitecek mi diye kimileyin gizlice son sayfalara...

Yeniden havuz, yeniden lâleler: Havuzu iki sıra lâle çerçeveliyordu, öndekiler beyaz, ikinci sıradakiler kırmızı. Köşklerin bahçelerinde gördüğün havuzlara benzemiyordu. Eski köşklere tek tek gözünün önüne getirmeye uğraşıyorsun. Demek hepsi birer birer sona ermiş, sona erişlere tanıklık için yaşamışız.

Bölük pörçük, uykuyla uyanıklık arasında. Göztepe'de kinde 'aslan ağzı' vardı: Sular dökülüştü delikli taş. Beyaz köşktekiler bahçede akşam çayı içerlerdi.

Kırmızı ve beyaz lâleler ilkyaz esintisinde dalgalanıyormuş, havuzun suyunda kırıışıklıklar. Yağmur geride kaldı, Yoğurtçu'nun oralarda. Havuzda hepi topu üç beş nilüfer.

Dışarda, bir apartman adasının bakımsız arka bahçelerinde gün ağarmaktadır. İlk kuşlar uçar.

Romandaki havuzu yazmadın ve pek çok kez yazdın. Belleğine işleyeni, sende tortusu kalanı yazmadın. Günün gerçekliklerinden kurtulmak uğruna tortuya sığınyorsun. Eski romanın günün gerçekliklerini unutturabileceğini sanıyorsun.

Kadıköyü'nü anlatırken, ilkgençliğinin romanından birkaç kez söz açtın, rüzgâr bütün bütün alıp götürünceye kadar. Rüzgârda savruldu. O da ölüm kasırgasıydı. Hâlâ direniyorsun, yılmadın. Boyuna kaçtın.

Kaçıyorsun: Neden erguvan ağacı? Mor salkım koyu nefti serviye sardırılmaz mı?

Kaçıyorsun: Necdet, Bedriye'nin sevdiği, âşık olduğu genç adam değildi. Belki Orhan...

Senin yaşadığın semtleri, sokakları, Yoğurtçu Parkı'nı anlatıyor diye heyecanlanmıştın; çok eskilerde o sokaklar, herkes öldü, çocukluğun öldü. Erguvan erguvanî çiçeklerini yine açıyor. Mor zambaklar şurda bir çiçekçide olmalı.

Bedriye'nin âşık olduğu genç adam da mı intihar ediyordu? Hep intihar. Bir şey yapamazdın.

Refik Halid mor köpük diyor, bütün bahçe mor salkım, mor köpükler iki üç gün içinde kül yığınınına dönmüş,

yağmursuzluktan. Bu topluma -romanlar, öyküler, filmler, şiir, oyun...- yağmur yağacak diye çok bekledin. Kül yığının! Senin yazdıkların da, bundan sonra yazacakların da.

Sayıklayan anlatıcı uyanmaya çalışır, sımsıkı sarındığı battaniyesinden kurtulmaya. Belki çırpınış.

Nisan yağmurları yağmamış. Kameriye mor salkımlı, öteki kameriye beyaz yasemenli, beyaz yasemen kararmış. Nisan yağmurları yağmayınca kabarık mor köpük kül yığınınına dönüşmüş. Artık ne yazsan kül yığını!

Kül yığının, boyuna, inatla tekrarlıyorsun, kül yığının, bilinç dışı bir inat, durduramıyorsun. Yazdıkların kül yığının, yazdıkların on para etmez.

Hep ezilmişlerden, yenilmişlerden yana olduğunu söyledin; şimdi yenilmişler arasındasın, yengilerden uzak. Siyaha, iflâsa çok yakın.

Oysa Arnavutköyü iskelesindesin, rengârenk, kahven-den ilk yudumu alırken, kazıklı yol geçmemiş, bu sabah vakti bütün deniz kokusu. Burada bir yalıda oturuyor yaşlı hanımefendi. Annenin babaannesi değil, senin yazdıkların arasında öyle bir hanımefendi yok.

Öyle diyorlar: İstanbul hanımefendisi, İstanbul beyefendisi, yeni moda, tam bir İstanbul beyefendisi, gülünç bir üstünlük.

İhtiyar yalıda oturuyor İstanbul hanımefendisi. Kim?

Telâş etme, birazdan belirecek, aklına gelecek, varlığını hissettirecek.

Tam bir modern İstanbul hanımefendisi doktor “Telâş etmeyin” diyor, “yazmakta olduğunuz kişileri, olayları unutuyorsanız o başka.” Gerisinin sakıncası yokmuş, yaş ilerledikçe hafıza lüzumsuz bilgiyi bize sormadan temizlermiş.

Tek satırını hatırlamadığın romanların var; doktor hanımdan saklıyorsun.

Kuzgunî siyah saçları topuz, “Malûm, Hercule Poirot’nun gri hücreler meselesi”, gülümsüyor.

“Annem Alzheimer’dı.”

Anlaşılmaz bir şekilde daha çok gülümsüyor, sonra sevecenlikler kuşanıyor. “En küçük bir ilgisi yok.”

Vişneçürüğü, koltukların yüzü vişneçürüğüydü, vişneçürüğü kadife. Oturula oturula hayli eprimiş. Sonra bütün bina yandı; Tepebaşı Dram Tiyatrosu gençliğinden, yeniyetmeliğinden bir köşeydi, nerden şimdi, orada ilk kez opera.

Madama Butterfly kayboluyor. Tepebaşı Dram alev alev.

Öteki beliriyor: Vişneçürüğü kadife kaplı koltuklar yerine, gökmavisi kadife perde; salon kararmış, ışık yalnızca gökmavisinde. Perdeler iki yana ağır ağır açılıyor. Burası Beyoğlu Yeni Komedi.

Yakaladığından, yerli yerine oturttuğundan gönençli, sigara yakıyorsun. Çakmağı bırakıyorsun.

Rıhtım, kayıklar, iskele: Hepsi dekor. Çımacı sahneden çekiliyor. Yaşlandıkça sen, herkes hayattan çekiliyor,

dostların, tanışların birer ikişer, bugün onun, yarın ötekinin ölüm haberi. Hangi birine yetiş, üzü, kaç yaşındaydı, evlerine yemeğe gitmiştin, ne hoş akşamlardı...

Arnavutköyü'ndeki yalı meğer dekor yalıymış. Işık aydınlatınca, büyük hanımı koltuğunda otururken görüyorsun, hatırlıyorsun. Büyük hanım tavanları, sofaları anıyor, avizeler, mangallar, ağır perdelerin kararttığı gün ışığı. Büyük hanım perdelerin ne renk olduğunu söylemiyor. Büyük hanımı Şaziye Moral oynuyordu: "Şimdi yalnız sıkıntı, yalnız üzüntü." Öyle içli söylemişti ki. On bir yaşındaydın, yalnız üzüntüyü, yalnız sıkıntıyı yaşlı aktrisin yüzünde görmüştün, ağır sahne makyajının daha da pörsüttüğü.

Bir de pembe yalısı vardı şairin, pembe yalıya doğru yürüyordu. Pembe yalı gençlikteydi, şair de sanki gençliğine yürüyordu.

Deniz sesi, su şırıltısı yalının rıhtımına çarpıyor; efekt-i hepi topu. İhtiyar yalı dekor. Sen on bir yaşında. İhtiyar aktrisi kimse bir daha anmayacak; yazdığın bu satırlarda kalacak. Yazdığın mazdığın yok; unutulacak.

On bir yaşında olduğunu oyunun oynanış tarihinden buldun. Şaziye Hanım'ın rolü birinci perdede, oyunun hemen başında. Avizeler hepsi elden çıkarılmış, o canım billur avizeler eskiciye satılmış. Dinliyorsun, on bir yaşında.

Birtakım İnsanlar'ı umutsuzca bırakıyorsun. Şairi görüyorsun, "Zaman denen o külçede, bugün, yarın", Koço'daki yemek, ilk ve son kez, yirmi sekiz yaşındasın.

“Kırk yıllık dost gibi” diyor sana kadehini kaldırırken, üzerinden kırk yıl geçmiş. Sirkeye yatırılmış, bol dereotlu çiroz, küçük kayık tabak. Çok heyecanlıydın, Şaziye Hanım’ı anlatırken, *Birtakım İnsanlar*’ın büyük hanımı, içinden büyük bir şair diyordun, karşımdaki büyük bir şair, yirmi sekizindeydin, şair altmışını aşkın.

Kraliçenin kitapları az beride, bir hikâyesinin başındaydı, istesen bulabilirsin: “Koço’da buluştuğumuz dostların anısına”. Ölü ressamlar, ölü şairler sayıyordu. Hepsi ölü, hepsi ölü bunların.

Bir başka gece. Belki aynı gece, sabaha karşı, gün ışığında. Belki sonraki gecelerden birinde. Buz gibi soğuk bir ateş allak bullak ediyordu; beleğinin derinlerinden çoktan unuttuğunu sandığın sahneler, kişiler, sanrılar üşüşüyor, yıkıp geçiyor.

Balkona çıkmak istiyordun. Henüz karanlık. Bakımsız arka bahçelerdeki ihtiyar ağaçlardan yaprak hışıltıları.

Hışıltı mı, hışırtı mı; yaprak sesleri hışıltı mı, hışırtılı mı, duraksıyorsun. Eskiden olsa pervasızca yazardın: Sözcükler, sözcük seçimleri yazarın özgürlüğüdür.

Henüz karanlık. Siyah gökyüzünde olsa olsa bir iki yıldız, otuz yıl kadar öncesinden. Ne biliyorsun, belki asırlarca öncesinden ışıkları bize gelen, Abdülhak Şinasi'nin yıldızları. Gençlikten kalma coşkuyla esriyorsun. Ama gençliğinin dirildiğini duyumsayamıyorsun.

Abdülhak Şinasi'nin cümlelerini, o baş döndürücü cümleleri artık tam hatırlayamıyorsun. Hatta bilmiyor-

sun, sanki okumamışsın. Sanki okumamışken içine işle-
miş. Tek bir cümle hatırlasan yetecek.

Boş yere bekliyorsun; esriyiş sona eriyor.

Son sıralarda, bir zamandır, bütün bir yıl, kıştan
beri, galiba bu yıl, ne zaman başladığını kestiremiyor-
sun, aylarda, mevsimlerde zikzaklar çiziyorsun, sevdiğin
bölümler, sevdiğin dizeler, “Böyle sessiz ve kimsesiz”,
çocuk Abdülhak Şinasi’yle Çamlıca’ya gidiş, Büyüka-
da’ya gidiş, film sahneleri, Sarita Montiel şelâleye doğru
koşuyor, Rita Hayworth uzun siyah eldivenlerini tek tek
fırlatıp atıyor, siyah-beyaz filmde saçları kıpkızıl, tıpatıp
aynısını bir daha göremeyeceğin bir jest, bir mimik her
oynanıpta değişiyor, unutulmaz oyun sahneleri, ölü Şaziye
Moral büyük hanıma çıkmış, ölü Abdülhak Şinasi mil-
yonlarca yıldızıyla baş başa, kemküm olmuş hepsi. Ölü
bunlar, hepsi ölü, etrafın ölülerle çevrili.

Yaprak hışıltılarına bakılırsa, rüzgâr estiğine göre,
gökyüzünde kaçışan bulutlar, mevsimi sonbahar yapmak
istiyorsun. Mevsimi sonbahar yapıyorsun.

Gençliğindeydi sonbahar, yaş aldıkça yaz, yaz olsun
istiyordun mevsimler, yaz gelsin. Tekrar sonbahara dön-
men tuhaf. Bütün o sararmış mevsim sönen aleviyle kor-
kutmayacak mı? Gençken -‘hazan’- nasıl da tutkundun!

Meğer film sahneleri de ölürmüş, tiyatro sahneleri,
kitapların ezbere bildiğin sayfaları.

Koço'ya hangi arkadaşlarıyla -ressamlar, şairler, yaşıtı genç hanımlar- gitmişti kraliçe? Öyküsünde onlardan söz açmaz; bir ayrılışın -genç bir adam, genç bir kadın- öyküsüdür. Aynı malta eriği ağacı o zaman da vardı herhalde, daha genç, çok genç, yaprakları her mevsim yeşil kalan. Lokantaya her gidişinde, hele yazın yenedünyalarla birlikte, hikâyedeki ithafi hatırlarsın.

Niye anılmamışlar, niye yoklar? Belki de onları yazmak istemişti, geçmiş günlerdeki dostları, ölenleri. Sonra da ölmek ürkütmüştü. Yaşlılığında, iyice kocamışlığında, en son hikâyelerinden biri.

Sonbahar gecesine sönmüş yıldızların ışıkları eşlik edecek. Cümleleri, üslûbu bir kez daha diriltmeye çalışacaksın. Başka yıldızlardan gelen ışıklar, dinmiş sandığımız sesler, hiç dinlemediğin, senin için çoktan susmuş besteler, yankır sandığımız sesler, bir iki sevgi sözcüğü, her biri hatıraya dönüşüyor.

Şiiri olsun, çırpınırdın, bütün bütün şiir, o birkaç paragrafı yazarken duyulmuş sevinç, bu sevinçleri hâlâ unutmadın, yerinden fırlar insan, çocuk gibi ellerini çırpar, her birinin uzayda, başka bir yeryüzünde yaşıyor olması -kimin eseriymiş *Zaman Makinası*, galiba... Kötümser, kalakalıyorsun.

Neden sonra bulanık G'ler, H'lar, neden sonra Wells, küçükken bütün kitapları delicesine okurmuş. Artık senin ne işine yarayacak.

Belleğinde daha canlı kalanlara uzan. Zavallı, alay edilmiş, hor görülmüş geçmiş zaman yazarı başka bir gecede, başka bir yeryüzünde, zaman makinasında işte yine gülümsüyor, sözcüklerini fısıldaya fısıldaya yine kendi kendine söylüyor, yüksek sesle okuyor. Onunla ve zaman makinasıyla, gecede enikonu yaklaşan ölümü durduruyorsun.

Sabaha karşıda derin nefes alıyorsun.

Matisse'in resminde -geçen gün karşına çıkmıştı- akşam oluyor. Yelkenlide, teknede, guletler, kırlangıçlar, yıldızlara bakmak çok güzel. Hatta nehir gibi akıp giden Samanyolu'nu görüyorsun, gözlerini ayıramıyorsun Samanyolu'ndan. Başını kaldırmış, öyle yıldızlara bakarak dans etmek istiyorsun. Sevgilini -düşsel sevgilini tabii, artık kimseler yok- kollarına alarak, hiçbir zaman sarılmadığın kadar sarılışarak, aşktan hasta oluyorsun.

Çok sürmüyor; 'yıldızlara bakmak çok güzel' çarçabuk ölüm oluyor.

Neye yaramış Abdülhak Şinasi'nin, ölmüş, sönmüş yıldızları yazması, ölü yıldızların, sönmüş yıldızların bize hâlâ gelen ışıklarından, yansılarından öncesizlik sonsuzluk bulması, kocaman bir hiç, karanlık bir boşluk, kap-karanlık, sonsuz bir girdap. Bir boşunalık daha yazmıştı: *Ahmed Hâşim...*

Gerçekten gülünçtü, çok gülünç, acıklı gülünç: Hayatı edebî bir metin sanıyordun, her şey roman, her şey şiir. Edebî metinler hayatı değiştirecek. Şimdi hayalleriyle

avunan Fahim Bey oluyordun, Şimdi Hakkı Celis, az sonra Prens Mişkin, gönöl eğitiminde hayal kırıklıklarına uğrayan Frédéric, tren yolundaki Anna Karenina, *Dokuzuncu Hariciye KoęuŐu*'nun adsız anlatıcısı, hastane odasında son gece. Başkalarının, olmayan kiŐilerin hayatlarıyla, kendine, sana yeni bir hayat! Kendini yeniden var etmeye çalışıyordun; göçebe kaldın.

Şimdi bir kez daha deniyorsun; sonuncu kez olduğunu bilerek, bilmek istemeyerek. Yazmalıyım diye fısıldıyorsun, ağaçlarda ölü yaprakların hıŐıltısı bastırıyor. İçeriye gir, koridordaki ışığı söndür.

Kraliçenin -ilkgençliğinde okumaya başlamıştın, yırtıp attığın ilk romanında ona öykünmüştün, sevdiğin cümleleri, benzetmeleri, tasvirleri handiyse çalmıştın-koyu kahverengi yazı masasında üç cilt, iki cilt Katherine Mansfield'ler yerli yerinde. (Kim bilir: Belki hâlâ...)

Kraliçe: “Jurnalini tekrar okudum, büyük incelikler. Ne kadar genç ölüyor! Onun iki katı yaştayım...”

Çehov’a sesleniyordu galiba. Galiba değil, bu kez ezberine güveniyorsun: Ah Çehov!

Aynı sabaha karşıda olabiliriz. Koridordaki ışık söndürülmemiş. Fakat koridorda beyaz vişne çiçekleri açıyor, bahar çiçekleri donanmış ayazlı bahçe, mayıs. Mayıs’ta vişne ağaçları çiçek açmaya başlamıştır. Târumar edilecek olan vişne bahçesidir; “Bu kaçınıcı bahçe gördüm târumar”.

Besbelli aynı sabaha karşı. Beyaza değil, siyaha. Korkun aynı korku: Hiçbir bahçe kalmayacak, hiçbir güzellik.

“Paris’te aklıma hep siz geldiniz.” Kraliçe, Çehov’un bütün oyunlarını -tek ciltte, Fransızca- uzatıyor: “Paris’ten küçük bir armağan, yıllar sonra da beni hatırlayın diye.” Evet, târumar olmuş bir anı. O zaman öyle düşünemezdin.

Anlatıcı vişne bahçesine doğru yürüyen Abdülhak Şinasi’yi görüyormuş, çok şaşıırıyormuş. Kısa boylu, tıknaz, göbekli, hımbıl bir yaşlı adam; iki üç adım atınca yoruluyormuş.

Abdülhak Şinasi de koridorun ucundaki geniş bahçeye şaşıırıyormuş, ikide birde sırtını ağaçlara dayayarak, çiçekler beyaz mı, pembe mi, kopkoyu pembe, vişneçürüğü; Çehov’un bir iki hikâyesini okumuştur sadece.

Şehir Tiyatrosu’nda *Vişne Bahçesi* oynanmıştı, oynayanlar

Oynayanların kim olduğu yarım kalıyormuş. Sen tıknaz, hımbıl Abdülhak Şinasi oluyormuşsun. Onun güzelim kelimeleri uçup gitmişti, nereye gittiler benim sevgili kelimelerim, herkese soruyormuş. Herkes hem üzülüyor hem gülüyormuş. Senin de kelimelerin, sözcüklerin, eski, yeni, hızla ayrılıp gidiyorlarmış, bugün beş sözcük, dün altı, yarın...

Eski, yeni, arı sözcükleri sayman yarım kalıyormuş. Başında silindir şapkası, sırtında eskimiş uşak giyiti, Firs telâşla geçiyormuş. Firs’i yazmıştın, onu tanıyan çıkmadı.

Seksen yedi yaşındaki Firs, bu seksen yediyi asla unutmادين, daha vakit var, daha on dokuz yıl, yaşlı uşak vişneyi kuruttuklarını, suda yumuşatıp, reçel kaynattıkla-

rını anlatıyormuş. On dokuz yıl sonra sen hangi reçeli... Elmas yüzüğü kararık, reçeller meleği anneannen “Bilmez miyim, bilmez miyim!” diyormuş, sonra portakal kabuğundan yaptığı şekerlemeleri Firs’e ikram ediyormuş. Firs, vişne kurularının küfelerle, arabalarla Mosko-va’ya götürüldüğünü söylüyormuş.

Tanpınar, Çehov’un “Vanya Amca”sını yazmıştı güncesinde, l’oncle, oncle, seyrettiği oyunu anlamamış mı, Paris’te o ay dört tiyatro, Vanya Dayı kara buğdayı hesaplıyor, senin çok sevdiğin Sonya, çok uzun günleri, boğucu akşamları yaşamak gerek, sen de nice boğucu akşamda, Sonya seninleymişçesine, hep seninleydi, perde ağır ağır indiğinde bile.

Sonya’yı, Vanya Dayı’yı, Tanpınar’ı -Sonya’nın son sözleri de mi etkilememişti-, genç kadın yaz yağmurunda gelmiştir bahçeye, gerilere fırlatarak, “Vanya Amca” bir takıntı sende, kaç kez yazmaya kalkıştın, sonra utandın, sonra üzüldün, onun da yapayalnız boğucu akşamları kim bilir ne denli acıydı.

Firs’le anneanneni birlikte yazmadın; defterine not alsan.

Evden piyano sesleri geliyormuş, uzakta, uzaktan; bilmediğin bir ev. İvanov’u görüyormuşsun, besbelli İvanov: Bahçedeki masaya oturmuş, kitap okuyor. Vakit akşam, masada bir lamba yanıyor.

Bahçe masası herhalde, hasır mı, koltuklar, dşleminde pek canlandıramıyorsun. Oysa en çok bahçeye ihtiyacın var.

Abdülhak Şinasi Hisar olarak İvanov'a doğru yryormuŐsun, canlandıramadığın bahçede. Besbelli o, başkası olamaz. Hangi kitaptı okuduğu? İvanov hangi kitabı okuyordu? Ah Çehov, size sormamıŐlar, artık hiçbir zaman ğrenemeyeceğiz.

Tıknaz, hımbıl adam olarak İvanov'a doğru yryormuŐsun. İvanov için daha otuzuna gelmeden her Şey bitti. Daha otuzuna gelmeden, yok otuz beş, otuz beşindeyken bitti, sevinç bitti, umut bitti. Bütün ülküleri, bütün mavi-lik, bütün aydınlık! Geçmiş zaman yazarının ablak yüzü gözyaşlarıyla ıslanıyormuŐ. Gençlik, yaşamak sevinci, aşk bir daha gelmemek üzere!

İvanov otuz beşinde sona erdirdi. Sen, iki yıl sonra, yaŐarsan, kraliçe yaşadı, sen yetmiŐ.

ırpınarak uyanıyorsun. Yaşamaya geri dönülemez, iki kat yaşlı olsan, yüzlerce yıl yaŐasan, sonsuza kadar yaŐasan, yaŐanmıŐı geri getiremezsin.

Kraliçe yüz yaşına kadar yaşadı. Son günlerine kadar bilinci yerindeymiŐ, yatağa mıhlanmıŐ.

Oran buran sızlayarak doğruluyorsun. Yatakta oturu-yorsun. Koridordaki ışık Şimdi belli belirsiz, gün ıŐımıŐ.

Bu sabaha da çıktın. İhtiyarların sinsi gülümseyişiyle zaferini kutluyorsun, hayatta kalmak, hayatta olmak zafe-rini. Televizyonu a: Kaç l!

Komodinin üstünde duran not defterini alıyorsun. Gözlüğünü takmayı unuttun. Not defteri ve her şey sisler örtünmüş. Gözlüğünü takıyorsun, sis aslında pek dağılmıyor, son sıralar hep böyle. Kalemi bulamıyorsun komodinin üstünde.

Ne yazacaktın?

İvanov otuz beşinde öldü; perde açıldığında bahçede kitap okuyordu, her şey umutlu. Yürüyorsun, koridorun ışığını kapatıyorsun. Banyoya giriyorsun. Yüzüne su çarparken, İvanov “Bırakın beni!” diye haykırıyor, tabancasını çıkarmıştır, Saşa: “Ne yapıyorsun İvanov!”, “Teşekkür ederim Saşa”, tabancasını çıkarıyor, ne zamandır uçurumdan aşağıya yuvarlanıyor, hayat denen uçurumdan aşağıya, yüzüne su çarpıyorsun, gözlüğünü özenle dış fırçalarının yanına koymuşsun, “Kurtarın onu!”, kurtarılacak bir şey kalmamış. Ölüm her gün, ölümler her an.

Yüzünü kuruluyorsun, havlu zebercet yeşili. Topkapı Sarayı Müzesi’nde küçük bir çocuk, zebercetlerle dolu billûr sandığa gözlerini dikmiş, bir an, zebercetlerin yeşilinde İvanov’dan kurtuluyorsun, serin su iyi geliyor, görevlerinde, iyice seyrelmiş kirpiklerinde çapaklar, annen de, sevgili annen, hastalığında her sabah çapaklarla, kurtulamıyorsun, Nikolay Alekseyeviç İvanov canına kıyıyor. Otuzlarındayken okumuştun, için sızlamıştı.

Yeni yazacakların, yeni bir kitap

Gece mi, gündüz mü; zamanı, ışığı yitirmiş; yeni bir coşkuyla. Şimdi başlayabilirim sanısıyla. Derken umutsuzluk: Başlayamayabilirim. Başlayamayacaksın, git git ışığı gerçekten yitiriyorsun. Eski yazdıklarına döneceksin, eski yazdıklarını yineleyeceksin. Başarısızlığını, yorgunluğunu örtbas etmek istiyorsun. Ne toplum ne birey, gerilerde kaldın, olup biteni kavrayamıyorsun.

Günlerdir buradasın, evinde. Artık evin gibi gelmeyen bu yerde, yabancı yerde yazmayı arıyorsun. Artık yabancı. Sonuna kadar yabancı.

Yelkovan kuşlarını -gençliğinin en güzel öykülerinde bir iki kez kanat çırpıtlar-, ihtiyar yalayı, vapurdan gördüğün, yosun tutmuş rıhtım taşlarını, saksılardan biri devrilmiş, akşam güneşi denizde. Ailecek vapurdasınız: Boğaziçi'nde akşam gezintiniz bu kadar.

Bu hatırlayışla, bu imgelerle sürükleniyorsun.

Sardunyanın taçyaprakları bembeyaz. Saksı devrilmişti. O saksıyı yıllarca unutamadın, niye kimse kaldırmıyor, devrik saksıda sardunya kendi kendine çiçek açmış.

Yelkovan kuşları bir gidip bir geliyorlar.

Yazı makinasının başına geçiyorsun. Yapabileceğin başka şey yok. Yapmayı bildiğin başka şey yok. Yılların yoldaşı sadece yazı makinası. Bilgisayar kullanmayı öğrenemedin. Elyazısına geri dönebilirsin, taa başlangıca. Mektuplar yazabilirsin, umutsuz mektuplar.

Sonra sonra, yazmak neyi değiştirir diye sormaya başladın, ilk belirtiler. Hiçbir şeyi değiştirmedi. Mrs Ramsey mi, koca Shakespeare neyi değiştirebildi, sorar ve susar. Ayırında değildin ama, umutsuzluk ağır ağır yaklaşıyor, soku-luyordu. Yazmak neyi değiştirebilir. Yazmak hiçliktir...

Geçmişten, eskilerden umut aranıyordun. *Ezilenler*'deki yoksul hikâyecinin ismi neydi? Hikâyeci miydi? Koca Shakespeare değildi ama, ezginleri, aşağılanmışları yürek yakıcı anlatıyordu. Anlattıkları işe yaramamıştı. Ezginler, aşağılanmışlar gelecek zamanda da var olacaklar.

Ortaya kopya kâğıdını koyarak dosya kâğıtlarını geçiriyorsun, birçok sabah gibi. (Gençliğine dönüp *Ezilenler*'i okumak... Kitaplığında arayacak gücün yok, eğil kalk, en az yirmi yıldır kitaplığın karmakarışık.) Epeydir sabahları; sözcüklerin sabahları geri gelir gibi oluyor. Gecelerce, gece boyunca yazmak epeydir bitti. Geceleri yazardın, sesler çekilince. (Yaşlı adamın kendisi kadar kocamış köpeği daha ilk sayfalarda ölüyordu. Yaşlı adam ayağa kalkıyor, köpeği kıpırdamıyor, dertop olup kalmış. Köpeğin adı?)

İlk tümceleri arıyorsun. Saralı Dostoyevski'den silkinip kurtularak, yeniden sardunyanın beyaz taçyaprakları. Sardunyanın beyaz taçyapraklarından yardım umuyorsun.

Belleğin bomboş, yazabileceğin bir şey yok. Köpeğin adı Azorka'ydı, Azorka-Azorka. Azorka ölmüştü, belki açlıktan belki kocamışlıktan; ihtiyar bastonuyla dürtüyordu. Bunları kaleme getiren Dostoyevski kaç yaşındaydı? Dostoyevski kaç yaşında öldü?

Geri dönebilsen on dokuz yaşına; gözlerin pırıl pırıl.

Aktris "Bu gece gözleriniz pırıl pırıl" demişti. Onunla buluştuğun, onu gördüğün için pırıl pırıldı. Deniz lokantasında, balık lokantasında birlikte akşam yemeği. (Sabri'yle genç kadın balık lokantasına öğle yemeğine giderler. Kandilli'den kayığa biniyorlardı, karşıya geçmek için; Sabri bir aşkın başlangıcını duyumsuyordu bu yaz öğlesinin güzelliğinde.) İkiniz de yaşlanmış, bir aşkın sona erişini, hayır, sende hep süren aşkın hüznünü duyumsuyordun.

Kalbin çarpa çarpa bekliyordun. Ayağa kalkmıştın, kapıya, karşılamaya.

"Geciktim. Özür dilerim." Aktris ışıktan aylaıyla çevriliydi.

Yakasız kürk taklidi eski bir siyah manto; filmlerdeki şaşaalı tuvaletlerden, frapan giysilerden çoktan arınmış, gerçek hayatında artık bile isteye alabildiğine sade.

Kırmızı sardunyalar, pembe sardunyalar eski kitaplarının sayfalarından fırlatıp atıyorlar kendilerini, mavi,

eflâtun rodosçiçekleri, begonviller, güneyi esriyerek yaşadığın günlerden kalma. Turuncu, şarabî rodosçiçekleri hışır hışır kuruyor.

Sedere adasına yanaşıyor tekne, Matisse'in teknesi. Rengârenk boncukları andırır bu rengârenk kum taneleri Kleopatra'nın köleleri. Onlarca, yüzlerce köle, ölmüşler, avcunda, bin yıl geçmiş, Kleopatra onları Sedere'de bırakmış, bu korkunç güzellik: Boncuklar! Kölelerin çığlıklarını işitiyorsun.

İşitmiştin. Mavi yolculuk taklidi bir geziydi. Gençtin. Seni meşhur edecek romanda yazacaktın Sedere'yi.

O korkunç güzellikten geriye çığlıklar kaldı, köleler korosunun ölüm şarkısı. Yeryüzü sadece çığlıklar. Bütün okumaların boşuna, bütün birikimlerin. Sedere adası hâlâ gözünün önünde: İnsan cesedinden kum taneleri koruma altına alınmış.

Açıp açıp okurdun Sedere bölümünü. Sanatın gizlerini çözdüm sanıyordun; kalakaldın.

Sedere yanılıgısıyla başlasan...

Gelgitte, burgaçta.

Sigara yakacaksın. Vazgeçmeye çalışıyorsun: Az içeceğim, bu sabahtan başlayarak, dün sabahtan başlayarak, gerçi önceki sabah da, yarım saatte bir, kırk beş dakikada. Saat onu geçiyor, onu çeyrek geçeyi bekle. Güneş saatine göre dokuzu. Yakıyorsun.

Baban öleli handiyse elli yıl: Sigarasını tam söndürmemiş, o kül tablası duruyor, gümüş çınar yaprağı; babanı

çok seyrek hatırlıyorsun günlerin hayhuyunda, bomboşluğunda. Sigarayı gizlice alıp içine çekiyorsun, koltuğa devriliyorsun.

Kocaman toprak saksılardan biri devrilmiş; rıhtım taşları yosunlu.

Yazacaksın, saksıyı, ilk sigara içişini. Vapur yalının önünden geçiyor, yalı yıprak.

Aktris lokanta kapısında, garsonlar telâşla karşılıyorlar, ayağa kalkıyorsun. Aktris sana doğru yürüyor, siyah bir manto giymiş. Lokantadakiler size bakıyorlar, Aura'sı hiç yaşlanmamış, büyük siyah gözleri çok genç. Sarılıyorsun, ikinizin de yıllarda çöktüğünüzü hissediyorsun.

“Size ilk geldiğim gün...” Akşamüstüydü, akşamdı. Sevinçten ibarettin. Hâlâ aydınlık yaz akşamında, bahçe kapısında bir an durmuş, kapıyı çalamamıştın. Yine o yaz akşamında olmak, aynı heyecanı duymak istiyorsun.

Aktris dinliyor. Besbelli hatırlamıyor. Ona birçok kişi ‘ilk kez’ gitti; o, birçok kişiyi... Oysa senin için dönüm noktası, unutulmaz bir anı. Beyazperdedeki yıldız karşında, çok genç.

Lokantadasınız, şimdi de: Büyük gözleri çok genç, yüzünde ince kırışıklıklar. Yaşlanışı cesaretle kabulleniyor.

Eski filmlerini seyrettiğinde neler hissettiğini sormuş-tun aktrise. Sorar sormaz pişman olmuş-tun. Kayıtsızdı, “Çekim günleri, yaşadıklarımız, birçok şey hatırlanıyor.” İç dünyasında da kayıtsız mıydı? “Bazan ne kadar kötü oynamışım diye hayıflanıyorum.”

Vapur yanaşıyor iskeleye.

İkiniz de vapurdan inenlere bakıyorsunuz. Aktris “Evlerine dönüyorlar” diyor.

İkinizin birlikte dönebileceğiniz ev asla olmadı. Haya-
linde öyle evler kurmuştun, birçok kez.

Aktris merdivenden iniyor. Merdivenler diye pekiş-
tiriyorsun. Aktris merdivenlerden iniyor. Küçük salonda
biraz beklemiştin.

“Hoş geldiniz.”

Sarılmak istemiştin. Gülümsüyor, uzak duruyordu.
Biraz yalnızlıktı, bir hayli Anna Karenina. Vronski ola-
mazdın elbette; sadece prens olmayan Mişkin. Aktrise iki
kez Anna Karenina yazacaktın; ilki filme alındı, ikincisi
tozlu dosyalardan birinde.

Tanpınar, Sabri’nin yaz yağmurundaki aşktan tuhaf
bir iktidarsızlık duyduğunu söyler, burgaçta savrulup git-
mektedir. Masmavi burgaçta savrulup gidiyordun.

Söylenmemiş aşk olarak kalacaktı. Aktrise uzak, hep
uzak. Bir buket eflâtun kuzgunkılıcı, bir demet kır papat-
yası; kendin zor geçiniyordun. Bir demet kır menekşesi;
çiçekçiye çiçeklerin fiyatını soruyordun. Saralı Mişkin’in
hayalleriydi.

Yıllar sonra söyledin, “Size âşıktım” dedin. Karlı kış
gecesiydi; az sonra taksiyle kendi darmaduman evine,
inine dönecektin. Alay etmemişti, alay edecek diye kork-
muştun. Aşağılık duygusu yanı başındaydı. Hiçbir şey
söylemeyerek, sessizce, o her zamanki içe kapanışıyla
elini tutmuştu.

Sidere yanılgısıyla başlasan. Çifte yanılgı: Sidere'yi Sedere yapmışsın. Adanın adını bile yanlış hatırlıyorsun. Bu sabah Sidere'yle uyandın.

İlk işin kırk altı yıl önce yazdığın romanın sayfalarını taramak oldu. Birçok basımı yok sende.

Kraliçe bir daha “asla” basılmamış -“Bir daha asla yayınlamadım hiçbirini”- eski, gençlik romanlarını görünce “Nerden buldunuz yine?” diye sorardı. Eski, yıpranmış, bazan yaprakları kıvrık, deşik kitapları sahalardan bulurdun; imzalamasını isterdin kraliçenin. Sonra sonra onu üzdüğünü fark ettin: Geçmişini anımsamak istemiyordu.

Geçmişini sen de anımsamak istemiyorsun bu sabah, güz sonu, havalar iyice serinledi.

Oysa geri dönüyorsun, Sidere günlerine. Adayı hayal meyal görüyorsun, açık denizde birdenbire beliren. Birdenbire beliriyor, çok geçmez büsbütün bulanır, kaybolur.

“... boncuğu çağrıştıran o inanılmaz kum taneleri” diye yazmışsın, herhalde Teşvikiye’deki evde, tatil dönüşü, yürek ezginliğinde, roman yazmak tutkusuyla. Yolun başıydı; şimdi yolun sonu. Yolun sonu, epeydir öğrendin, yalnızca sancı, umutsuz bekleyiş.

Bekliyorsun.

Yine de Sidere’desin, hatırlayıştı, sanrıda. Bu kez tek başınasın, yanında kimseler yok, gençlik arkadaşların, aşkla arkadaşlıkların, birer ikişer hepsini yok etti zaman.

Yok edilmişler, yok olmuşlar ama, Sidere’de eskil sokaklar, tiyatro kalıntısı, kırık heykel parçaları korunmaya alınmış, mermerden bir kral başı, çenesi kırık, tacı sapasağlam.

Kleopatra sahiden gelmiş miydi Sidere sandığın adaya; şimdi renkli, sinemaskop filmde Elizabeth Taylor. Oysa o da öldü. Kleopatra öldü, bir eceydi, Sidere’de kölelerini bırakmıştı, buradan ayrılırken.

Buraya kadar, Sidere burada bitiyor. Gerisini getiremiyorsun. Kral başının göz oyuklarında kıvrım kıvrım kireçsi kalıntılar, kavkılar birikmiş.

Beyaz güllerden çelenk göndermiştin. Cenazeye katılmaya için el vermemişti: Yaşlı bir dostundan ayrılıyordun, sonsuza dek, son aylarında kimseyi tanıımıyormuş.

Yazmak zorundasın. Sapasağlamsın, bir şey yok.

“İnsanın insana kötülüğünden başka yazacak bir şey yok.” Kraliçe söyledi. Kraliçe öldü, kurtuldu. Son bir romana başlayacaktı, onu son kez gördüğünde, insanın

insana yaptığı kötülük, yeryüzü bir eziyet tarihi. Onu bir daha görmedin.

Yazmak zorunda değilsin. Kimse senin yazacaklarını beklemiyor. Yüreğini açıyordun, okurlarla bir aradaydın, yürekten geçenleri paylaşıyordun. Yüreğini açarak artık yitiriyorsun, boyuna yitiriyorsun.

Yalan söylüyorsun: Artık yüreğini açacak gücün yok.

Sigara çıkarıyorsun.

Kalınca, hırıltılı sesiyle “Tükürük hokkamı bulun bana!” Ne çok sigara içerdi annenin babaannesi, doksanı-nı aşmıştı. Küçük bir torbada yasemen ağızlıklar, entarisinin kuşağından sarkıyor.

Tereyağından yelkenler yapardı, kızarmış ince dilim ekmeğin üstüne. “Hadi bakalım, bir kaşık da bal.” Bazan bir kaşık vişne reçeli, çekirdeksiz vişne tanesi. Balın yanında küp küp kesilmiş kaşar peyniri: “Hadi bakalım, at bir tanesini ağzına.”

Arnavutköyü’ndeki yaz pansiyonu olmalı, yaşlı babaannenin her yaz kiraladığı, kılıç artığı yalılardan birinde, kiralamıyor, kılıç artığı yalının iki odasında pansiyoner. Yasemen ağızlıklarını bez torbaya koyup, çantaları, bavullarıyla gittiği. Seni karşısına almış, buruşuk elinde bıçak, tereyağını şöyle çevirir çevirmez bembeyaz yelken. Sonra bunayacak, yanı başındaki öksürük hokkasını ayırt edemeyecek.

Dördüncü Murad babaannesini hiç gördü mü?

Senin değil, annenin babaannesiydi.

Murad'ın babaannesi kimdi?

Kösem, Avcı Mehmed'in babaannesi. Kösem Sultan'ın nerede doğduğu, kimin nesi olduğu bilinmiyor, yakıştırmalardan ibaret. Avcı Mehmed'den sonra İkinci Süleyman'ın da babaannesi, ölü.

Uzak gözlüğünü çıkarıp yakın gözlüğünü takıyorsun. Kösem Sultan'ın öldürülüşü, ihtiyar yalı, sedef ağızlıklar, hiçbiri işe yaramayacak.

Yakın gözlüğünü çıkarıp gökyüzüne bakıyorsun, pencereden, perde aralığından gördüğün kadar ve gökyüzü iyice bulanık, karşiki apartmanlar, en üst iki katın pencereleri, gökyüzü bulutlu. Cep telefonuna gelen hava raporuna bakılırsa bugün yağmur yok.

Vapurdasınız, baban fotoğrafınızı çekiyor, güvertede. Termosta çay, annenin çantasında yağlı kağıda sarılmış tavuklu sandviçler. Boğaziçi'nde akşam gezintiniz, Anadolu lukavağı'ndan yine vapurla dönülecek.

O fotoğrafları, aile fotoğraflarınızı, bütün fotoğrafları yırtmıştın, hepsi acıydı.

Vapur ihtiyar yalının önünden geçiyor, bir kez daha geçiyor, bir kez daha, kağşamış, perdeleri eprimiş, bazı camları çatlak, kırık, boş odalarında hayaletler dolaşıyor. İskeleyden iskeleye: Boğaziçi gezintiniz için paranız bu kadar.

Anlatıcı yazı masasında tek başına oturmaktadır. Kurşunî bir gün. Pencereden dışarıya bakan anlatıcı gözlerini kapar.

Anlatıcının bakış açısından bir dizi anı-görüntü:

a) Matisse'in siyah çini mürekkebi yelkenlisi Sidere'ye yanaşmaktadır. Sidere'de eskil sokaklar, örenler.

b) Masmavi gökyüzü. Gökyüzünde ansızın beliren yağmur bulutları.

c) Şakır şakır yağmurda ıslanan devrik toprak saksı, taçyapraklarını rüzgârın savurduğu sardunya. Anlatıcının çocukluğu, yalının rıhtımında.

ç) Çocuk anlatıcı yağmurun ıslattığı güz yapraklarını, atkestanelerini, çam kozalaklarını yerden toplamaya çalışmaktadır.

Toplardın; gelen kıştan, soğuklardan onları koruyabilirim sanıyordun, yeniden hayat bulacaklarını. Kırklarında, ellilerinde hâlâ, hayat bulmayacaklarını bilerek. Ceninî bir evrendeydin, yalnızlığın sıtmasıyla tutuşmuş.

Dumanı içine çekip kül tablasına bırakıyorsun. Sigarayı eklemelisin: Eksiltili cümleler okuru yorar. Fakat yazmıyorsun ki, tek satır...

İvanov öldü, dün gece rüyasını gördün, dün gece, önceki gece veya daha eskilerde. Belki de başka ölümlerle karıştırıyorsun. Karadüşlerin ölümlerle dolup taşıyor. Televizyonda seyrettiklerin kâbuslarına sızıyor.

İvanov öldü, canına kıydı. Perde ağır ağır iner. Bu ‘perde ağır ağır iner’ eskiden bütün bir şiirdi, yeniden-yeniden okurdun, masası başında Çehov’u görüyordun. Oraya geldin mi perde gerçekten ağır ağır inmeye başladı.

Şimdi düşbozumu. Perdenin ağır ağır indiği mindiği yok. Yazar öyle yazmış, hayat ağır ağır iner anlamına yazmış. Hayat ağır ağır iniyor. İvanov herkesten önce hissetmişti.

Yeni Komedi’nin ağır ağır inen mavi kadife perdelelerine, Tepebaşı Dram’ın sivrula sivrula kapanan vişneçürüğü kadife perdelerine geri dönemezsin. Geriye kalanı

güzel yaşamaya çalışıyorsun. Geriye kalanda kadife perdeler olmayacak.

“Yazarlık hayatımda Çehov’un etkisi büyüktür.”

“Hikâyelerinin mi? Hangi hikâyelerinin?” Genç bir kız, sana, yorgunluğuna bakıyor. Nedense kuşkucu.

“Hayır, oyun yazarı Çehov’un. Oyunları olağanüstüdür. Daha *İvanov*...”

Teybin yanıp sönen yeşil ışığı, fosfor yeşili.

“Küçük Köpekli Kadın”ı söylüyor genç kız, yüzündeki kuşku dağılıyor, “Sevmez misiniz o hikâyeyi? Sonu çok acıklı.”

Küçük köpekli kadın da bir oyun kişisidir, genç adamın sıradan çapkınlığı birdenbire aşka dönüşür. Bir daha birbirlerini belki görmeyeceklerdir ama, o aşk unutulmayacaktır. “Evet, çok acıdır. Bekledikleri, umdukları mutluluk hiçbir zaman başlamayacaktır.”

Genç kız başını eğmiş, içine kapanmış: “Belki sonra, başka bir zamanda...”

Başka bir zaman asla gelmeyecek dememiştin.

Üç *Kızkardeş*’te de hayat ağır ağır iner, ayrılışlar, birbirini bir daha göremeyecek oluşlar, *Vanya Dayı*’da da.

Tanpınar’a acıyorsun: Şu *Vanya Amca* meselesi. Tanpınar, “Yaz Yağmuru”ndaki harap bahçeyi -yağmur bitince mavi bir sis örter, buğu-, şiirleri için batan güneşleri, erguvan rengini falan unutmuş, hızla inine çekiliyor. Birçok akşam -hele şimdilerde- hızla inine çekiliyorsun.

Yaralı hayvanlar inlerine çekilirler; siz ikiniz epey evcil, evcil olabilmek için epey yaltaklanmış, küçük düşmüş. Az önce ilâç almaya eczaneye koşturuyor genç asistanını: Öleceğini herhalde hissetmişti.

Oysa ne kadar ümitliydi -güncesine yazmıştı-, beklentileri vardı; bezikten, içkiden vakit bulursa, son romanını bitirecek! Güncesine yazmıştı, okumuştun; ilk okuduğunda üzerinde durmamıştın, son bir öykü, son bir roman, bitirebilmenin, belki de bir an önce bitirmek gerektiğinin...

O yaşındayken Virginia Woolf okumuş, yepyeni bir anlatımı gereksiniyor. *Aydaki Kadın* yarım kalacak, bir tomar müsvedde. Tanpınar ölecek.

Ondan beş altı yaş büyüksün. Yeni bir üslûp, anlatım geliştiremediğin yarım kalmış romanların var, gerisini getiremediğin, uçsuz bucaksız zaman varmışçasına, gerisini getirebileceğini sandığın. Yazmaya heves ettiğin öyküler, şu öykü olabilir, bu öykü olabilir.

Kim senden ne kadar küçük, sen kimden ne kadar büyüksün, kaç yaş, ölümleri, durmadan, son sıralar, hesaplıyorsun.

İvanov ve Virginia Woolf canlarına kıydılar. Septimus pencereden aşağıya attı kendini. Cankurtaran geçiyordu; uygarlığın zaferi bu diye düşündü -kim? Uygarlığın zaferi 'cankurtaran'da Septimus'un cesedi. Bataklığa kavuşacağından habersiz, romancı tokat atarcasına alay ediyor.

Gerilim yükseliyor. Septimus'un intiharıyla başlayabilir, Lucrezia'nın artık öncesiz sonrasız yalnızlığıyla.

Septimus'tan sonra bir daha anmaz onu, Lucrezia'yı, romancı: İtalya'ya geri döndü mü?

Canlarına kıyanlar artlarında sorumlular bıraktıklarına inanırlar. Yazdı yazacaksın. Aktrise yazdığın ilk *Anna Karenina* intihar mektubuyla bitiyordu: "Ölümümden kimse sorumlu değildir. İntiharımdan hayatıma giren herkes sorumludur." Otuz yıl geçti, bugün abartık geliyor.

Canevinden vursun, her biri birer kreşendo olsun istiyorsun tümcelerinin; sözcüklerin azaldı, sözdağarın kısıtlı, sözdiziminde aksaklıklar. Yine de tümcelerinin her biri kreşendo!

Murad zulümlerinden, gaddarlığından arınmış, "Bu kanlı dünyadan kurtuluyorum!" diyecekti.

Güz sonu mu, kış başlangıcı, önünde sonunda ölüm haberini alacaklar, otuz yıl daha yaşayamazsın; kraliçe yaşadı. Televizyonda altyazıyla geçerler mi bilinemez, haber bültenlerinde genç ölümler. Gazetelerde manşetten değil. Yeryüzünde adsız sansız sayısız ölü: Onlara karış git!

Sağda solda, yazı masanda, kitapların arasında, kenarı kırık kristal vazonun içinde, boyuna kâğıt parçaları, defterlere karaladığın, Ece muhtırasına karaladığın, okunaksız yazı, hayli içkiliyken, beni kimsesizler mezarlığına, yarım kalmış son istekler, küçük bir sahil camiinden, Kuleli'de, aşı boyalı, musalla taşında bütün gece tabutun, bahçe lambasının cılız ışığı.

Yazmak istiyorsun! Arnavutköyü'ndeki yalı odasına, pencereden yankıyan sevinçli seslere yine, bir kez daha

Matisse'in çizimi karışıyor. Deniz toplarıyla çocuklar oynuyorlar, kocaman, beyaz toplarda lâcivert Nivea, güneşin altın yansılarını parlıyor.

Son sıralarda ruh sağlığının adamakıllı bozuk olduğunu söyleyebilirler: Her zamankinden çok sigara içiyordu, içme artık, daha demin söndürdün. Alkolü bırakamıyordu. Çabuk sinirleniyor, çabuk alınıyor, bazan hayli kırıcı olabiliyordu...

Bir zamanlar yazıları çizileri, kimi kitapları az buçuk sevilmiş, okunmuş eski bir yazar için bu kadarı yeter. Git git unutulmuş...

Sık sık anılarını anlatıyordu, hep aynı anılar, takıntı halinde. Aynı şeyleri tekrar tekrar anlatıyordu, ayıp olmasın diye dinliyorduk, yarı sarhoş, gözleri çakmak çakmak, gözlerinde daima iki damla gözyaşı. Kaygı, öfke, hatta nefret...

Televizyonda altyazın geçse, bunca ölümler, olsa olsa utanç duymalısın. Küçük sahil camiinde, beyaz köpüklü lâcivert deniz hırçın, bir asma örtüyor demirden küçük kapıyı.

Bir süre daha romanların, öykülerin okunur. Kitap eklerinde bir iki yazı çıkar.

Güzel şeyleri anımsamaya uğraşıyorsun. İmza gününde, yaşayan en önemli romancı olduğunu söylüyorlar. Şaşırmış görünüyorsun, "Sadece bile isteye yitirenleri...", onları yazıyormuşsun, bencil, hırslı olduğunu saklıyordun. Tutumda, yaşayışta enikonu, apaçık lüks bir hayattı. Akşamları çöp toplamıyordun. Memleket coğrafyasından

habersizdin. Bireyselliği savunuyordun, çöp toplayan o insanların iç dünyasından habersiz, bireyselliğin olmadığı yerde faşizm maşizm.

Şimdi iflâsınla baş başa kaldın.

Yüreğin daralmış, sigaranı söndürüyorsun.

Ölüm döşeginde leylekleri görüyordunuz, sanrıydı, güz çoktan sona ermişti. Çoktan şubat, belki de lapa lapa kar yağıyor.

Anlatıcı eski yazdıklarını okumaya çalışmaktadır, yüzünde bezgin bir ifade. Dosya kâğıtlarından başını kaldırır, odaya bakar, sanki bulanık görmektedir: Duvardaki resimler, karşı koltuk, koltuğun üstünde duran kitaplar kayıp durmaktadır. Gözlerini kapar.

Ölürken leyleklerin gidişini; tekrar öldürüyorsun, son sözü neydi, bu kanlı dünyayı bırakıyorum, bu kanlı dünyayı size bırakıyorum, başucunda ölümünü bekliyorlar, Kösem Mahpeyker Sultan zümrüt küpelerinin ısıltılarıyla. Tekrar başlayabilirim Dördüncü Murad'ın ölümüne: İnsafsızca gülümsüyorsun.

Noktalama işaretleri olmayabilir, paragraflar olmayabilir; noktalama işaretlerinin, paragrafların olması eski alışkanlık. Tümü bu kez tek bir sona eriş olabilir.

Toparlamalısın: Hastalık tepiyor, nikris, damla, Frenk tarihçileri arasında küçüklüğünden beri saralı olduğunu söyleyenler var. Naîmâ'da böyle bir sezdiriye rastlanmıyor. Venedik raporlarında ağzı köpürdükten sonra bazan kendinden geçtiği, kaskatı kesildiği belirtilmiş. Bacakları şiş, bedeninde küçük, kan sızıntılı yaralar.

Babaannesi Handan Sultan mıydı?

Sevgili mukarrebî, şimdi kaptan-ı derya olmuş Silâhdar Mustafa Paşa'nın çağrısıyla, oraya, eski İbrahim Paşa Sarayı'na gidiyor. Silâhdar'ın teşviki ve ısrarıyla şarap içiyor. Topkapı'ya dönüşte bir daha ayağa kalkamayacak. Kara sarı bir renk yapışmış çehresine.

Ölüm döşegini kardeşi Kâsım'ı -onu da kimi geceler yanına almış, İstanbul sokaklarında, kıyafet değiştirmişler, örenler, Bizans henüz büsbütün bitmemiş-, sevgili kardeşi Kâsım'ı boğdurdyğı odaya kuruyorlar. Nerede neden karar vermişti; doğuya, sefere çıkarken, Murad'ın emriyle şehzade Kâsım'ı öldürüyorlar. Gaddar diyor Hammer, şimdi de İbrahim'i öldürsünler, saltanatı Mustafa'ya bırakıyorum! Gökyüzünden leylekler geçiyor.

Genç adamın, şimdi kaptan-ı derya, Murad'ın ölümünden sonra intihar ettiğı...

İntiharlar Osmanlı tarihinde gizli...

Handan Sultan'ın öldürüldüğü... Gözyaşı Sarayı'ndaki Safiye Sultan'la iki gün arayla öldürülmüşler. Safiye Sultan'ın, ünlü Bafo, öldürüldüğü... Öldürümler gizli değil.

İbrahim Paşa Sarayı'ndaki şölendesin. Murad'ın iç düşüncelerini de yakalamaya çalışıyorsun. Mustafa'yı gözü-

nün önüne getirmeye çalışıyorsun. Neler konuşuyorlar, Mustafa kimdir, Murad'ı nasıl etkiliyor, tarih öncesiz sonsuz suskun. Tarih hiçbir zaman iç fırtınalardan söz açmıyor.

Murad minyatürdeki kadehiyle...

Ölüm döşegini görmeye, betimlemeye didiniyorsun. Murad'ın iç dünyasını. Saatlerce iç dünya diye yinelesen, tek bir ayrıntıya ulaşamayacaksın. Kâsım'm odasına getirilirken, kardeşimdi, geceleri birlikte tebdilikıyafet, burada, bu odada.

Kâsım'ın son sözü neydi?..

Billûr şarap kadehi... Uzun uzadıya incelemelisin minyatürü.

Sigara yakıyorsun. Kül tablası izmaritlerle dolmaya başladı, bir ikisini yarıda söndürmüşsün.

Yirmi dokuz yaşındasınız, üç buçuk asır öncesine dönünce, ince eleyip sık dokuyunca betimlemek imkânsız, sizi, çevrenizdekileri, mekânları, Kâsım'ın odasını, annenizi, giysiler, eşyalar, hatta bahçe, yol, gece...

Senin uydurmalarına göre, Macbeth'in sözlerini, üç buçuk asır önce, İngiliz elçiden dinlemiş. Dilmaç tercüme ediyor. Tiyatroyu tahayyülünde...

Melek Musa Çelebi'yi görüyorsunuz, siz sevdiğiniz için öldürüyorlar.

Beysoylu Macbeth'in son sözü...

Son kez Musa Çelebi'yi, onun hayalini, günbatımı iyice yaklaşırken, iyice yaklaşmışken, kar yağıyor, kış akşamları erken bastırır. Ürperiyor, üşüyorsunuz, ölüm az ötenizde. Ürpermenize, üşümenize rağmen alnınızda boncuk bon-

cuk ter, dudaklarınızda Musa Çelebi'ye gülümseyişiniz. Onu kurtarmak geçiyor gönlünden, kış akşamları erken bastırıyor, bir kış akşamında Musa Çelebi'yle ikisi...

Günbatımından hemen sonra ölmüşsünüz.

Kösem'in, valide sultanın buyruğuyla İbrahim'e koşuyorlar.

İbrahim'e koştukları romanda yer almayacaktı.

Kar yağacaktı, boyuna kar yağacaktı, "Bu kanlı dünyayı ardında bırakıyorum!", ağzı kurumuş, dudakları çatlak, siyah git git yaklaşmış, ne tuhaf! Güzel gözlerinde şefkat, sonsuz şefkat.

Başka bir deftere, zarflardan birinden çıktı, not defteri olmayan, büyücek, ince bir deftere yazmışsın:

Şeyh Mahmud öldürttüğü son insan mı? Cellât Kara Ali boğmuş. Herhangi bir Cellât Kara Ali.

Şeyh Mahmut "Size hazine lâzım Padişahım" diyor. Altın yaptığı -simyager- söylenen bir kadını salık veriyor. Altın yapsın diye para veriyorlar ona; sefih kadın simya giderleri için verilen parayı Diyarbekir'de saz âlemlerinde yiyor. Murad, Mahmut'tan önce onu boğduruyor.

Dicle'ye atmışlar cesedi. Daha bir iki akşam önce saz âlemindeydi. Nasıl bir cinnet, nasıl bir korkusuzluk, aldırışsızlık, çözümlenmeli. Çözümlememişsin, uyarı olarak kalmış.

Padişah nehirde, akıntıda git git uzaklaşan genç kadın cesedini seyredecek. Ceset kayboluncaya kadar gözlerini ayırmayacak.

Notlarını unutmuşsun.

Çocuk Ahmed Hâşim, Dicle kıyısında annesinin elini tutarak yürüyor. Bir sonbahar günüdür. Nehir kıyısında yürüdüğümüzü sonra hatırlayacaksın diyor annesi, beni andıkça hatırlayacaksın. Daha çok küçükken kaybeder annesini Hâşim. Meşhur “Arap Hâşim”... Hep aynı Dicle...

Unutmuşsun, kim bilir kaç yıl geçti. Şeyh Mahmut’u araştırmamışsın, bazan Mahmut, bazan Mahmud. Son öldürüm mü; asesbaşını göndermiş. Murad suların alıp götürdüğü cesedi seyredecek.

Anlatıcı yakın gözlüğünü çıkarmış, defteri gözlerine iyice yaklaştırmış, bozuk elyazısını okumaya devam etmektedir. Sayfayı çevirir.

Dışarıdan siren sesleri gelir. Siren sesleri giderek uzaklaşacaktır.

Umutsuzca okuyorsun: Neresinden düzeltebilirim?

Akşamüstü, ağustos sonunda. Murad’a öyle geliyor-muş: Ağustos sonu, belki de eylülün ilk günleri. Murad şimdi ateş nöbetinde, dudakları çatlak, ağzı kupkuru. Hatırasındaki bahçe artık ona mutluluk vermeyecek. Tek başına. Anısındaki bahçede serviler, güller, siyah, simsiyah lâle, şadırvan, hepsi anlamsız. Sonra gökyüzünde ilk leylek, ardısıra ikincisi, üçer beşer toplaşıyorlar, sonra göz kamaştırıcı askerî düzen.

Geceleyin de mi uçuyorlar? Araştıracaktın.

Musa Çelebi'ye leylekleri gösterecekti.

Demin uçuk maviler, şurup renkleri, akkorlar belir-mişti. Şimdiyse bulutlu gökyüzü. Boğucu yaz gününün sonunda ansızın bulutlar. Hayatında öyle bir gün olmalı Murad'ın. Akşam inerken her şey külrengiydi ve leylekler gidiyordu. Büyük göç; kendilerine çizdikleri yol haritası-nı düşünecekti genç Murad, Allah'ın sezdirişini, her yıl, mevsimi geldiğinde. Her yaz sonu büyük ayrılış.

Büyük ayrılıştan dolayı mı Musa Çelebi'ye seslenecek-ti? Sanrıda şimdi, Kâsım'ın can çektiği odada. Epeydir yalnızca sanrılar. "Beni kurtar!" Musa mı diyor, Kâsım mı? Onu kurtaramadınız.

Tümceler akmaya başlıyor: Karşınızda, huzurunuz-da çekingen duruyorlardı, nedimleriniz, musahipleriniz, hiçbirisi de başını kaldırıp gökyüzüne bakamıyordu. Musa Çelebi baksın istediniz.

Flaubert *Salambo*'yu kaç yılda yazdı; Kartaca'ya gitti, boyuna Kartaca tarihini okumuş, notlar tutmuştu.

Musa Çelebi: "Bizi bırakıp gidiyorlar!.." Sanrı herhal-de, uçsuz bucaksız özleyiş. Ölürken onu özlüyorsunuz, sizin gibi siyah gözlü, fakat saçları kumral.

Sigara paketi boş, buruşturup bırakıyorsun.

Musa Çelebi'nin güneş ışığında balrengine dönüşen açık kumral saçlarını, gülen siyah gözlerini uyduruyorsun. Kimse tasvir etmemiş. Yahya Kemal çıkageliyor: "Bir resim sanatımızın olmaması..." "Bizde resim sanatının olmaması...", tarihimiz için yıkımmış. Yıkım elini kolu-nu bağlıyor.

Padişahın çok yakınıydı, padişahın musahiplerindendi diyerek geçiştirmişler. Minyatürdeki genci ete kemiğe bürümeye; hayalindeki Melek Musa Çelebi'yi bir ölçek Levnî'den ödünç alıyorsun.

Barbarlar mı, ölüyordu, Kartacalılar mı; batan güneşin altında kanlı bir göl vardı, uzakta deniz, büyük kayalıkların tepelerinde kargalar can çekişenleri bekliyor, kıpırdamadan duruyordu; altı yıl boyunca bu tasvirlerle uğraşmış *Madam Bovary* yazarı.

Cülûsunun ertesi günü, Eyyûb el-Ensarî Türbesi'ne gidecekti Dördüncü Murad; kılıç kuşanırken gökyüzünde ansızın leylekler. Eyüpsultan'a defalarca gitmiştin; çocukluğunun son Eyüp oyuncaklarından başka bir şey yazmak gelmiyor içinden.

Uçuyorlar uçuyorlar, sıraya giriyorlar, askerî nizam içinde, uçuyorlar, gidiyorlar, uzaklara, Mısır'a, resimlerini, fotoğraflarını gördüğün ehramlara, atanız Yavuz'dan beri Mısır sizin.

Siren sesleri, boyuna siren sesleri hep siren sesleri.

Anlatıcı her zamanki odada -karşı duvarda Aliye Berger'in gravürleri- yalnızdır. Sol elini şakağına dayamış, kucagında büyüklü küçüklü kâğıtlar -bir ikisi yere düşmüş-, koltukta bezgin oturuyor.

Dışarda gökyüzü kurşunî; galiba yağmur çiseliyor.

Kimliği bilinmeyen bir kadın var; bütün bilinen, Sicilya'ya giderken korsanlar kaçırmışlar. Boktan tarihî romanlara özgü kurmaca bir kadın.

Gerçi Venedik raporlarında anılıyor: Valide Sultan bu kadından nefret ediyormuş. (Venedik raporları basbayağı birer casusluk belgesi.)

Ayraçlar açıyorsun, ayraçlar kapatıyorsun. Aslında belleğinde uçuşan ayraçlar.

Murad Revan Köşkü'nde onunla sevişiyor.

Osmanlı tarihçisi hanım "Mimarı bilinmiyor ama, bir sanat şaheseridir" demişti; tavandaki, sıvı üstüne altın

nakışları, çinileri, yaşmaklı ocağı gösteriyordu; Revan Odası da denirmiş. Soğan kubbeye örtülü balkona çıkmıştınız: Bütün denizde parlak yaz güneşinin alevden yansılar. (*Ölüm Kasırgası*, ilk günler, yazmaya hazırlanıyordun; sümsük bir anı şimdi.)

Burada sevişiyorlar, gülünç, akıl dışı olsa bile. Burada birbirlerinin oluyorlar.

Siyah, gümrah saçlı bir kadın, gözleri de simsiyah. Adamakıllı küstah. Tahakküm altına alan bir kadın. Baş başa kaldıklarında Murad'a hakaret ediyor, her sözü kışkırtıcı, her sözü açık saçık, tepeden tırnağa şehvet.

Böyle başlayabilirdin, Revan Köşkündeki sevişme sahnesiyle. Revan Odası'nı sıradan-okur yadırgayabilir. Dördüncü Murad içeriye giriyor. Korsanların kaçırdığı genç kadın sedire uzanmış, bakır kızılı tüller bürünmüş ama çırılçıplak.

Sözümüne sevişmek istemiyormuş, şehvet kölesi değilmiş, çırpınıyor, bağırıp çağırıyor, sözümüne isyan ediyor. Tecavüze uğruyormuşçasına haykırıışları git git şehvet inildeyişi.

Böyle başlayabilirdin.

Sen ıstırap anlatmak istiyordun. Kimse ıstırap istemiyor. ıstırap anlatmaya çalışıyordun; ıstırabı seçmiştin. Baştan beri, daha ilk adımda, bütün seçimlerin yanlıştı.

Git git şehvet fısıltıları...

ıstırabı siktir et. Aynı sahneyi başka türlü de kurabilirsin; bu kez romantizmle sarmaş dolaş gizli erotizm, okurlar tavlayıcı gizli cinsellik.

Gökyüzünde yıldızlar parlıyor. Beş kollu tunç şamdanın alaca aydınlattığı odada, tavandaki altın nakışlar da yıldızlar gibi parıltılı. Çok yakışıklı bir erkekle çok güzel bir kadın; eciş bücüş okurlar onların yerine geçecekler.

Yakışıklı erkek genç kadının gümrak siyah saçlarını okşuyor. Leylâk kokulu mumların titrek ışığında yakışıklı erkekle güzel kadın bakışlarını birbirlerinden ayıramıyorlar. Vücutları daha demin ayrılmışken, birbirlerine doyamamış, şimdi tekrar birleşiyor, tekrar kenetleniyor.

Yıldızlar yavaş yavaş sönünceye kadar, çölde susuz kalmışların bu aşk gecesi hep böyle devam edecek...

Hınç dolu, yaralı, gülümsüyorsun.

“Bırak, şehrin iğrenç kalabalığı gitsin”...

Ölüm döşeğindeki Murad’ı, iç dünyasını, fırtınalarını, içteki çağıltıyı anlatacaktın, sonsuz sevecenliğin sonsuz zalimliğe dönüşünü, zalimliğin, gaddarlığın ardındaki yapayalnızlığı.

Ben ki Sultan Murad Han Gâzi’yi bırakabilirsin.

Bırakamıyorsun.

Toparlamaya didiniyorsun, son kez; belleğinin gediklerinden, boşluklarından -unutuş uçurumları- enikonu kaygıya düşmüş.

Sevdiklerini yanına çağırıyor, alıntılamışsın, “zevk ve işret âlemlerinin hizmetkârları”, aldanmışlar, Murad’dan hiçbir şey anlamamışlar: Bu dünyada benimleydiniz, öbür dünyada yalnız bırakmayın. Bilinç artık bulanmıştır,

hezeyan, sabuklama. Kâsım'ın odası bomboş. Bu dünyada sizinleydim, benden sonra öldürün kendinizi!

Ölüm Kasırgası koyacaktın bir ara adını: Ölürken ölüm kusmak...

Sevdikleri yanındalar sanıyor, baş ucundalar, kimse yok!, tek tek yüzlerini görüyor, tek tek yüzlerine bakıyor. Öbür dünyada beni yalnız bırakmayın! Bilincin yerini artık hezeyan almıştır. Mangallar ısıtmıyor, yaşmaklı ocak, üşüyorum, titriyorum!

Fena halde kimsesiz.

Revan Odası'ndaki İtalyan dilber, nerden nereye, Frédéric'in kuğu tüylü saten terliklerle, sarı ipek şalvarla, hayalde, imgelemde, meçhul haremın sedirine uzanmış Madam Arnoux'suyla örtüşüyor durup dururken.

Frédéric ona "Sizi seviyorum" diyemiyordu. Madam Arnoux'yu zaten hep giyinik hayal edebiliyordu; cinsel özlemiyse, yoğun karanlıkta, gerildikçe geriliyor.

Frédéric, şu, rıhtımdan ayrılan gemideki delikanlı. Onun, Madam Arnoux'ya duygularını Murad'da yaşatabilirsin.

Fakat Murad bomboş odada "Beni yalnız bırakmayın!" diye haykırıyor.

Gözde Mustafa Paşa bu yüzden mi canına kıydı, Murad'dan hemen sonra, yüzüğündeki gizli, küçücük haz-neden en öldürücü zehirlerden. Oysa padişahın ölümünden sonra hemen idam edildiği yazılmış; Kösem'in parmağı.

İntihar mı, idam mı? Avcunun içi gibi bildiğini sandığın tarih, o dönem, o çağ sana boyuna ihanet etti. Yanılmıyorsan, Hammer’de zırnık bilgi yok.

Ehramlara göçen leylekler görerek son nefesini veriyor. Ölüm haberini ilk önce Valide Sultan’a söylüyorlar.

Cellâd, kemend yılgını İbrahim’i boğdurtamadan öldünüz.

“Bana saltanat gerekmez, kardeşim sağ olsun!” Şifa bulmaz korkularıyla baş başaymış. Kapıyı kırıyorlar; Valide Sultan’la kapıağası kollarına girip...

Hâlâ inanamıyor, cenazenin yüzünü açtırıp, “Ruhunu teslim etti! Ruhunu teslim etti!”, hâlâ inanamıyormuş, geri dönüyor, cenazenin yüzünü tekrar açtırıyor, tekrar açtırıyor!

Büyük beyaz kanatlarıyla uçan leylekler görüyordunuz...

Baştan, sil baştan, bir kez daha.

Bezm-i cemden tam on dört gün sonra -bazı tarihçiler on beş diyor-, akşam vakti; dışarda payitahtta lapa lapa kar yağıyor. Kar yağıyormuş.

Görkemli mor giysiler kuşanmış Kösem Mahpeyker Sultan ölüm haberini bekliyor, menekşe moru kadifede altın sırma çiçekler, işlemeler, menekşe moru ağır kadife hotozundan elmas sarkıyor. İlk buyruğu gözde Mustafa Paşa’nın idamı olacak.

Duraksıyorsun. Hayal meyal hatırladığın kaynak, silâhdarın idamından Valide Sultan’ın habersiz olduğunu

belirtiyordu, bilgisi dışında. Kaldı ki, servet sahibi silâhdar Kösem'in kızlarından biriyle evlenmek üzereymiş.

Kalıtında, Murad'ın hediye ettiği, paha biçilmez tarihî yadigârlar, andaçlar...

Dördüncü Murad devrine ait bütün kaynakları -tarihler, monografiler, romanlar, dergilerden kesilmiş yazılar- bir araya getirmeye karar veriyorsun. Kendine yalan söylüyorsun: Bir araya getirecek, bunu yapacak gücün yok.

Ayrıca bir araya getirsen ne değişecek? Her birini yeniden okuyacak, okuyabilecek misin? Hele Uzunçarşılı'nın büyük boy, kalın ciltleri... Umutsuzsun.

Okuyacak, özümseyecek, tümü belleğinde var olacak, tümü yaşanmışça, tümünü sen yaşamışçasına yeni bir yapı kuracaksın. Umutsuzsun.

Ama yine de payitahta kar yağıyor. Sendeki, yüreğindeki Murad, zulmünün sebepleri çözümlenmemiş, sonsuz sevgisi unutulmuş, İstanbul'a kar yağın gecede can veriyor.

"Tülbenti örtün!"

“Yağmur bitti artık.” Şiirli bir söz müydü? Sende yaşadı.

Bütün hikâye boyunca adı anılmayan genç kadın “Yağmur bitti artık” diyordu, yağmur dindi, yaz yağmur-ları çabuk geçer. Birazdan bahçeye çıkacaklardı.

Çağrışım bahçeye, gelgelelim bahçeden önce yağmur bittiyi anıyorsun, genç kadın tuhaf bir sevinçle söylüyor.

Adı anılmayan, adı verilmemiş öykü kişilerle ilk kez mi karşılaşıyordun? Yanıtlamıyorsun. Daha eskilerde belki bir romanda, bacağı hasta genç, fistüllü, akıntılı bir kemik hastalığı. Yolun başındaydın.

Sayfalar geçiyor, şimdi yazar genç kadının adını verecek, şimdi Sabri genç kadına adını soracak... Yazmaya çalıştıklarında herkese bir ad konduruyordun.

Madam Bovary'deki birdenbire kaybolan ben anlatıcı gibi, bu adsız sansız kadın da bugüne geldi, şimdiye, şu kasvet dakikasına. İki de birde aklına takılır genç kadının adsız sansızlığı.

Bahçeye çıkıyorlardı; Sabri genç kadının gideceği için seviniyordu, yaz yağmuru macerası buraya kadar. Genç

kadına kapılıp gideceğinden ürküyordu herhalde. Ama okur çoktan kapılıp gitmişti yaz macerasına: “Hep bu aynadasın artık kış ve yaz”...

Palmiyeler cadalozunu -kurumuş-, Sabri’nin Hacıvat’la konuşmasını, Debussy’nin müziğini, genç kadının koyu kestane rengi gözlerini hep anımsadın. Bahçeyi de.

“Ne güzel geçti bütün yaz

Geceler küçük bahçede.”

Geceler küçük bahçede güzel geçmeyecekti; küçük bahçe ve yaz yalnızlıktan ibaretti. Kendi kendini kandıran herkes gibi süsler gereksinmişti Tanpınar; hülyasında beyaz zambaklar filan yoktu.

Soğumuş kahvenden bir yudum.

Sadece karamsarlıktan kurtulmak için onları yine bahçeye çıkarıyorsun. Bahçe buhurdan gibi tütüyormuş. Her şey, hırpalanmış çiçekler, toprağı delik deşik tarh, yaprakları yağmurda, rüzgârda savrulmuş ağaçlar mavi bir siste yüzüyor.

Mavi sis aldatamıyor. Bütün yaz geceler küçük bahçede ayrılıktan başka şey değil.

Genç kadının yarı ıslak tayıyörü de maviydi.

Çam ağacının yanı başındaki manolya, komşu -harap-bahçedeki kestane ağacı, üçü de ayrılık hatırasında kalacak. Önüne geçemeyeceksin ayrılık hatırasının.

“Gidiyorum.”

Genç kadın bir daha ne zaman görüşeceklerini yanıtlamayarak gidiyordu. İskelenin bekleme salonunda uyuklayan üç beş yolcu.

Arı vızıltıları, böcek sesi, yaprakdan toprağa düşen su damlası, mavi sis gitgide eriyor. Hepsi son vapurun ışıkları gözden kayboluncaya kadar.

“Yaz Yağmuru”nu bırakıp kraliçenin bahçelerine geçiyorsun.

Tasarıydı romandaki bahçe, kraliçenin eserinden yola çıkarak, Atillâ Bey’in bahçesi. Romandaki bahçe tasvirlerini, bahçe sahnelerini bir araya getirmek, sendeki izlenimleriyle, bir uzunöykü; tasarıda kaldı. Sabah otursan kabası akşam bitecek sanıyordun, öylesine duyumsanmış. Romanda altını çizdiğin, işaretlediğin satırları; Atillâ Bey’in bahçesi kalakaldı.

Telefon çalıyor, açmıyorsun. Telepati olmayacak: Kraliçe aramıyor, ölümler kimseyi arayamaz.

Öteki bahçeye -kraliçenin- ilişecek cesaretin yok, sevdiğin bir öykü, bir acı uzunöykü. Okudukça dayanamamış, kraliçeye telefon etmiştin. O kadar sene geçti ki, çatı katında oturuyordun, koltuğun yanında kışın da kıpkırmızı açan saksı karanfili.

“Çukur’ inanılmaz bir öykü!” Sesin titriyordu.

Bu eve getiremedin: Öldü o karanfil.

Hikâyedeki yaşlı kadının -küçücük bahçesiyle uğraşmaktan avuçları nasırlı- çiçeklerden, bitkilerden, saksılardan bu dünyanın kötülüklerine -Conrad *Zafer*’de üç büyüğünü tek tek sayar- bir fiske ışık saçmak istemesi!

Kraliçe, sesinde ufak bir sevinç, ya da sevince benzer ama hep uzak duygu, “Sizi sıkmadı ya...” diyordu. Bu

örtük alçakgönüllülük şimdi yüreğini yakıyor. “Tanımıştım o kadını, çiçeklerden başka dostu yoktu...”

Bekliyorsun. Karanfillerden, sararmış yapraklar, ne yaparsan yap yaşatamadığın buhurumeryem, kırık saksılardan başka dostu, yakını olmayan insanların birleşmesini bekliyorsun. Saklamana gerek yok: Gözlerin buğulu.

Uzunöyküdeki anlatıcı -kraliçe- komşusunun -uzunöyküdeki yaşlı kadın- bahçesine geçip donup kalıyordu. Yaşlı kadını daha dün akıl sağlığı yurduna ‘kapamışlar’, küçük bahçede çocuk sesleri, iki oğlan görüyor, yemyeşil çimlerde insafsızca top oynayan, sarışın bir kız çocuğu özenle büyütülmüş çiçekleri koparıyor.

“Dayanılmayacak kadar acı...”

Ola ki bir şeyler daha söylemiştin. Serinkanlı dinlemişti. Sonra “İnsanların umursamayacağı...” dedi, sesi alabildiğine donuk.

Onu göremiyordun, yüzü de sesi kadar donuk mu, kestiremiyordun. Yaşlılıkta, ‘duygu kütlüğü’ diyorlar, ruh sıtımlarını eskisi kadar hissedemiyormuşsunuz. Yazıyor, hatta ustaca yazabiliyormuşsunuz ama o yürek burkuntusundan eskisi kadar etkilenmiyormuşsunuz.

Belki de yalan. Şimdi o yaştasın, sesin hâlâ çocuk sesi. Seni de akıl sağlığı yurduna...

Kraliçe -öyküde- depremlerin ortasında -gazetelerin, televizyonun haberleri- yıkımı nasıl göğüsleyebileceğini soruyordu, az sonra perdelerini örteceği evinde. Onu özliyorsun. Artık onun hayatını yaşıyorsun.

Votkayı masaya bırakıyorsun. Kraliçenin yardımcısı vardı, gündüzden hazırlardı her şeyi. Az sodayla, buzla, bir dilim limonla yetineceksin, limonu sıkmaya üşeniyorsun, tuzlu sarı leblebi.

“Haydi Abbas, vakit tamam”, hiç sevmezsin o dizeyi, ama o şiirin son iki dizesi...

Başına gelenler duvardaki bahçe yüzünden, Aliye Berger’in bahçesi, gravürdeki kestane kızılı bahçe: Saçları kurdeleli kız çocuğu, tuval karşısına geçmiş, Aliye Berger’in bukleli saçlarıyla sarmaş dolaş, resim yapıyor: Bahçe, çiçekler, hatta büyüteçle görebileceğimiz börtü böcek.

İçini kan tutmuş, bir akşam daha sona eriyor.

Kimi okurlar tanıdın; bekledikleri, istedikleri, özledikleri romanı anlatırlardı. Gözlerindeki parıltı sinirini oynatırdı.

İsmarlama roman yazılamaz, ismarlama roman yazmıyorum: Asla diyemedin. Utandın, biraz da kırgın.

Kitap Fuarı'nda, imza gününde -kapattın o sayfayı, özünde karşılıklı iletişimsizlik, gitgide iyi işetemediğin isimler, soyadları...- genç bir adam gelmiş, silik, yalnız, “Bir kez de toplumsal olayları yazın” demişti, heyecanlı, sinirli, çekip gitti, hemen uzaklaştı, acı tortular arasında epey eskilerden.

Toplumsal olayları yazdım, öyle diyordun. Fonda daima toplumsal, öyleydi, demek yansımamış, yansıtamamışım. Yanıtını beklemeden gitti. Genç adama için için öfkelenmiş, sonra imzalamayı sürdürmüştün.

“Kimisi de ayrılır, çeker gider bir yana.” Ayrılıp giden o muydu, sen miydin? “Ölüm yürüyüşleri hep toplu mu olacak”...

“Bir kez de toplumsal olayları yazın.” Unutmamışsın, çehresi silinmiş ama söz yankıyor.

Aslında çehresi de silinmemiş, silik yalnızlığı gözünün önünde. Bugün, şimdi, kızacağı son insan bendim diyorsun. İkinizde de aynı yalnızlık; ayrıca seni okumuş, önemsemiş. Kim bilir hangi koşullar altında okudu, hangi boğunçlara katlanarak.

Yaşlanışın ortasında onu tekrar görmek, imza günlerinde değil, sözgelimi kır gazinosunda, bu kez kaygılarını anlatabilirsin, dost olabilirsiniz.

Sadece kitaplarını imzalıyordun. Yaşlanışın ortasında suç işlemeyi andırıyor. Oysa yalnızlıktan başka bir yalnızlığa başlayabilirdiniz; yazmak ihtirası belki işe yarardı.

Kentsoylu kadın, zarif, bakımlı, hem de adamakıllı şık, tiyatrodan, perde arasında, “bambaşka” bir aşk romanı ısmarlıyordu, “bambaşka”, üst üste vurgulayarak.

Bir kadın var, erkeği çok seviyor. Erkek kadını seviyor mu, pek anlaşılamıyor. Evli değiller ama birlikte yaşıyorlar, “özgür” bir ilişki. İkisi de eski müzikal filmleri çok seviyorlar.

Dinliyordun.

“Sonu nasıl biter böyle bir romanın?”

Şaşırmıştın. Etrafta size, ikinize bakanlar var.

“Birçok son bulunabilir. Kadın çekip gidebilir; kadın gittikten sonra, erkek kadını ayrılıkta...”

“Hayır hayır. İlişkileri kopmamalı. Kadın erkeği hep sevmeli. Umutsuz da olsa bu aşktan vazgeçmeyecek.”

“Belki erkek bırakır genç kadını.”

“Kadın genç değil.” Gözlerini kaçırmıştı. “Erkek bırakmamalı.”

Az kaldı Colette’i, *Cicim*’i okumasını salık verecektin. Boynunda Léa’nın inci kolyesi ipek pijamalı genç çocuk. Güzelliğini hâlâ koruyan Léa, *Cicim*’in devamı *La Fin de Chéri*, tam aradığı romanlar. Kentsoylu kadının görevlerindeki kırışıklar; söyleyememiştin.

Konuşmak zorundaydın: “Sizce nasıl bitmeli?”

“Kadın genç adamı beklemeli, ölünceye kadar beklemeli.”

Kapı önüne çıkıp sigara içmek, bir an önce.

Nerden şimdi...

Cicim intihar ediyordu galiba. Özgürlüğüne bir türlü erişememiş. Tabancayı hatırlıyorsun, Cicim’in namlusunu şakağına dayadığı, aynı anda gözünün önünde yalnızca hayat, yaşamak!

Léa’dan öncesiz sonrasız ayrılırken -Léa “Geri dönüyor!” diye ayna karşısında boş yere bekler- cılız bahar güneşine başını kaldırır Peloux, Léa’nın sona erdiğini sanmıştır. Yolun sonunda kestane ağacı, çiçeklenmiş.

Cicim’den asıl pembe salkımlı akasya ağacını hatırlıyorsun, bir gecede portakal çiçeklerinin ne çok açtığını.

Kraliçe de severdi Colette’i, “Pervasız bir yazar!”, gözüpek ilk kadın yazar, erkek yazarların cesaret edemediği, ama hep incelikle. Sana *La Vagabonde*’u hediye etmişti.

Ya da tam tersi: Onca pervasızlıktan, cinselliği örtbas eden çifte ahlâka başkaldırısından sonra, Gigi'nin masumiyetinde karar kılmasına şaşıyordu. Müzikal kılıklı bir öykü, zaten tiyatroya dönüştürülmüş. Colette sonunda peri masalını tercih ediyor.

“Gigi” için kraliçenin ne düşündüğünü sorman artık imkânsız. O peri masalından hoşlanmış da olabilir, tersini uyduruyor olabilirsin. Paris'te seyretmiş galiba.

“Sonu mutlulukla biten hiçbir eser bana hitap etmiyor bu yaşımda.” Demiş miydi?

Son öykülerini, son romanlarını hep mutsuz sonlarla...

Yarım limon sıkıdığın bir bardak suyu bir dikişte içiyorsun; yüksek tansiyona iyi gelirmiş. Tansiyonun yüksek. Oldum bittim yüksekti, ama aldırılmazdın.

Sonu mutlulukla bitsin! Yaşam sevinci versin. Kraliçenin tersine, okurları mutluluk gözyaşlarına boğ. Son romanını okudunuz mu, gözyaşlarımı tutamadım.

Nesi var “Gigi”nin, mutlulukla bitsin diye kalbin çarpa çarpa okumuştun, -kraliçe niye küçümsüyordu?- sonu mutlu bitecek, sonu mutlu bitsin, mutlu bitsin! Evde kalmış hala herkesten çok seviniyordu, Gigi'ye gelince, Gigi Gaston'a -bu bellek yıpranmışlığında işte ve ne tuhaf, yine yankıyor- “Sizsiz bedbaht olmaktansa, sizinle bedbaht olmayı...”

Ama kraliçe yüzünü buruşturuyor, tam da burada, sizsiz bedbaht olmaktansada.

Küskün, yarım limon daha sıkıyorsun.

Sonu mutlu biten romanlar yazmadın. Yazamadım desen daha doğru olacak, beceremedin, kendini kandırma, kıvıramadın. Sonu mutlu biten romanlar, öyküler, filmler, oyunlar sevinç, mutluluk getirdi; derken hafifserdin. Sonu mutsuz bitenler iz bıraktı, sen de git git onları kuşandın.

Âşık olduğun aktrisin sonu mutsuz biten filmlerini daha çok sevdin. Tekrar seyrettiğinde de. Asansörde tek başına, yaşamda tek başına manikürcü kız... Işıkları tek tek yanan İstiklâl Caddesi'nde yapayalnız genç konsomatris, yakın plan yüzü... Ada vapurunda, ada vapuru kalkarken -kraliçenin öyküsü- titrek el sallayışı...

Onu ilgilendiren, onun gönlünü çelen de hep acı sonlar. Kaç kez konuştunuz.

Bir gece, çok geç saat, telefon etmişti: Yeni romanının son sahnesi, "Sağ elimi kaldırdım, benimki sahne selâmıydı", okuyordu. Sana hiçbir şey söylemiyor, şimdi unutulmuş, eskilerde kalmış romanın son sahnesini sanki yaşıyormuşçasına okuyordu.

Keşke yeniden geç saat

Manikürcü kız, neon ışıkları yanıp sönen pavyon, renkli sahne baloya gelen Kül Kedisi...

Yeniden gece, yeniden geç saat, evde yalnızsın; bu kez "Yazarken sizi düşündüm" diyeceksin. Beyazperdedekini mi, hayattakini mi? Gerçi ikisini birbirinden ayırmadın, ayıramadın.

Gece olunca, çok geç saat, telefon çalacak

Bitmedi, sona ermedi. Eski bir aşka, tek kişinin duyumsadığı, aktrisin bilmediği bir aşka evrilse de, tek başına yaşamış olsan da, sürgit kalp ağrısı.

Sonu mutlulukla bitmeli. Mutlu sonla bitmeli. Yaşamak sevinci aşılamalı.

Kurtuluş olacak yaşama sevinci, handiyse genceliş, yeniden ayakta durmak, direnmek, eski acı anılara, iç karanlığına kapılmadan. Solukların hızlandı. Beklemekten, tedirgin düşüncelerden, hatta -yoldaşın sandığın-melankoliden kurtulacaksın. Yaşamak sevinci akıllara durgunluk verici bir dayanak olacak. Yarın sabah, yok, hemen şimdi!

İçindeki sessizlikten korkuyorsun. İçindeki sessizlik sinsice itiraz ediyor. Çocukluğunun, bir gecede pörsüyen uçan balonları gibisin, sönmüş, buruşuk, çirkin.

Mutlu sonla!

Bunca mutsuz son! Bunca mutsuz sondan sonra kendini bile kandıramıyorsun.

Gözlüğünün camlarını temizliyorsun, gözlük temizleme mendili, parlak görüntü, leke bırakmaz. Saydamsı, buğumsu lekeler birbirine karışıyor, birbirine geçiyor.

Toparlanmalı, direnmelisin. Çıkış yolu bulmalısın. Ne mutlu ne mutsuz, herhangi bir son, dümdüz. Sana öylesi yaraşır. O tuhaf, yarı kaçık gülüşün dudaklarına konmuş-
tur şimdi.

Güneş Tutulması, L'Eclisse dümdüz biter: Monica Vitti buluşma yerine gelecek midir bilinemez, genç adam gelecek midir, sokaklarda, caddelerde akşamın ışıkları yanar. Günlerce bu sonla yaşamıştın.

Portakal çiçeklerinin açmasına, akasyanın pembe salkımına, keskin kokulu fulyanın, menekşenin sarısına, moruna ihtiyacın var, Atillâ Bey'in bahçesine. Bahçelerden ibaret bir roman. Bir uzunöykünde bahçe mimarını yazmıştın.

Guiliana paslı demir borular arasından geçiyordu, Monica Vitti, o film *Kızıl Çöl*. İs, kararmışlık, bacalardan savrulan gri duman. Çocuk gri-sarı, zehirli dumanın kuşları öldürüp öldürmeyeceğini sorar.

"Bahçelerden geç parklardan köprülerden geç git."

Mutlanır gibi oluyorsun, sonraki dizeyi anımsayınca kadar, kıpkısa bir an. Sonraki dizayle her şey bitiyor, daha karamsar, daha üzünçlü.

Attilâ Bey'in bahçesine sığınmak telâşındasın: Taa uçta limonluk vardı, ortada uçuk pembe nilüferlerle dolu havuz. (*Romandaki Bahçe* olacaktı adı.) Tahta sandıklarda, tersine çevrilmiş saksılarda, kışı bekleyen yumru kökler, galiba siklamen.

Atillâ Bey hasta kaktüslerle uğraşıyordu. Esinlendiğin romanın kişileri, genç kızla otuzlarındaki adam, pembe

nilüferli havuzun yanında, tahta sırada oturuyorlar; uzakta değil, yakın, çok yakın, elini uzatsan dokunacaksın.

Gelgelelim sonraki dize!

Sonraki dizeyle gecede, karanlıkta havaî fişeksin, yanmanla sönmen göz açıp kapayana. Bütün renkli ışıltılar söndü. Öyle harcadın hayatını. Tortuyu eşeliyorsun, çökeltiyi; yazık etmişsin.

Kumkuma'ydı, şimdilerde kimileyin karıştırıyor, *Kukumav* yapıyorsun, Maçka Palas'ın hayaleti. Gerçi -ilkgençliğinde sık sık önünden geçerdin- oturduğu giriş dairesine ULU ŞAİR BURADA ÖLDÜ diye tabela asmışlar, VEFAT ETTİ. Şöhretli insanlar vefat ederler.

Lisedesin. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, mağrur bir adam, sanki küçümseyerek: "1937'de uzun, talihli bir ömürden sonra Maçka'daki evinde öldü. Zincirlikuyu'daki Asrî Mezarlığa gömüldü." Kim bilir kaç yıl tekrarladı, kaç öğrenci aldırıışsızca dinledi.

Senelerden beri İstanbul milletvekiliymiş, Meclis'in en yaşlı üyesi. Ölümünden sonra eserleri git git okunmaz olmuş.

'Seninkisi' ölmemişti, Maçka Palas otel olduktan sonra bile orada, şiirlerinin okunmaması, oyunlarının sahnelenmemesi umurunda değil. Otellerde yaşamayı çok sevmiş, Büyük Londra Oteli, Pera Palas, Tokatlıyan filan, Büyükkada'da İspilandit, Paris'tekiler, Venedik'te şık bir butik otel, ilklerinden.

Belki Dolmabahçe Sarayı'nda da -Abdülmecid Efendi'nin seçkin misafiri- otelde kalır gibi yaşamıştı. Dolmabahçe Sarayı'ndaki günleri yazmıştın, Abdülmecid Efendi Ulu şair'in portresini yapıyor.

Ruşen Eşref onu Sıraselviler'deki evinde ziyaret ediyor, *Kumkuma*da bütün bir sahne. Mziyi eşeleyen hayalet 1910'lara uğramış.

Maroken takımlarla döşenmiş oda daha çok bir otel, klüp salonunu andırıyor, duvarlarda koyu pembe örtüler, bir iki sedefli ereve. Dışardan, yoldan korna gürültüleri geliyor, fakat şair memnun: Gürültüsüz yerde oturamazmış, çalışırken de ses duymalıymış.

Ayakkabıları ruganmış, pırıl pırıl. Sigarasının kl siyah rugana dökülüyor...

Zarfı bulamadın; açık kahverengi bir zarf. Kitaplığının alt gözlerinden birinde. Yoksa, küçük odadaki etajerde mi? Koca bir zarfa tıkmıştın. Eğilip kalkıyorsun, belinde, dizinde sızılar. *Kumkuma* şimdilik kayıp.

Feryat yerli yerinde, taburenin üstünde duruyor, öbür ıvrır zıvırla birlikte. Güzellik kraliesinden arta kalanlar epeydir karşına çıkmıyor; herhalde otuz yıl geçmiştir güzellik kraliçesini yarım bırakalı.

şunlar da *Kumkuma* değil. Neyin müsveddeleri, anlaşılmıyor; at. Nazmi Ziya taslağı, kısacık bir yazı çıkmıştı; atamıyorsun. Gözünün nnde Langa bostanları, mor salkımlı İstanbul yokuşu, Kurbağalıdere

Arkası gelebilirdi, gözden çıkardın. Belki de yok ettin zarfı.

Çocukken, gemide -Ulu Şair'in anılarında geminin adı var mı, anıları bul-, gemi yol alıyor, uzakta, alevler püskürten yanardağı görüyorlardı, Vezüv. Sonra kendisi de, daha ilk istimnâsında, "Volkan gibi! Volkan gibi!", kendinden geçiyordu.

Gözüpek yazıyordun; açık saçık denebilirdi. Cinselliğin yazılabileceğini, tartışılabileceğini; örtbas edilmiş, başkalarıyla paylaşılmamış yaşantılar, an gelir ezginlik.

Tanpınar yalnızca güncesinde söz açar: Kadın vücudu arzusu. Nuran, "Yaz Yağmuru"ndaki genç kadın hep giyimlidirler: Başkaları okuyacak. Kadın vücudu arzusu, şiddetli, günlerden beri en korkunç olanı, güncesinde. Uykusundan öyle uyanır, kadın vücudu arzusuyla.

Altmışındayken, büyük yalnızlığın kısılcacında, ezbere biliyor kadın vücudunu. Bir gün yayınlanıp yayınlanmayacağını, ölümünden sonra ne olacağını, kimin eline geçeceğini bilmediği güncesine yazmış, yalnız orada, iki üç cümle. Kendine bile itiraftan...

Hacle'yi okuman gerekiyordu; altından kalkamamıştın.

Bir yandan *Makber*, bir yandan *Hacle*. Ölüye yas tutarken diriyle *hacle*. İkisini birlikte yazmış, *Makber*'in acısına dayanamadıkça, söylence değilse. Bu parçalanışta, acıdan isteğe savruluştaki kolay kolay dile getirilemeyecek bir şiirsellik, gerçeklik görüyordun.

Hatta *Rüzgârlı Bayır*: Fırtınalardan, uğultulardan, Catherine'i hep çağıran Heathcliff; kıraçta ansızın çan-çiçekleri.

Bir olguyu daha işleyecektin: Beyaz karanfilli adamın, kaba saba, güdülerinin tutsağı Davalaciro'da kendi öteki benini arayıp aramadığını, yansıtıp yansıtmadığını.

İnsan geçti, bitti sanıyor. Kederli, buruk gülümsüyor-sun. Cinsellik sönüyor ama, cinsel istek dinmiyor, Ulu Şair'de cinsel güç de. Ulu Şair'in dinmemiş cinsel gücüne apaçık imreniyorsun. Sende de bazan yarımıyamalak uyanışlar, ürperiş, haz. Cinselliğe yeniden geri dönebilirim hayaliyle, gitgide yitirirken, çoğu kez rüyalarda, gençliğinden çalıntı, erkekliğin dimdik.

Vapur, yanaşırken, Büyükada iskelesine çarpıyor. Lâci-vert keten takımlar giymiş Ulu Şair, seksenini çoktan aşmış, gelecek sene "kısa bir hastalıktan sonra" apar topar ölecek, şimdi vapurda, az önce harpten konuşuyordu.

"Beyefendi, Hitler'in istikbalini nasıl görüyorsunuz?"

"Hitler Yahudi sermayesi altında ezilecektir er geç."

Belleğinde apaçık: Yazmıştın. Yazmıştın bu sahneyi, yıl 1936, şairin siyasî bilincini. Bir an önce bulmalısın *Kumkuma'yı*. "İnsanın insana tiranlığı sökmez." Vapur iskeleye çarpıncaya kadar acze düşmüyor, ayak ayak üstüne atmış, güvençli.

Şimdi, sendelemiş, yanında berisinde bastonunu arıyor. Korku yapışmış yüzüne. Ansızın aczin tutsağı.

“Beyefendi bir şey olmadı ya?”

“Bastonum? Bastonumu bulamıyorum.”

Hayranları koluna girip yardım ediyorlar. İskelede onu karşılayanlar, bekleyenler var zaten. Bastonunu, zafer kazanmışçasına, onlara doğru sallamaya çalışıyor.

Başka sahneler? Pek bir şey kalmamış, zorlanıyor-sun. Bombay'dasın, bütün bir egzotizm, zevcesi Fatma Hanım'ı Beyrut'ta gömecekler. İki ayrı kafiyeyle birbirine bağlanmış sekizer mısralık kıt'alar; ölüm, ayrılık, “Beyrut'ta bir mezar kaldı”, ölümü sorgulayıp, “sen öldün ölüm güzel demektir”, yankıyor, gelgelelim ürpertileri sona ermiş.

Atilâ Bey'in bahçesindeki yumru kökler belki buhumeryem olup çıkmıştır, belki saksı saksı, tavşankulağı, taçyaprakları, ince damarlı yapraklarıyla çiçekseverlere sunulmuştur. Kış geldi.

Romandaki bahçeyi yılların, yıllarının alışkanlığı, yatkınlığıyla betimlemeye koyuluyorsun. Senin oluyor artık, geçtiği romandan sıyrılıp senin kaleme getireceğin bahçeye dönüşüyor. Gelgeç bir erinç duyuyorsun. Düşlemindeki bahçe -şimdilik yazmasan bile- avutuyor, umutlandırıyor.

Bulaşıcı hastalıktı, ama yazmaktı yine de iyileştiren. Yazacağım sanısına kapıldığın an yerin yurdun aydınlanıyor; bu kez Aliye Berger'in bahçesinde, ayağa kalkmış, gravürün önünde, sonra Mühürdar Bahçesi'nde, bu kez piyanonun seslerini, müziği işitiyorsun, küçük Aliye Ada'daki bahçede resim yapıyor. İyileşiyorsun.

Ölümlere rağmen iyileşiyorsun. Mühürdar Bahçesi'ndeki annen vaktin akşam olduğunu, eve dönmeniz gerek-

tiğini söylüyor. Küreğini, kovanı sıkıca tutuyorsun. “Yarın yine geliriz.” Annenin sesini işitiyorsun. Oysa çoktan... Dilin varmıyor söylemeye. Hiç yaşamamışçasına, yalnızca eski, sararmış fotoğraflarda, vesikalıktan çerçevelediğin masanda.

Hafiften başın dönüyor, sinsi bulantı, pencere kenarına tutunuyorsun. Pas rengi ağaçların altında nedense ‘masmavi’ bir piyano. Ressamın Cihangir’deki evini, Kumrulu Yokuş Sokağı’nda, eski bir apartmanın -“Apartıman” diyor, gülümsemeye çalışıyorsun- alt katı, resimler, tuvaler, şövale, gün ışığı sızıp sızıp kaçıyor. Ressam o evde. Çoktan... Hayır, o evde, süzgülün gün ışığında belki de Mühürdar Bahçesi’ni yapıyor. Resme iyice yaklaşırsan, imzanın bitişiğindeki tarihi okusan; korkuyorsun, kalbin çarpıyor acılı: Tarihi saptarsan bütün büyü bozulacak! Geçip gitmiş zaman insafsızca...

Hepi topu birkaç anı kırpıntısı.

Yılgıyı kovalıyorsun. Az önceydi Atillâ Bey’in bahçesi, diretiyorsun; yitip gidiş, durdurmak zorundasın.

Kış geldi. Mevsim kış, kış başlangıcı. Sonbaharı noktalayıp mevsimi kış yapıyorsun. Alacalı siklamenler... Alacadan vazgeçiyorsun. Yan yana dizilmiş saksılarda beyaz siklamenler göz okşuyor.

Tahta sırada kimseler oturmuyor. Havuzdaki toz-pembe nilüferler çürümüş. Küçük limonluğun sac sobası yanıyor. Atillâ Bey azman kaktüsleri ince muşambayla korumuş. Akşama doğru kar yağacak.

Yazarlığın, yazmak sanatının tılsımlı değneğini dokunduruyorsun. Katran siyahı melankolinden kurtulduğun sayılı anlardan biri. Bahçede güneş açıyor. Bahçe güneş altında, mevsim yaz, yaz ortası. Gerçi yaz sonunu betimleyeceksin.

Havuzda ille küçük kırmızı balıklar olsun, nilüfer köklerine girip çıkarak yüzen. Kupkuru, çatlamış toprakta sardunyalar -balkonundaki açmaz- fes rengi çiçeklerle bezenmiş, yapraklarda kadife ülgeri incecik tüyler. Devam et! Tek başına görkemli bir mavi çam. Gerisi gelmiyor.

Tasalanma; Villa Mon Plaisir'in dört panosundaki dört mevsim gibi betimle Atillâ Bey'in bahçesini, bu bahçe de Fenerbahçe'de. Panoları, ne tuhaf, handiyse unutmuşsun. Sırada ilkyaz ve güz, Le Printemps, Fransızca adlarıyla.

Güz, L'Automne, başak demetleri, üzüm salkımları kuşanmış albenili genç kadındır. Tramvayla geçiyorsunuz, çocuksun, panoları ille ezberinde tutuyorsun, soluk soluğasın. Tramvaydasın, gözlerini kapar kapamaz, yine mavi ışıltılı kar, karlar ecesi, kış ecesi! Tramvay uzaklaşıyor, son durak Fenerbahçe Plajı.

Villa Mon Plaisir uzaklaşıyor, çocukluğun uzaklaşıyor. Atillâ Bey'in bahçesi diye bir bahçe yok.

Tozpembe nilüferler, salkımlarında arıların vızılдаştığı akasya, altın sarısı fulya demeti, senin bahçe özlemin, Zeki Faik'in mavi piyanosu, uzaklardan yankıyan bir tiyatro sözü olup çıkıyor: "Bana uzak piyano sesleri lâzım..." Demek Çehov da bahçeler gereksiniyordu.

Treplev'e savruluyorsun. *Martı* dört perdedir; sahne gerisinden silâh sesi gelir. İrkiliyorsun. Bütün gençliğin boyunca Çehov'un silâh meselesi, neydi, silâh bir kez geçtiyse ille patlayacak mıydı, belki de bozuk çeviri ya da uydurma. Treplev'i korumak istiyorsun.

Daha neler gerekiyordu, yıldızlar, titreyen ışık, içtenlikle yazabilmek. Ne yazık ki Treplev içtenlikle yazdığına bir türlü inanamayacaktı; yapmacık, hep yapmacık, "Ne azap!" Karalayıp duruyordu yazdıklarını, sahne bir türlü kurulamıyordu.

Sahne bir türlü kurulamıyor, insanlar yaşamıyorlar, cansız, ruhsuz, senin yazdıklarında. Kimsenin umursamadığı, silik bir kişiyi *Martı*'nın trajik kişisi kılıyor Çehov, altüst ediyor.

Bütün zamanlar için yazılmış. Hayatın sevinçle dolup taşması geçmiş güzel günlerde kalmış; ıhlamur korularında mayısböceklerinin cırlıtısı bir daha işitilmeyecek; hiçbir sevgi ısıtmayacak. Ay boşuna doğuyor. Bunlar bütün zamanlarda var olacak, bütün zamanlarda acı verecek.

Sonya yaşıyor, Astrov yaşıyor, Çehov daha mutlu bir geleceği hâlâ söylüyor. Senin için çok geç, bundan sonra yapabileceğin bir şey yok. *Vişne Bahçesi* güldürüdür; ilk gece, Çehov son perdeye yüzünde ölüm solgunluğuyla gelir. *Vişne Bahçesi*'ni bir fars olarak yazmıştır.

Kahkahaların arkasındaki gözyaşlarına açılabilmiş tek romanın, tek öykün, tek tümcen yok. Varmış gibi, kim bilir kaç okuru kandırdın. Treplev ölümcül kuşkular

duydu. Çehov fars yazıyor; demin kaba saba gülen seyirciler Firs'le baş başa kalıyorlardı.

Treplev de İvanov gibi kendini...

“İrina Arkadina'yı hemen alıp götürün buradan!”

Yolun sonunda yalana gerek yok: Uzak piyano seslerini işitmedin, işitemedin. Uzak piyano sesleri boş yere yankıyıp durdu. Treplev değil, Trigorin olma gayretindeydin, günün sevilen tanınmış yazarı. Hırslar, övünçler, kendini beğenmişlikler kuşanmıştın.

Aydoğumunu bekleyen genç Treplev gerçek sanattan söz açar. Sen, uzaktan yankıyan, “günün modası” valsini peşindeydin. (Arkadina'nın sahte görkemine hâlâ kapılırsın.)

Karşı çıkıyorsun, kendini savunmak. Otuz beş yıl önce romanının başına almıştın Treplev'in sözlerini, “Bana titreyen ışık, göz kırpışan yıldızlar...”: İçimizden geldiği gibi, içtenlikle yazmak sorunu. “Mesele biçimlerin hiçbirini düşünmeden yazmakta...”

Kaynadı gitti. Bir okurun senden beklediğini, toplumsal acıyı yazmaya çalışmıştın. Okunmadı. Hiç de Trigorin değilim! Otuz beş yıl sonra kiminle kavga ediyorsun; bu hesaplaşma, bu ödeşme. Yazar yapayalnızdır: Yalnızlığı yazdım, bireyi yazdım, burgaçta, girdapta yok oluşu.

Treplev -yazdıklarını boyuna gözden geçiriyor, “Atmalı gerisini!”- sona erdirecekti. Çehov kırk sekiz yaşında öldü; jübile gecesi herkes çok üzgünmüş. Gogol çıldırdı. Woolf bataklığa yürüdü, etekliğinin ceplerinde kendi

eliyle doldurduğu taşlar, onu kurtaracak kimse yok! Bütün yanlışlarıyla yaşıyorsun; ne tuhaf: İçindeki acı sahici.

Otuz beş yıl önce, o romanda, ay-yıldızlı bayraklara sarılı tabutlar, ister sağda ister solda, genç ölümlere yas tutmaya çalışıyordun. Artık sona eriyorsun. Ölüm komfetileri yağıyor!

“Adı *Sona Ermek* olacak herhalde” diyorsun, yazıyormuşçasına.

Yayınevindesin, “Adı *Sona Ermek* olacak”, daha geçen gün, güz yağmuru camlara vuruyor, güz mü, güz geçti. Sinirli sinirli, boyun atkını çekiştiriyorsun.

Yayıncın üzülüyor. Odadaki başkaları da üzülüyorlar. “Niye *Sona Ermek*? Niye sona ersin ki! Birlikte daha çok çalışacağız...”

Taa baştan beri yalan söyledin: Yazıyorum, yakında bitecek. Yazdığın tek satır yok. Bir revü olacakmış bu ‘yeni’ romanın, acılarla donansa da buz revüsü gibi, balo, donanma, havaî fişek gecesi. Çocukluğundan, gençliğinden başlayarak seni etkileyen, çarpan edebî eserler, şiir, filmler, tiyatro oyunları, sonra resimler, izlenimcilerin eserleri, Japon estampları, işte hayatının bütün güzellikleri! “... Başı sonu yok. Hepsi buz revüsünde akıp duruyor...” İşini bilen, iyi bir satıcının edasıyla.

Yayıncın, odadakiler *Sona Ermek* ismine büsbütün karşı çıkıyorlar. Utkuyla gülümsüyordun, “*Sona Ermek! Sona Ermek!*”

Sevilen bir insan oldun, altmış sekiz yıl geçti, nankördün. Çıkarcı, küçük hesaplar peşinde, yeri geldi mi, sırasında bencil. İçki sofralarında, hoş gitmek için, küçük salon ifşaatçısı.

Kötümser, yüzüne al basmış, sokaktaki siren seslerini yeniden duymaya

Çehov sonra sonra mı intihardan vazgeçmiş? (Virginia Woolf'ta Septimus. Jacob savaştı.) *Vanya Dayı*'da intihar yok. *Vişne Bahçesi*'nde Firs; hayır, Firs, seksen yedi yaşındaki ihtiyar, hiçbir şeyin farkında değildir. Acaba? "Hayat çekip gitti, hiç yaşanmamışçasına", perde ağır ağır iner.

Sana da bir zamanlar uzak piyano sesleri, yine bekliyorsun, burada, bu kış akşamı, masandaki saatin tiktaklarını işiterek. (Jacob'un terliklerini mi, bir çift ayakkabısını getirir pansiyoncu kadın.) Sonrası alkole sığınacağın gece.

Kulağına dayıyordun deniz kabuğunu, o romanın sonunda, uzaktan piyano sesleri işitiliyordu. İçinin sedefli pambesi yok olmuş, azman deniz kabuğunu Şifa'daki evden hatırlıyordun, çocukken ikide birde dinlerdin, Reçeller Meleği anneannen söylemişti denizlerin uğultusunu. Romanda bu kez bir şiirden geliyordu: Çehov'u herhalde hiç okumadığı halde, ne tuhaf, Cenab Şahabeddin işitmiş, bir kadın çalıyormuş.

İyice karardı hava. On sekiz olmadı ama, bir kadeh bir şey içsen. Kraliçeyi anmak için votka. "Daha uzarsa, kendi elimle son vereceğim" demişti, birkaç kez yazmış-

tı cana kıymayı; yalnızca ikisi geliyor aklına; galiba bir uzunöyküsünde de. Pavese'yi konuşmuştunuz, “O çapta bir yazar, ödöl aldıktan iki gün sonra...”, başını iki yana sallamıştı.

Azman deniz kabuğundan piyano sesleri işittiğın romanda, senin roman kişin de intihar ediyordu. Gerçek hayatta da: Tiran'da, eczanelerden alınmış birkaç kutu uyku hapı. Besbelli, uzak, eriyip sönen -Treplev az önce kendini vurdu!- piyano sesleri kimseye yardım edememiş, kimseyi kurtaramamış. Senin roman kişin de, gerçek hayatta da, piyano çalıyordu, siyah bir piyano, kurtarmamış.

Zavallı Tanpınar, Kırtıpıl Hamdi -çoktan öldü, istediğın gibi anabilirsin-, bir dolunay gecesinde, dolunayın güzelliğinden handiyse acı duyarak, bütün bunlara veda edeceğını düşünüyordu, sağda solda ev ışıkları, ışıklardan bir dünya, “bütün bunlara veda edeceğimi düşünmek”, güncesinde, okunaksız elyazısıyla. Seyretmesine rağmen Vanya'yı 'amca' yapıyor; Çehov'un oyunları ona iyi gelebilirdi.

Uzak piyano sesleri, uzaktan piyano sesleri, deniz kabuğundan gelen piyano sesleri kurtarsa da, kurtarmasa da, yazmak zorundasın. Kendinle baş başa kalamadığın, kendinle baş başa kalmaya korktuğın için.

Yazdıklarının artık hayaletlerini yazacaksın, hortlaklarını, bugüne kadar yazmış olduklarının. Hayaletler, hortlaklar da alevlerle, ateşle sarmalayabilir.

Bir yerlerde başka defterler olmalı; artık yarın. Belki yazı masasında, kâğıtların, kitapların altında, Dördüncü Murad defterleri, kaç kez yazılmış *Feryat* sayfaları, gelişigüzel notlar, tümce kırpıntıları: Senden sonra kimseyi ilgilendirmeyecek.

Gerçi sen de isteksiz, votkanın devrilmemesine dikkat ederek, boş gözlerle bakıyorsun. Bu masayı toplamalı. Dağınıklığı derleyip toparlamaya üşeniyorsun, toz içinde, kir pas. Yazıların çizilerin epeydir sandık odası.

Yalnızlığını ısıtan bütün o güzel şeyler sandık odasında, sandık odasına atılmış. Veda edeceğini düşünüyorsun, veda edeceğini düşünmeyi ötelere, ilerilere fırlatıyorsun.

Senden de belki bir iki satır, sözler, tümce kırpıntıları. Replikler, heyecanla gittiğin tiyatrolar, -gençlik romanlarından birinde, gençken yazdığın, alıntılamaştın- “Bizi unutacaklar, yüzlerimizi, seslerimizi, kaç kişi olduğumuzu...” -hayır, kırk dört yaşında öldü-, 2.15’e, 4.30’a gittiğin sinemalar, üç arkadaş *Cherbourg Şemsiyeleri*’nde -ilk suare-, çıldırasıya sevdiğin bir dize, bir resmin karşısında dakikalarca duruşun, aynı şarkıyı, aynı müziği üst üste dinlemelerin, çalgılı kutular, kırık biblo, kurutulmuş çiçek, yaprak, her birine sandık lekeleri yürümüş, kirli sarı, boz, pas alacası.

Yolun sonundasın. Her şey eskidi.

Sigara kalmamış, paketi buruşturup atıyorsun. Yerde, halının üstünde, sandık odasındaki buruşturulmuş sigara paketi sensin. Yarım içip söndürdüklerinden birini yak.

Ne kalacak geriye? İz kalacak mı? Sormazdın eskiden; güvençli, benden de bir şeyler kalır herhalde. Şimdilerde boyuna soruyorsun. Başkalarından ne kalmış? Ulu Şair'in hayaletliği, hortlaklığı, ölümsüzlüğü ne zaman başladı? Kara alayla yanıtlıyorsun: Tek dizesi yaşamadığında.

“Başım insandır, ondan aşağısı canavar!” Hortlak şehvetiyle Maçka Palas'ta geziniyor, hepsi o kadar. Sana gelince, ölüyü diriltmeye, umutsuz çaba, yarım kaldı. Okunmayacağını, bir daha anılmayacağını sezerek mi öldü? Anılmayacağını, unutulacağını sezebilecek, sezerek mi son bulacaksın, “Yaşayıp öldüğümü kimseler bilmeyecek”.

Ancak yirmilerinde, Balıkpazarı'nda, yeni dadanmışsın Aynalı Pasaj'dan geçmeye, votkalı bira, Arjantin, *Ömrümde Sükût* okuyorsun, otuz yıl gözlerden ırak kalmış, derin heyecan. Arada bir tuzlu fıstık atıştırıyorsun, kabuğunu soymadan. Sarhoş olmaktan korkuyorsun; zavallı sarhoşluklarına daha çok var, henüz alışmamışsın. Mutlusun.

Sende yok otuz yıl, otuz beş yıl sonraki ikinci basım, bembeyaz kapaklı. “Bütün şiirleri”nde var diye, kim bilir kime hediye etmiştin. Sende yok ama, ancak yirmilerinde, sayfalarını karıştırıyorsun, ikide birde bir önceki şiire, boyuna bir önceki şiire; Madam Anahit akordeonunda hep *La Vie en Rose*’u çalıyor, yüksek sesle, ezgisizce söyleyenler var. Nereden sızdıysa, mermer masada akşam güneşi.

Yola çıkışın, ‘sanatla ilk karşılaşma’n; geriye dönmen gerekiyor, hayli eskilere. Hayli eskilere, git git silinmiş sandığın, hatta en güzel anılara, lanterna magica’ya dönmek işine gelmiyor. Ölülerle, ölümlerle, sevdiklerinin, tanıdıklarının, hayatının bir döneminde karşına çıkanların, ölümle çevrili.

Sonra pişmanlıklar, yüzleşmek zorunda olduğun yanlışlar, kimin kalbini kırdın, kaç kişinin, ezip geçerdin. Her biri çıkagelecek, her birini ödeyeceksin. Otur, dökümünü çıkar.

Hayli eskiler denizler ortasında bir ada değil. Açık denizler ortasında, özlemini duyduğun bir ada, yokülke, Amaurote kenti. Alıp başını gitmek isterdin, “Deniz yolu kapanmadan evvel!”; Robenson halden bilmedi.

Gerçek yaşama döneceksin, gerçek yaşamdaki geçmişe. Birkaç kez denemiş, ütopyalarla süslemiştin, kaçış adaları, mutlu adalar uydurmaya, sevinçle, aşkla sarmaşdolaş. Daha ilk romanında, eski harita ressamlarının kendilerine bir yokada kondurduklarını -açık denizlerde

küçücük bir nokta, virgül-, bir cümlede, öylece geçip giden, kendine bir yokada arıyordun. İflâsla bitti.

Ağır, durgun akan zamanda öğrendin, iflâsı dize getiremeyeceğini. Gerçeklikteki mâziyi “geçmiş zaman” rüyasına dönüştüremiyordun; boşunaydı Abdülhak Şinasi’ye özenmen, kötü bir taklitçi.

O, sözcüklerini kaybetmiş Abdülhak Şinasi, sözcükleriyle henüz baş başayken, rüzgârları, uğultuları, deniz kabuğundaki hırçın dalgaları dindirmiş, yokadasında yepyeni bir mâzi yaratmış. Oraya sığınanlar arasındaydın, daha ortaokuldayken.

Kötü taklitçi; senin yokadan bataklığa benziyordu.

Hiç yaşamadığı –Çamlıca’ya giden mutlu çocuk yalan, hiç yaşanmamış bu mâziyi gerçeklik diye, kendisi de belki inanarak, gerçekliğin yerine koyarak; besbelli kendinin Thomas More’u, Campanella’sı, yokadalısı. Öyle coşkun rüyaları herkes göremiyor. Esrikliğe alıp götüren öylesi yalnızlıklar; sünepe yalnızlığıyla onunkini karıştırdın, özdeş sandın.

Geçmiş zaman onun gözünde “Kayıp Cennet” sanmışlar. Yokadasında, yapay cennetinde kavrulduğunu alımlayamamışlar.

Fahim Bey ve Biz’i herhalde, ilk basım, yıllarca okur, okurlar beklemiş, köhne bir kitabevinden edindiğini hatırladın, şimdi, şu an, gençliğinden kalma bir gün, apaydınlık, ilkgençliğinden, şu an, kırçıl sakalların uzamış, boynundaki horozibiğine dokunurken.

Kitabevi neredeydi, çıkaramıyorsun. Ama apaydınlık, öylesine aydınlık ki çiğ bir ışıık, gözlerin kamaşıyor. Çiğ ışııkta, kamaşmada yalnızca tozlu raflarda duran, okurlar beklemiş, git git gözden düşmüş, zavallı *Fahim Bey ve Biz*'ler beliriyor. Yoksa *Boğaziçi Yalıları* mı, *Yahya Kemal'e Veda* mı, Ahmed Hâşim monografisi, hepsi birden.

Kaçış -kaçış mı, sürükleniş mi- daha çocukluğunda başlıyor. Vamık Bey Köşkü'ne giden yolda çocuk anlatıcı, Abdülhak Şinasi kalabalığı, izbeliği, başıboş köpekleri, yapışkan sinekleri görüyor. Bütün ümitleri, bütün hül-yaları yıkımla, amansız bir yıkımla... Gözlerini yummaz ama, buralardan geçip gidinceye kadar, annesinin eldivenli elini sımsıkı tutar.

Onu da roman kişisine dönüştürdün. Bir trajedyen edasıyla belirdi; hayatının bir ucundan girip bir ucundan çıktın: Geçip gitmiş zamandan edindiği mutsuzlukları, şimdi yazıda çizide, ille "hikâye" dediği romanlarında, bir simyacı tavrıyla, mutluluğa, hatıralarda kaldığı ileri sürülen güzelliklere götürmeye çalışıyordu.

Zaten söylemiyor muydu; onun dizesi: "Bir geniş hül-yada yüzüyor sanki".

Yine de, -nerelerden nasıl edindiysen- sırtında Abdülhak Şinasi kostümün, yüzünde sahne makyajı -sen ‘makyaj’ demek isterdin-, geçmiş zamandan yardım umarak, yardım aranarak, sahte mâziperest, eşeledikçe mâziyi güzelleştirdiğini sanıyordun.

Boş yere. Mâzi de yıkıcıydı, aşağılanışlarla, küçümse- nişlerle, sırtından bıçaklanışlarla. Bachmann’ın otuzuncu yaşına gelmeden her şey gözler önüne serilmişti. Bachmann diretiyordu: “Kalk ayağa!” O ‘kalk ayağa’ seni hâlâ ayakta tutuyor; Bachmann, Roma’da, bilinemez, yangında mı...

Bachmann intiharı düşündürür, intiharı andırır biçimde; Abdülhak Şinasi sözcüklerini yitirmiş, yalnız, yaşlı, arayanı soranı kalmamış.

Otuz yaşına gelmeden, otuzundan epey önce.

“Ne yazıyor, çikolata kâğıtlarını...” O hatıraya geri dönmek istemiyorsun, hepsi öldüler. “Çikolata yaldızla-

rını yazıp hikâyeci oldum! Oh ne âlâ!” Hepsi öldüler, bir türlü unutamadın. O zamanlar çok sevdiğin, katılmak, çağrılmak için çırpındığın edebî içki sofraları. On sekizindeydin, anlı şanlı edebiyatçılar, hayrandın, handiyse tapıyordun, onların şiirleri, onların şiir gibi öyküleri, onların...

“Bir şey çıkmaz ondan”, kahkahalar.

Geç git! Elli yıl öncesi daha dün gibi.

Son otobüse yetişecektin, yağmurlu gece. Ölgün ışığında ıpıssız otobüs durağı karşında; elli yıl geçmemiş. Şemsiyeni unutmuşsun, geri dönüyorsun, seni sevgiyle göndermiş olanlar, işitiyorsun, şemsiye çikolataların yaldızları, en çok da o yemyeşil, kulağını dayayıp dinliyorsun, “Bir şey çıkmaz ondan!”, hafif bir Edward Albee. Unut!

Unutmadın. Unutamadın.

Seninkine “nostalji” diyorlardı, nostaljik bir yazar: Bazan yadısyordun, bazan işine geliyordu. Duruma göre evirip çevirdin, yıllar yılı. Devir değişmişti, mâziperestlik de nostalji olmuştu. Nostaljik yazar, sen: “Yok, şimdide yaşıyorum. Geriye kalanı korumaya çalışıyorum sadece.”

Ölülerle donanmışsın, altmışından sonra ölümler daha çok. Kraliçe “Kemiklerine kadar çürüdüler toprakta” diyor; o da çürüyor. Kimler için söylemişti; eski dostları, çoğu yaşıtı, Yahya Kemal’in şiirini sarakaya alıyor, her gidenin dünyaya hiç gelmemişçesine gittiğini söylüyordu. “... Anılar manılar da fasafiso...”

Oysa geçmişe sığınmış yazar, düzyazı şairi, Ahmed Hâşim'i okulda lâcivert abasıyla hatırlıyor, 1901'ler falan olmalı, çocukluğun, yeniyetmeliğin bütün masumiyetiyle. Onu iyilikle yâdediyor.

Kimseyi okul giysileriyle, masumiyetlerle hatırlamıyorsun. Sahne makiyajın silinir silinmez, gizli, sebepsiz öfke, kibir, hatta kin. Ne zamandan beri böylesine bitik, çökkün, çirkin; belki hep.

İzmaritlerle dolup taşmış kül tablası.

Ölülerle çevrilisin, iyilikle yâdetmediğin –daha demin! Neyin nostaljisi olabilir ki; hiçbir zaman lâcivert abalar kuşatamadığın ölümler. Mâzi, epeydir, belki oldum bittim, senin için acı çanağı, zehir çanağı.

Zehir çanağına rağmen başa dönmeye çalışıyorsun, 'en başa': İyileşmeye ihtiyacın var.

Atilâ Bey'in hasta kaktüsleri nasıl iyileştirdiğini öğrenmelisin; kraliçe yazmamış. Bahçe, bitki kitapları karıştırmıştın. Meselâ kış boyunca sulamamak gerekirmiş. Sen pazartesi, perşembe, haftada iki gün, kış boyunca da. Pencere kenarındakiler daha korunaklı. Kapalı balkondakiler her kış hasta.

Onları Beşir'e benzettiğin oluyor arada bir: "Beşir hasta idi." Bu yalın tümceyi yineleyip dururdun. Hasta Beşir, doğduğu yerlerin kızgın güneşlerini özlerdi. Çoktan uzaktasın *Aşk-ı Memnu*'un küçük habesinden. Ada'ya onu da götürüyorlardı galiba. İç çöküklüğüyle kırılmış bir oyuncağa benzetiyordu Halid Ziya.

Aşk-ı Memnu'u hâlâ kıskanıyorsun, öyle bir roman yazmak, sözdizimi seni hâlâ büyülüyor. Kendine en yakın Beşir'i ve Bihter'i, sonra belki Matmazel de Courton'u da.

Kaktüslere kumlu toprak, kumlu toprak çabuk ısınır-mış. Zavallı kaktüslerin, bir kez olsun saksılarına kum ekmedin.

Çiçek almaya gelenler boyuna soruyorlardı: "Bu pembeler kışın da çiçek açar mı?", pembeler neydi anımsamıyorsun, "Afrikamenekşelerinin yaprakları neden sararıyor Atillâ Bey?", mor çiçekli afrikamenekşelerini gösteriyorlar.

Atillâ Bey hepsini tek tek yanıtlıyacaktı. Fenerbahçe'de, denize yakın bir sera, bahçe; kraliçenin romanından yola çıkıp uyduracaktın. Görür gibiydin, güneş bir açıyor, bulutların arasına gizlenip bir kayboluyor. Bütün fazlalıklarından arınmış bir bahçe öyküsü olacaktı, yalnızca bahçe.

Neden yazacaktın, neden 'bahçe'yi anlatacaktın? Handiye mutlu gülümsüyorsun, çok az sayıda okura ses yöneltecek, gerilim yok, cafcac yok, dümdüz, çok az sayıda ama senin gibi yalnız, mutsuz okurlar olduğunu öğren-miştin, onlara, sayfalar boyu, bütün kötülüklerden, bütün çirkinliklerden uzak bir bahçe, "Romandaki Bahçe". Tasarladın; artık anılar arasında kaybolup gidiyor.

Atillâ Bey'in bahçesinden git git yoruluyorsun. Genç kızın oraya koşması, otuzlarındaki genç adamın onu beklemesi gönlünü çelmiyor. Şairlerin en garibi Hâşim lâci-vert abasıyla o bahçeden geçmeyecek. Mutsuz okurların da artık bahçe mahçe istemiyorlar.

Monet'nin, Sisley'in -asıllarını hiçbir zaman görmedin- bahçeleri coşturmuyor, Matisse'in alçakgönüllü yelkenlisi de. Nazmi Ziya'nın çiçekli bahçelerini, kırmızı, mavimsi beyaz güller, evinin kendi bahçesi, bostanda bahar çiçekleri donanmış ağaç, sarı lekelerden ibaret fulya tarlası, ne kadar çok severdin! Kurudun.

Rüzgâra savrulup gittiniz, kasırgaya. Bir ölüm kasırgası oldunuz. Siz öyle olsun istemezsiniz: Çocuksunuz, Eyub Ensârî Türbesi'nde kılıç kuşanıyorsunuz. Üsküdar'a sığınmış Aziz Mahmud Hüdayî -henüz ölmemiş- sizi cehennem ateşlerinden uzak tutmaya çalışıyor. Sel gibi akan kurban kanı: İçiniz ezilmişti.

Daha ilk adımda Koçi Bey'e bozuk düzenin sebeplerini sormuştunuz. Babanızın saltanatından kalma devlet adamı, görmüş geçirmiş, fakat hiç yaşlanmamış; amcanız Mustafâ'nın ve ağabeyiniz Osman'ın saltanatlarındaki yaşamı pek bilinmiyor. Enderun'da yine görevli miydi? Sizin için yaprakçalar kaleme aldı; musahibiniz oldu. Yaprakçaları geriye nasılsa kalmış, kişisel hayatı bütün bütün bilinmezlik.

Bilgiye, sanata, hayatın onarılacağına inanıyordunuz. Sonra, söylenmesini, okunmasını yasakladığınız o şiiriniz, yürek yakan, Musa Çelebi'yi anan...

Koçi Bey -bir kişilik, yaşantı birikimi uyduramıyorsun, ona- "... bir zerre olan kulunuz..." falan diye yazmış. Kimse kulunuz olsun istemediniz, iç dünyanızda, kimse zerre, tozan.

Yaşadıklarınızdan -zorbalar, âsiler, baş istemeler, isyanlar-, Hafız Paşa'yı gözünüzün önünde, makremenizi yüzünüze tutup ağladığınız söylenir, şimdi bir kez daha, yaşıyorsunuz, kapalı gözlerinizden yaş sızıyor yanaklarınıza, sonra herkesin 'kulunuz' olması gerektiğini öğrendiniz. Bilgi, sanat, şiir, musikî 'bu' kullara yarar sağlamıyordu. Boşunaydı hattatlık, nakkaşlık, tezhip.

Size gelince, sadece kuldunuz. Allah'ın size biçtiği çetrefil kadere boyun eğdiniz.

Hava soğuk, kar yeniden. Çocukken beyaz kuş tüyle-rine benzetirdiniz kar tanelerini. Çok sevdiğiniz Kandilli Bahçesi'nde fıstık çamları yine bembeyaz mı; keşke gidip görebilseniz.

Gelecek sonyazda leylekleri göremeyeceğinizi biliyorsunuz artık. Öyle olmasını istediniz, kendi seçiminiz, kendi kararınız. Yeryüzü sizindi, ölümü yeğlediniz.

Koçi Bey, iç dünyanızdaki fırtınalardan habersiz, devleti nasıl yöneteceğinizi, en ince, en nazik söylemiyle; "Gönlün kararmasın, açık sözlü ol" dediniz ona. Yaprak-çaları okuyorsunuz, bazan da yüzü kızara kızara Koçi Bey size kendi okuyor. Atanız Kanunî'yi yere göğe sığdıramıyor. Sizin için "Kutlular kutlusu, mutlular mutlusu" diyor. Acı acı gülümsüyorsunuz.

Kâsım'ın odasında, iyice ölgün ışıkta, boşluğa bakıyorsunuz: Art arda mum donanmaları, art arda fışekler!

Mumlar eriyor, ışık daha ölgün.

Anlatıcı yazı masasında okumaktadır. Yakın gözlüğünü çıkarmış, kâğıtlara kapanmış. Akşam saati. Anlatıcı masa lambasını yakar, ışığı kâğıtlara yaklaştırır.

Telefon çalar. Anlatıcı, kararsız, isteksiz, telefonu açar. Önce dalgındır, ilk konuşmalardan sonra yüzü gerilir.

Anlatıcı: Ne zaman?

Yüzünü keder kaplamıştır. Dinler.

Anlatıcı: Yanında kimse yok muymuş?

Dinler. Ahizeyi tutan eli titremektedir. Gözlerini pencereden dışarıya çevirir: Akşam iyice bastırmıştır.

Anlatıcı: Çok değerliydi...

Sözünün gerisini getiremez; sanki bir şey takılmıştır boğazına, öksürür.

Anlatıcı: Haber verdiğiniz için teşekkür ederim. Yazabilecek misiniz?.. Çok sevdiğim bir sanatçı, çok usta bir yorumcuydu. Caz şarkılarıyla başladığı müzik hayatına...

Anlatıcı konuşmaya devam etmektedir ama, sesi erir. Bir süre sonra ahizeyi yerine bırakır. Az önce yaşanılandan kaçmak istercesine sigara yakar, hemen okumaya koyulur.

Geriye dönüş sahnesi:

Sonbahar yaprakları savrulmakta, yağmur çiselemekte. Bomboş sayılabilecek -iki üç masada yağmurdan koru-

narak oturanlar- yazlık mekân. Sahne ışığı. Şarkıcı kadın, gece mavisi bir tuvalet giymiş...

Ahaliyi bilirsiniz, kan dökülmesini ister, kan, kesik baş, kolsuz bacaksız gövde, yüzülmüş deri, cansız et, leş! Satır vurulunca kelle uçar; ahali şenlikte, düğündeymişçesine coşkun, taşkın, nâralar atarak yeni öldürümler ister. Ahalinin cansız et iştihasına son yoktur.

Bizans'ın kılıç artığı Atmeydanı olabilir mi, yalnızca geceleri tebdîlikıyafet dolaşmıyordunuz, kimileyin gündüzleri de; birbirlerine zincirlenmiş, sırtlarında siyah gömlek, başları usturayla kazınmış zorbaları getiriyorlardı. Zorba mı, değil mi, kimin umuru; kırbaç sesleri, mahşerî kalabalık yolu açsın diye sağa sola pala savuruşlar: Görmüştünüz.

Bunlar mı zorba, gözlerinde korku, yılgı. Kim bilir kaçınıcı kez görüyordunuz. Burada kapışmıştı sipahilerle yeniçeriler, it dalaşı, yarın da kapışacaklar. Görmüş ve iğrenmiştiniz: Ahali dediğin, seyretmek için hepsi buraya koşmuş, hepsinin öldürüm isteği yere göğe sığmıyor. Ya yanıldıysanız...

Yanılmak kaygısıyla duraklıyorsunuz. Gençliğinize rağmen onarmak için önünüzde zaman yok. Ahaliyi öyle tanıdınız, kıyıcılığıyla, yok ediciliğiyle. Üstün gözükerek iyice ezdiniz onları, Revan, Bağdat dönüşleriniz, payitaht donanmış.

Döktüğüm kan diyorsunuz şimdi, fısıldıyor musunuz, içinizden mi söylüyorsunuz, zalimliğim, gaddarlığım...

Belki tipi, kar fırtınası. Niçin ısıtmıyorlar, Kâsım'dan ne istedim, kardeşlerim, Kâsım usta bir kemankeşti, ürktünüz. Süleyman'ın ve Bayezid'in son giysilerini hâlâ, yalvarmışlar, ağlıyorlarmış, son giysiler hâlâ, arada bir, naaşları yıkanmadan evvel, arada bir, yalnızlığınızda, Süleyman'ınki kurşunî kaftan, git git ölüm en yakınınız oldu.

Belki iyice sönen akşam, o eski kış gecelerini geri getirmiş –yazıyorsun! Yıllarla daha da okunaksız elyazınla, akşam iyice sönmüş, gerisi gelir, gençliğinden bir sahne gibi, sarı deftere yazıyorsun, gerçi yapraklar sarı değil, ikinci hamur sarı defterler, sönen akşamla birlikte kış gecelerini geri getir!

Zemheri ayları, rivâyetler anlatan dâyeniz –kimdi diye sorma, bir ad uydurmaya kalkışma!

Bir kez daha: Dâyeniz, Hazreti Yahya'nın Zeyrekbaşı'ndaki kilisesinden kara kancolos -kancolosu siliyor, koncolos yapıyorsun- kara koncolosların

Hazreti Yahya'nın Zeyrekbaşı'ndaki kilisesinden, mahzenlerinden kara koncoloslar çıkıyorlar; dâyeniz hallerine, tavırlarına kadar tasvir ediyor. Kara koncoloslar beyaz gecede ateş kırmızısı arabalarına biniyorlar, sabaha kadar bütün İstanbul'u dolaşacaklar

Soluk soluğasın.

“Buraya da gelirler mi?” Çocuk Murad'ı konuşturuyorsun! “Buraya da gelecekler mi?” Murad'ın çocuk kalbi küt küt atıyor.

“Gelirler. Niçin gelmesinler? Her yere gelirler.”

Zaten sonra her gece geliyorlar. Hakikatte mi, rüyalarınızda mı, -duraklama!- Hazreti Yahya’nın kilisesinden her gece çıkıyorlar, beyaz gecede, kar yağmış, ateş kırmızısı arabalarıyla. -Zeyrek mi, Zeyrekbaşı mı?-

Sağ bacağın, sağ kasığın ağrıyıyormuşçasına, yerinden fırlıyorsun. Zeyrek Yokuşu hotoz; Peyami Safa’nın romanı *Zeyrek Cinayeti*. Bacağın sancıyor, kasılıp kalıyorsun. Zeyrek’te kararlı, topallayarak...

Büyük korkunuzu yenmek için, dâyenize her gece, kara koncolosları anlattırıyorsunuz. Kara kışta kara koncoloslar her gece. -Zeyrek’teki kiliseyi araştırmalısın.-

Dâye mi, lala mı, başlala?

Murad’ın çocuk kalbi. Kösem Sultan, Dördüncü Murad, Deli İbrahim, Cinci Hoca romanı yazarlar, çocuk Murad’ı anlatmamışlar. Bir kez olsun rüya görmemiş. Şimdi rüyalar görüyor. Çocuğun gördüğü rüyalarla, çocuklukta görülmüş rüyalarla bitirebilirsin *Ben ki Sultan Murad Han Gâzi*’yi, sonra yaşayacaklarının remizleri, ipuçları.

Fakat deminki cesaretin, birden bastıran coşkuların kalmamış. Son bir yönelişti belki, yazmaya, var olmaya

Bekliyorsun. Siren seslerini işitme, yıkılmamaya çalış.

Nef’î’nin -her gûnağışında sahile vuruyor cesedi dalgalarla-, Abaza’nın idamları önce hep rüyalarınızda.

Dosya kâğıtlarını karıştırıyorsun umutsuzca: Abaza’ninkini yazmış olmalısın. Zeyrek Yokuşu hotoz. “Aba-

za'yı hemen atından indir, kılıcını al!" Abaza kesimi kaftan, Abaza tarzı cepken; ikisi birörnek giyinirlermiş. Bulamıyorsun. Boğucu sıcak bir yaz günüydü galiba.

Yeniden yazmaya; Abaza'nın -"Dünyada bir muradım kalmadı"- cesedini görececek rüyalarında, yakışıklı çehresi hiç bozulmamış, bedeni çürümemiş, acıyla, sevgiyle sarılacak-sarılacak.

Tümceyi öyle kurmalısın ki, sarılacak sarılacaktı diye bitmeli. İkinci çoğul kişiden -sarılacaksınız- üçüncü tekil kişiye: Çırpınarak, fakat rüyasından sıyrılamayarak, ayrılamayarak, Abaza'nın dipdiri kalmış cesedine sarılacak sarılacaktı.

Kopuyorsun, Dördüncü Murad falan kalmıyor. Kaçmak istediğin gerçekliğe saplanıyorsun: Gece mavisi tuvaletli kadın öldü, şarkıcı kadın. Cenazesi yarın Teşvikiye Camii'nden. Seksenini aşmış mıydı? Daha birkaç ay önce televizyonda; aramıştın, "Çok hoştunuz". Her zaman kendisiydi.

Pencere kenarındaki bitkilere su veriyorsun. Eski özen sona erdi: Günlerce susuz kaldıkları oluyor, kimileyin unuttuğun, kimileyin üşendiğin için. Limon çekirdeğinden yetiştirdiğin ağaççığın yaprakları sararmış, üçü dördü dökülmüş.

İstanbul Radyosu'nda mıydınız, Radyoevi'nde, annen, baban, ablan, sen. Maçka Teknik Üniversite stüdyoları da olabilir. İlk kez bir çekime katılıyordun, konuklar arasında.

Kurumuş yaprakları toplamayı bırakıp, CD'lerde arıyorsun "Sayanora"yı, atmaya kıyamadığın longplay'ler, artık pikabın yok. "Sayanora"yı söylemişti; keşke demin telefondaki kıza, ondan dinlediğin ilk şarkı...

Sayanora haftalarca Site'de oynadı, yanan kocaman sinema, yaşına uygun bulmadıkları için sen görmedin.

Ancak kırklarında, videodan, Türkçe adı?, her melodram gibi iç yakıyor. Bütün bilgiçliğiyle “Yirminci yüzyıla uyarlanmış kötü bir *Madam Butterfly*” demiştin.

Stüdyodasınız, koltukta, seyirci-dinleyici, için içine sığamıyor, öksürmeyeceksin, sesin çıkmayacak: Kayıt yapılıyor! O genç kadın beyaz, yünlü bir elbise giymiş -gece mavisi sonra-, dümdüz duruyor, aydınlık gülümseyişiyle şarkılar söylüyor.

“Sayanora” ortaya çıkmıyor. Arada bir şarkıcı kadın da dinler miydi, eski kayıt. Yarın öğle namazından sonra Teşvikiye Camii’nden

Çocuk, sen, çocuk-sen beyaz elbiseli genç kadına bakıyor. Beyaz elbiseli genç kadın, küçük salonda, program bitmiş, On Beş Günde Bir, radyo eğlence programı: Siz de küçük salondasınız, ailecek. Gözlerini ayıramıyorsun. Bademezmesi küçük kırmızı güllerle, bademezmesi küçük yeşil yapraklarla bezenmiş kremalı pastayı seninle birlikte kesiyor o genç şarkıcı kadın. Bu ânı unutmayacaksın, hayatının en güzel anılarından biri olacak. Gerçi tortulara karıştı

Tortulara karıştı sanıyorsun ama, öylesine canlı, öylesine şimdi, birlikte pasta bıçağını tutuşunuz, kırmızı güller ve yemyeşil gül yaprakları, küçücük gülün pasta tabağına düşürmesi. Geri gel küçük çay şöleni!

“Sayanora”yı bulmalı, dinlemelisin. O akşamüstüye bir an önce geri dönmelisin, “Sayanora”yı söyleyen genç kadın elinden tutmalı, sevinçten uçmalısın.

Birçok anı, kaybolup uzaklaşan, uzaklaşmalarını engellemek, geçmiş i ikide birde diriltmek, imkânsızla boğuşuyorsun. İmkânsızla boğuştuğunu bile bile, oralarda, onlarla yaşamaya çalışıyorsun, hele son sıralarda. Epeydir iki kişinin: Gerçekliği, geleceği cırılçıplak gören ve düşlerle avunan. Yüreğindeki karanlığı, kararmışlığı boş yere örtbas etmeye uğraşıyorsun.

Kös kös masa başına!

Yaşadı, yaşlandı, dün gece ölmüş, sessizce, hastanedeymiş. Yaşadın, hızla yaşılanıyorsun inkâr etsen de, ölüm haberleri irkiliyor artık, genç ölümlere üzülmén timsahın gözyaşları.

Defteri kapatıyorsun, şimdilik. Eskileri okuyorsun:

Yazgıları kavramaya çalışıyorsunuz, kendi yazgınızı, Osman'ın yazgısını, amcanız Mustafa'ninkini. Üçünüze de yas yaraştı.

Babanızın alınyazısı üzerinde durmuyorsunuz: Sıkıntılar bir yana, inişsiz çıkışsız, dümdüz, huzurlu. Sizinkiler fırtınalı, söylediniz, kasırğa, bora. Osman'ın akıbeti içini ze işledi. Amcanız yaşıyor, yaşamak denirse.

Ayraç açmışsın: Murad'ın zamanında öldüğünü, hatta zehirlendiğini yazanlar var. Daire içine alınmış kocaman soru işareti ve ünlem.

Yine de Mustafa'nın cülûsları, tahta iki kez çıkartıldı, tahttan iki kez indirildi. Mahzun ve mustaripti. Gözlerinde uzun mahpes hayatının vahşi izleri. Eyüp'e giderken atının üstünde duramıyormuş, size öyle anlattılar.

Gerçi gözlerindeki ifadeye bönlük, ahmaklık demişlerdi; korkunun, yalnızlığın vahşetini siz hissediyorsunuz. Atalarınızın türbelerini ziyaret ederken tir tir titriyormuş.

Bomboş kâğıtta tek bir tümce, gerisi gelmemiş: Toprağa kavuşacaksınız, az kaldı, duyumsuyorsunuz.

Başka bir sayfa, üstüne Bir Saray Vodvili yazmışsın. Beylik entrikalara dayalı, seyirciyi boyuna güldüren o hafif oyunları severdin. Hatırandaki büyük vodvil oyuncularını geçit töreninde, daha sahneye çıkar çıkmaz alkışlanıyorlar. Şimdi bu yaşında seyretsen yine gülebilecek, mutluluk duyabilecek misin?

Babanızın saltanatı gürültüsüz patırtısız başlıyor. Dedeniz üç dört gün içinde ölüvermiş. Venedik kaynakları çok korktuğu vebadan diyor. Acaba? Veba nasıl bulaştı, sarayda vebaya yakalanmış başkaları da var mıydı? Üçüncü Mehmed geceleyin ölüyor. On dört yaşındaki Ahmed hemen o gece sarayda törenle, iç biat, güvençle padişah oluyor. Saray sessizliğe gömülmüştür.

Sabahleyin kapıcılar kethüdasının getirdiği hatt-ı hümayunu Kâsım Paşa ipek mahfazasından çıkarıyor, gelgelelim okuyamıyor. İşte başlıyor dolanbaçlı saray güldürüsü: Bir okunaksız yazı, üstelik padişahın yazısı değil.

Kaymakam, kapıcılar kethüdasına “Kim verdi bunu sana?” diye soruyor, kükreyen sesiyle. Kemküm yanıtlar, koşuşturmalar, araştırmalar. Sonunda birileri kaymaka-

mın kulağına fısıldıyorlar: Hatta “Sen ki Kâsım Paşa’sın” yazılı, “babam Allah’ın emriyle vefat eyledi. Ben padişah oldum. Şehri koru, yoksa başını keserim!”

“Sadakatimi yokluyorlar, bana güvenlerini tartıyorlar!” Kâsım Paşa’yı korkular, boğunçlar basıyor. Hızlı sahneler, herkeste bet beniz atmış.

Kapıcılar kethüdası saraya koşuyor, hemen dönüyor. Kâsım Paşa’yı da alarak bu kez ikisi birlikte koşuyorlar. Telâş, girip çıkışlar, gidip gelişler, tümü vodvil havası estiriyor.

Aslında her şey uyarında, Babü’s-saade açılacak, başında şemlesi on dört yaşındaki Ahmed çıkacak, selâmlar vererek tahta oturacak. Merasim bitince, yine selâmlar vererek hareme çekilecek, her şey uyarında, her vodvilde olduğunca; yeni padişah yakında sünnet olacak.

Cenaze hazırlıkları sürüyor. Matem kavukları kuşanılmış. Cenaze namazından sonra yeni padişah sarayda kalacak. Vezirler tabutu Ayasofya’ya getirdiler.

Yüzün asık. Bir Saray Vodvili’nden hoşlanmadın. Niye yazmışsın, neyi amaçlamışsın. Günün okuruna ses yöneltmek? Yama gibi kalmış. Daha o zaman yürümeyen bir şey; yazarlığın sallantıda. Satış sayfaları mı, yaygın beklenti uğruna, hafif, eğlendirici, koşuşan şişman bir Kâsım Paşa.

Ölüm döşeğindeki Dördüncü Murad bunları... Aklın almıyor. Yazarlığının acılar üzerine kurulu olduğuna inanırdın; nerde, ne zaman haysiyetini sokağa attın, çok sıradanmışsın.

Yırt at, geriye izi bile kalmasın. Kimseye söyleme.

Not düşmüşsün: Saraya gelip gidişler eğlendirişin, bu Kâsım Paşa iyice şişman olsun, yeşille altını çizmişsin eğlendirişinin.

İkinci hamur, üçüncü hamur sarı defterini aç! Bir köşede belki bulursun, geçmişten kalma. Yazarlık haysiyetiyle yazmak o defterlereydi. Utanç sana kalsın.

Telefonu kapadın. Yoğun bakımdaymış; ölümü sabaha karşı.

Oysa sahnede, şarkı söylüyor. Gazinoların vur patlasın çal oynasın havasına bütün bütün uzak, o havaya hiç mi hiç yanaşmayan; hep aydınlık ve uzak gülümseyiş, âdeta kıpırdamadan.

Bir veda yazısı yazmalısın, bunları yazmalısın. Henüz tanışmamıştınız. Gazinoların rengârenk, cırlak renkler, sahte şaşaalı dünyası birden söner, ‘donuk’ şarkıcı kadın kalırdı tek başına. Ölmüş, nasıl öldüğünü demin öğrendin. “Göz kamaştıran bir yorumcuydu” dedin, yıkıp geçen ağırbaşlılığını sözcüklere dökemeyerek.

Öteki hanımlar beyler sahnede hoplayıp zıplayarak, eller havada-eller havada!, gülücükler gönderiyorlar. O dimdik; çatal bıçak sesleri, beyaz ceketli garsonlar, kendisiyle onlar arasına handiyse çelik perde germiş.

Mutlaka bir ayrılış yazısı.

Geceyarısını geçti: Artık yarın değil. Yarın Teşvikiye Camii'nden...

Yaşlandıkça bizi biz yapanları birer ikişer kaybediyoruz. Şimdiden anı, öteki ölülerinin arasında.

Bir röportajında seni söylemişti. Çok şaşıracaktın. Kitap okumayı sevdiğini, senin iki romanını. Telefon ettin. Pasta kesişinizi hiçbir zaman söyleyemedin; anımsayacak mıydı?

Ölmese olmaz mıydı; ölüm olmasa.

Başka kitaplarını imzalamış, ilk buluşmanız, balkonda oturuyorsunuz. Dilinin ucunda Radyoevi akşamı, otuzlarında yoktu, yirmilerinin sonunda, burada, balkonda tekrar akşam. Şarkıcı kadınla -siyah bir pantolon giymiş, gri şifon bluz- akşamda viski içiyorsunuz, tuzlu badem ve şam fıstığı, ilk kadehi alelacele bitirdin.

Sardunyalar açmış. "Keskin, acı bir kokuları var bunların" diyor. (Kraliçenin hikâyesinde de geçer miydi sardunyalar; herkesin düşman olduğu komşu kadın kırıp kırıp tekrar dikiyordu, okşayarak, konuşarak.)

Toplasan, yirmiye aşmaz görüştüğünüz günler, akşamlar. Önemli değil, her biri koyu söyleşili, dolu dolu günler, akşamlar. Yazmalısın, veda yazısını.

"Sayanora"yı buldun, "Yoksa yalnız mısın sen yine"yi de. Dinleyemedin; dinleyemiyorsun, denedin, hemen vazgeçtin. Ölüm olmasa.

"Hiçbir zaman büyük olmadım, ama en büyüklerle çalıştım. Güzel yıllardı. Belki en büyüklerle çalıştığım için ben de bir şeyler yapabildim." Bebek Bar'daydınız, ikinizi de kimse tanımıyordu.

Eski kırkbeşlikleri bir CD’de toplanmış. “İmzalar mısınız?” İmzalıyor: “... yalnız kaldıkça dertleşmek için.” Beyaz giysili genç kadını şimdi anlat! O bilmiyor ama, pek çok kez dertleştin. Kırmızı güller... Susuyorsun.

Uyku dindirir, uyumak, uyku dindirecek. Güllerin bademezmesi yapraklarını unutmayan çocuk çökkün bir adamdır. Yünlü gece takkesini başına geçiriyor, eski zaman ihtiyaçları gibi.

Gençsin, genç denilebilir, kırklarında. Sonbahar gecesi. Yeniköy’de, iskelenin karşısındaki lokantadasınız. Bütün pencereler açık. Sonbahar gecesinin serinliği yeni yeni.

Bitişikte o mekân. Bir sanat eserini seyrederek gibi hatırlayışını seyrediyorsun. Son vapur az önce kalktı. Bahçeli mekânda loş ışıklar, sahne hafiften aydınlandı.

Bütün pencereler açık: Az beriden görüyorsun: Gece mavisi tuvaletiyle şarkıcı kadın! Sesi yankıdıkça, küçük lokantadaki gürültü eriyor, herkes dinlemeye koyuluyor. Lokantadan alkışlayanlar var.

Yaz yağmurunu çağrıştıran güz yağmuru başlıyor sonra. Sağanak geçip gidiyor. Yapraklar dökülüşüyor. Sahneyi geriye alıyorsun: Yapraklar dökülüşüyor. Yağmurun ıslattığı bir yaprak, gece mavisi tuvaletin eteklerine yapışıyor, sararmış. Bundan etkileyici film sahnesi olabilir mi; hâlâ yaşatmak istediğin film sahnesi.

Bahçeli mekânda tek tük masa, yağmurdan korunmuş, yağmur ince ince yağıyor artık. Şarkıcı kadın yağmur altında en güzel şarkılarını söylüyor. Pencereden sarkmış,

onu görebilmek için; hayalinde peliküle geçiriyorsun. Hayalindeki pelikülde sonsuza kadar kalacak.

Muare tafta kumaştan olmalı bu gece mavisî, sararmış ıslak yaprak hiç çürümesin.

Hep Radyoevi, genç kadın, çocuk-sen. Kremalı pasta, ilk dilimi birlikte kesiyorsunuz.

Gece takkene, yün yeleşine rağmen üşüyorsun. Neden ürperdiğini, üşüdüğünü bilmiyorsun; sokakta yaşayanlar; ev sıcak, kalorifer daha sönmedi. Sokakta kimsesiz yaşayanlar. Kraliçe “Televizyon haberlerine tahammülüm kalmadı” derdi. Beyaz güllerden bir çelenk göndermiştin.

Çok eskidendi Radyoevi. Hiç anlatmadın, aranızdaki yaş farkını hatırlatmaktan çekindin, yersiz kaçacaktı.

Ürperiyorsun. Neden ürperdiğini veda yazısında
Veda yazısında

Fenerbahçe'deki klüplerden birindesiniz. O gece sende dinmedi. Büyük toprak saksılarda çiçeksiz, bakımsız sardunyalar.

Yaşam böyle, veda.

Klüp yöneticileri, yazsonu bir akşam, şarkıcı kadının burada konser vermesini istiyorlar. Bol şatafatlı şeyler, konuşmalar, düzmece görkem. Sözlerinde spotlar, tesisatlar, ekolar.

Şarkıcı kadın mekâna bakıyor, geniş bahçeye, deniz kıyısındaki birkaç basamakla inilen, set set, herhalde

asırlık, belki daha yaşlı, yelpazesi geniş çınar ağacı. Beyaz örtülü masalar, yorgun hasır koltuklar. “Tek bir piyano, mum ışıkları” diyor, “masalar arasında mikrofonsuz yürüyen ben...”

Taksiyle dönerken “Olmayacak” diyor, “anlamadılar, gözlerinin önüne getiremediler.”

Yazsonu konseri -mikrofonsuz, tek bir piyano, masalarda mum ışıkları, basamaklardan inen şarkıcı kadın-olmuyor.

Sonraki yazsonu da olmuyor, hiçbir yazsonu.

Matisse'in yelkenlisi; siyah-beyaz çizimi mavilerle, boz renkli halatlarla, top ağaçlarla koyulu açıkli yeşiller kondurarak. Ne zamandı, zamanlar hep birbirine karışıyor. Yazı masanda cep boyu kitabı, ince, küçük kitabı, çeviri şiirlerle bezenmiş, öteki kalın kitapların arasında, bulamadın. Ama ressamın çizimi belleğinde.

Galiba şimşekli karanlıklar ortasındaydı, dağılıp parçalanarak, birleşip bütünlenerek. Galiba limonküfü, limonküfüne boyadığın teknenin seni coşkun yaz günlerine götüreceğine inanıyordun; düşlemiştin. Galiba meltem, galiba imbat.

O gün de geçip gitti. Amansızdı özlemin; hâlâ duyumsuyorsun. Hâlâ eski yazların anısıyla esrik. Burada, git git daha köhneyen evindesin, uzaklarda, taa uzaklarda, umutsuzca bakıyor, görmeye çalışıyorsun, sisler içinde yelkenli, sislere bürünmüş yelkenliyi arıyorsun. Seni alıp götürecekt, enginlere, kim bilir sonra hangi kıyılara. Görünmeyişine,

gelmeyişine, sislerin dağılmasıya her gün biraz daha üzgün.

Kitabı bulursan, resmi bulursan kurtulacağını sanıyorsun.

Gözlerini kapatınca, sonbahar -sonbahar değil-, bu kış akşamında, bir liman görmüyorsun, direklerle, yelkenlerle dolu, “Tekneler, son seferin meşakkatiyle yorgun”.

Yaşamın odalarda geçti. Senden kala kala odalar kalacak, evler bile değil. Çatı katındaki ev sana en yakın olanıydı, zaten bir buçuk oda. Orada yaşlanmayı göze almadın, yaşlanmak, yaşlanacağın aklının ucundan geçmiyordu, beş kat merdiven, asansörsüz.

İyi ki yazdım dediğin hikâyelerinden birini -Nerval geçip gidiyordu sonunda- o evde yazdın. O evde otururken, zaten bir buçuk oda, âşık olduğun aktris seni apartman kapısına bıraktı, otomobiliyle, şoförüyle, yukarıya dâvet edemedin, utandın. Orada, apartman kapısındasın; aktrise el sallıyorsun. Orada otururken yazdın birkaç senaryoyu, aktrisin oynadığını da; birkaç romanını.

Birkaç sokak ötedeki alt caddeye taşınırken neyi yitirdiğinin farkında değildin, “... biraz daha iyi yaşamaya özlemlî”.

Burada Aliye Berger’in gravürleri; çatı katından getirdin, çatı katındayken sık sık okşardın çiçekleri, resim yapan küçük kızı, ilkyaz gününü...

Çerçeveleri tozlu, camları âdeta is bağlamış. Şövale başındaki küçük kıızı çevreleyen ağaçlar sanki daha görkemli. Karl Berger yine keman çalıyor, ağaçlar altında.

Zavallı çocuk Aliye boş keman kutusunu tutuyor, yüzünde akıllara durgunluk verici ıstırap, ayrılık ıstırabı. Bize göre solda küçücük bir soba, bize göre sağda mumu erimiş, güdükleşmiş şamdan. Bu en acı gravür. Duvardan alıyorsun, kollarında, sarılıyorsun.

Gravürler yoldaşlık etti. Sanatçının acıya bu gravürlerle karşı koyduğunu öğrendin, acıya sanatla karşı koyulabileceğini, yitirdiklerimizi sanatın yaşatabileceğini. Sen kavuştun; bazı romanların, bazı öykülerin, onmaz sandığın acılardan geçerek, sıyrılarak. Gönül borcu duyuyorsun.

Burası, boşaltılınca kadar, senin odan olarak kalacak. Boşaltacaklar, sarıldığın gravür kim bilir kime, kimde. Yeni bir oda olmazsa, burası son oda.

Jacob'un bomboş son odası: Bonamy, Betty Flanders'in gösterdiği bir çift eski ayakkabıya bakıyor. (Sen "terlik" diye çevirmiştin, şimdiyse "bir çift eski ev ayakkabısı". Çevirmiş miydin? Sonuna kadar gelememiştin ki, hepi topu iki üç bölüm. Ama terlik diye çevirmeyi düşünmüştün.)

Betty Flanders'ın acısını

Durakalıyorsun, duraksıyorsun: Betty Flanders yoksa son bölümde hiç mi anılmaz? Belki de karıştırıyorsun, belki de on sekizinci yüzyıldan kalma evin sahibesi, yöne-

ticisi. Romana bakman gerekiyor. Bir çift eski ‘ev ayakka-bı’sıyla, kim? Her kimse...

Ama Dick Bonamy -Jacob’la arkadaşlığı aşkla arkadaşlıktı- daha bitkin, daha yıprak. “Jacob! Jacob!” diye sesleniyordu -iki kez-, boş odaya Dick Bonamy, aşkla arkadaşlığının kimsesizliğinde, bütün bütün sona erişinde.

Sahnedен sahneye, kişiden kişiye atlayan Virginia Woolf, Dick Bonamy’yi Jacob’un son odasında, Jacob’un tek yakınıymışçasına, tekrar, “Her şey kalakalmış” diyordu.

Bak o yarım kalmış çeviriyi bulamayacaksın, yırtıp attın. Çok gençken, yirmilerinin sonunda, en az kırk yıl. Woolf’a tutkunsun; her zaman. *Jacob’s Room*’un Fransızca çevirisi, bir tümce için, tek bir sözcük için saatlerce uğraştığın. Betty Flanders’ın gözlerinden yaşlar sızıyor.

Betty Flanders’ın gözlerinden yaşlar sızıyor; çözmeye çalışıyordun: Yıldız çiçekleri ansızın niye kızıl dalgalar, uçsuz bucaksız körfez niye titreşen bir çizgi...

Jacob yirmilerinde, savaşta

Ta uzaklardan, o korkunç sesler, top sesleri

Jacob’un savaşta öldüğünü kimse açıklamaz. Bonamy “Jacob!” diye haykırır. Hissedi-yordun: Aslında romancı haykırıyordu. Şiir-düzyazı karışımı: Romancı roman sanatına yepyeni bir sayfa açmış, senin o güne dek okuduğun romanlara hiç benzemeyen, bir bütün oluşturmak istemiyor, mimarî kurmak istemiyor, bir *David Copperfield* istemiyor, belirip yitiyor kişileri, iz bırakmaz gibi görünürken, sonra, birdenbire, sizde kalmış, sizde yaşamasını sürdürüyor -‘öyle’ romanlar yazmak ülküsündey-

din: Alabildiğine darmadağın, ancak okurun zihninde, özeninde derlenip toparlanacak.

Altmış sekizinde, tümcelerini savurmuş, tümcelerini yel aldı götürdü, artık boşlukta, boşunalıkta, tortuları boş yere kurcalayarak. Ezberinde dizeler ama, ne şiir ne düzyazı, tükeniyorsun, bitiyor.

Septimus, yine, Virginia Woolf'un kendisi de –hayat zalim diyen, tutkuların haritası olmadığını söyleyen. Ouse ırmağında, bataklık, ceplerine taşlar doldurarak. Aynı saplantıya geri dönüyorsun. Atlatmalısın. Atlatamıyorsun: Tek başına yürüyor, bataklığa; henüz altmışına varmamıştı.

Televizyonu açsan, genç ölümler, yirmi üçünde, yirmi sekizinde, yirmi beşinde, senin yurdunda. Daha 1920'de “Hayat bu kadar acı mı!” diye yazmış güncesinde mektubunda. 2017'de, bu son odada televizyonu açmıyorsun, kaçıyorsun.

Yankı yok. Ordan oraya sürükleniyorsun. Yankı yok.

Yirmilerinde *Jacob'un Odası*'nı çevirmeye çalışırken, okura, yankıya, kimseye ihtiyacın yoktu. Sadece esere duyduğun aşk, sadece tutku –biraz da ‘öyle’ yazabilmek için, ders çalışırcasına.

Matisse'in teknesinde değil, kumsaldasın, Teşvikiye'deki evdesin, küçük odanda, daracık yazı masası, Betty Flanders'ın gözyaşlarını bir çevirebilsen, duyumsadıgınca, büyülendiğinde.

Kumsalda, ötede bembeyaz deniz feneri sallanıyor, ne oluyordu da, bilmemkimin teknesi çizgi çizgi ayrışıyor, sonra limonluğun camları, sonra yıldız çiçekleri ve Betty Flanders mektup yazarken. Çözemiyordun. Demek gözlerinde yaşlar biriktiğinde –şimdi gülemiyorsun, o zaman gülmüş, kendinle dalga geçmiştin. İnsan gözyaşlarıyla bakınca her şey titreşir, yıldız çiçekleri, deniz fenerleri, dolmakalemin altın ucu. Kaptan bilmemkime yazılan mektuplar bol gözyaşı lekeli.

Deneyimsiz, ürkek, nereye kadar çevirebildiğini, en az kırk yıl öncesinde, hatırlayabiliyorsun artık, mavi mürekkebi dağıtan gözyaşı lekelerinden sonra, gecede, fırtınada, Jacob'un çocukluk odasındaki kovada güneş renkli, hâreli yengece kadar. Jacob denizlerden çalıp yengeci, oyuncak kovasında, arkadaşı olsun diye.

Arkadaşın olsun diye

Jacob'un Odası'nı, umutsuz çeviriyi handiyse unutup, Mühürdar Bahçesi'ndesin, vakit günbatımı, sonbahar. Bahçıvanın mevsimi geçti diye topraktan söktüğü pembe uçlu papatyaları, alacalı bulacalı hercai menekşeleri kovana, oyuncak kova, kum kovası, gizlice okşayarak yerleştiriyorsun, her biri arkadaşın. Çocukluğunun o ânındasın. Çökmüş bedenin geriye dönemiyor ama ruhun döndü. Melankolin döndü. Çocuğun akşamlardan sapkın hazzı döndü. Hiç değilse bu akşam, kovasında hercai menekşeleriyle, papatyaları, çiçeklerin küçük yapraklarıyla

Daha romanı okurken, okumaya çalışırken, kovadan çıkmaya uğraşan hâreli yengeç, kalakalmıştın, Jacob değildi yakının, Virginia Woolf'tu. *Jacob'un Odası*'nı çevirmek isteği o an.

Sabahleyin çiçekler solmuş, pörsümüş, ölmüş...

Kraliçe, anlatıcı kimliğine bürünmüş, çiçekleriyle, bitkileriyle, sarmaşıklarıyla konuşan komşu kadını dinliyor, gözetliyordu. Ölü yapraklarını temizlediği çiçekle-sardunyaydı galiba- konuşuyordu, ezilmiş, kurumuş yapraklar, "Korkma, canın acımayacak" diyordu galiba, yüzünde insanlara göstermediği sevgi.

Nasıl yazmıştı, öylesine derin bir uzunöyküyü, kimlerin okuyacağını, yazarken neler hissediyordu, nasıl bir şeydir bu, kendi kendinize kaldığınızda, başkaları için yazdığınızı bilerek yine de kendinize yazarsınız. Başkalarından, dostlarından, arkadaşlarından koptuğunu söylüyordu zaten, yazmıştı: Konuşulacakların hepsi defalarca konuşulmuş.

Sonunda komşu kadın gibi bahçeyle konuşmak kalıyor geriye; yaş aldıkça öğrendin. Bir araya geldikçe çekip gitmek duygusu.

Yazmıştı; kime bırakıyordu, kim okuyacak sonra, dayanamadığı için yazıyordu, kime bırakacağını, kime kalacağını umursamayarak. Ayrılmak için acele etmedi, uzun yaşadı, bütün yitirileri duyumsamış olmalı.

Umutsuzluğu biliyordu artık, üstüne basa basa söylerdi, dünyadan bir umudum yok! Bir yandan da -"Siz

gençsiniz”- senin umutlarını kırmaktan korkuyordu. “Yazmak bitmiyor.” Demek umutsuzca yazıyordu, öykü, roman bittikten sonra bir yenisine, geriye kalan zamanı doldurabilmek, bitince hemen unutmak. Gitgide daha usta ama daha geleceksiz. “Sizin umutlarınızı, ülkülerinizi, inançlarınızı kırmak istemem.”

Çoktan başlamıştı kuşku, kraliçeye söylemiyordun, kimseye söylemiyordun, içinden ve yadsımaya uğraşarak, hep Echo'lara aldanarak, yankıyı simgeleyen nympha. Her zaman bir yerlerden nympha'lar, giderek seyrelese de; aldaniştı. Aldanışı koruyor, saklıyor, gerçekliği görmezden geliyor, gerçeklikten boyuna kaçıyordun.

Kuşku çoktan başlamıştı: Conrad'ı konuşmuştuñuz kraliçeyle, konuşmadınız, yalnızca aklından geçirdin *Zafer*'in üç elçisini, Kötülük, Vahşet, Kabagüç, dünyanın bize üç elçisi.

Sözümona kuşkuya yenilmeyecektin.

Saat iki, tam iki, bugünün bir daha geri gelmeyecek saat on dördü. Kahve içtin, sigara içtin, hiçbir şey yapmadın. Yine bomboş.

Bomboş bir öğleden sonraya başlıyorsun. Kraliçenin uzunöyküsünden güzel bir anı, güzel bir an kalsın: Anlatıcı kadınla komşu kadın yan yana oturuyorlar, lüks apartmanların arasına sıkışmış küçük arka bahçede, konuşmuyorlar, hatta birbirlerine bakmıyorlar, ama öyle bir an ki, kraliçe yaşamın küçücük mutluluk anlarından

biri diye yazmıştı, minelerle, taflanlarla, çimlerle, salkım-söğüt, kumruların su içtiği minicik bahçe havuzu. Sen o âna, *Mrs Dalloway*'ın bütün çiçeklerini de ekliyorsun.

Bomboş bir öğleden sonra; yaşlıların öğleden sonrası, odadaki yaşlı adamın. Geçmişle avunulamaz, ama sanat eseriyle

Telefon etmiştin -kraliçe yaşıyordu, senin şimdiki yaşında, enikonu dinçti-; "Sakladığınız yüzünüz, şefkatiniz bu hikâyede" demiştin. Önce, bir an yanıtlamamıştı. Sonra: "Gördünüz mü sakladığım insanı?" Belki de alay ediyordu. "Gördüm"; hikâyenin, dizelere dökülmemiş şiirin etkisiyle cesurdun.

Hatırladıklarından ayrılmak gibi bir şey, ayrılık olup çıkıyor, şu an, şu bomboş öğleden sonra, hikâye, Jacob çevirisi, saat on dört sekiz; ayrılıyorsun. Yalnızlık olmazsa -bahçeye inen basamaklarda oturup konuşabileceğin kimsen yok-, yazılamaz sanmıştın, ancak yalnızlıkta. Yalnızken de yazılamıyormuş.

Dokunulmamış, erden, bembeyaz dosya kâğıdını çekiyorsun: Unutmak için yazıyordun, kargacık burgacık elyazınla, unutmak oluşturulur, yazınca geçip gider. Bırakıyorsun, vazgeçiyorsun. Yalana gerek yok. Çünkü unutmadın.

Rhoda'yı unutmuşsun; irkiliyorsun, daha birkaç saat önce Septimus aklından geçerken, Woolf aklından geçerken, nasıl intihar ettiği bilinmeyen Rhoda belirmedi -bir süs çanağına beyaz taçyaprakları serpiştiriyordu. Senin yazdıklarında da intiharlar var, intihar girişimleri, kaç intihar?; unutmuşsun.

Dalgalar'ı okumakla geçen süreç, su dolu süs çanağını bir o yana bir bu yana eğen, beyaz taçyaprakları denizde gemiler diye düşleyen Rhoda; neyse ki *Dalgalar*'ı çevirmeye yeltenmedin. Percival hep bulanık kalır. Süs çanağı kızıl-kahverengiydi.

Denize açılıyordu *Dalgalar*'ın bahçesi.

Bir daha yaşanmayacak üçe on kala: Herhalde toprağa veriyorlar şimdi. Cenazeye gitmedin.

Bomboş bir akşamüzerini akşamüzeriyi
 “Bitsin, hayırlısıyla, bu beyhûde sonbahar!”

Yalan söylüyordu, berceste mısra uğruna. Kesenkes yalan. Parkotel’de boş çikolata kutuları, maden suyu şişeleri arasında daha epey yaşayacak. İhtirasla ve coşkunlukla demiş Tanpınar, ihtiras ve coşkunlukla yaşayacak. Derbeder, düşkün, saltanatlı; can çekişinceye kadar. Sözümona bitsin istenen sonbahar uzun sürmüş. Can çekişmemiş.

Cerrahpaşa’dan, hastaneden otele dönmeye, Ayaspaşa’ya, çok sevdiği otel odasına; büyük bir “angoisse” duyuyormuş. “Pek fenayım.” Çevresinde dostlar, hayranları, nöbet tutan genç hekimler. Uykuyla birlikte koma.

İyi bir ölüm. Görkemli bir cenaze töreni. Hepi topu üç beş kişinin katılacağı kendi ıssız cenaze töreninden habersiz Abdülhak Şinasi: “Bütün İstanbul Yahya Kemal’e veda için Hisar Mezarlığı’ndaydı...” İnce, genç bir servinin altına gömmüşler.

Hastanedeyken -gelgeç gezintilerle yetindiği Koca-mustâpaşa, Cerrahpaşa-, başucunda kolonya, Bâki'nin kaç yaşında öldüğünü hesaplama hesaplama, hangi sene; nasıl bir bencillik, hodkâmlıksa, bitirilememiş üç beş şiirini düşünüyormuş: "... Allah bir yıl daha ömür verirse..."

Feryat! Kumkuma! Feryat'ı, Kumkuma'yı, günlerdir ardında sürüklendiğin Ben ki Sultan Murad Han'ı kaygıyla, yaşamak ihtirasıyla: Bir kez daha başlayabilirim, bu kez bitirebilirim!

İvecenlikle Gâzi'yi ekliyorsun, *Ben ki Sultan Murad Han Gâzi*. (Solakzâde'yi unutma.) Yeniden başlasan bile tökezleyeceğini apaçık algılayarak. Yarım kalacaklara yazıklanıyorsun. (Birinci Ahmed'in tahta çıkışı için -"Bir Saray Parodisi"- Solakzâde'ye bakmalısın.)

Bu Yahya Kemal revünün en şişman adamı; gülüyorsun. Revünün en şişman adamı "eski şiirin rüzgârıyla" ebediyete kavuşacağını, sonsuza kalanlar arasına karışacağını -acı acı gülüyorsun, tazminler, tastirler, sayısız incelik dil mezarlığında. Onları bitirmek için yaşamak istiyormuş...

Her şeye, onca aygınbaygınlığına rağmen eski bir yağlıboya tablo gibi sende yaşadı "Mehtâb... iri güller... ve senin en güzel aksin..." ama "o rü'ya" sende durmuyor artık.

Mehtap aradan çekilir, Çallı'nın vazolu natürmortları gibi bir şey kalırdı geriye, ışık, gölge, güller, manolyalar.

Doğup büyüdüğün bu kentte romanesk sahici miydi; yoksa ressamla şair mi öyle göstermişlerdi; önemsemi-yordun ki. Sadece romanesk! Bütün bir hayat romanesk! Boşuna çaba. Boşuna olduğunu şamarlar yiye yiye öğren-mene yıllar var. Boyuna mısra ve Çallı'nın gülleri.

165 mi, 75 mi, 175, hangi odaydı, yerinde yeller esiyor bugün. Çikolata, pasta kutularıyla birlikte eski bavullar, üst üste konmuş. Balkonundan Adalar görünüyormuş. Şair artık otel odasından gördüğü Adalar'la yetiniyormuş.

Orada bir roman yazmaya başlamış. Belki de Paris'te, gençlik yıllarında; belki de bavullarından bulunan sayfalar. Otel odasında her gecesi yapayalnız geçiyorken *Her Gece Benimsin*. Kılıç artığı bir iki sayfayı okumuştun, galiba başkalarının anılarında: Sedef kakmalı oda takımları, âşinalık sonra sonra derin bir aşk oluyor. Arkası gelmemiş. Parkotel'deki odasında gecelerce anlatıyor, Paris'ten kalma "o rü'ya"yı tekrar tekrar görüyormuş.

Her Gece Benimsin'i çal, kim hatırlayacak, kim bilecek.

Önde, balkondan bütün Adalar denizi, masmavi. Gözlerini kapayınca daha mavi-daha mavi. Arkada, bütün şiiri bakımsızlığından eski bahçe, yaban otlar bürümüş, cılız dikenler, mor salkım iskeleti. Eski köşk. Film çekiyorlar.

Beyhude akşamüzerini, git git yaklaşan akşamı süslemek uğruna geçmiş günlerden, güzel anılardan yardım umuyorsun. Eski adaya, eski köşke, eski Burgaz'a ruh üflendi, adaya gidişe, mor salkım birdenbire kandil kandil açmaya koyuldu. Hızla iniyor akşam. Akşamı açmaya, gündüzle donatmaya

Bıkkınsın. Sigara yakıyorsun.

Yalan söylediğin için bıkkınsın, akşamı, gündüze çeviremediğin akşamı süslemek uğruna. Ruh falan üflenmedi. Eski Burgaz günü aklından geçti, o aşk. Aklından geçer geçmez, sonbahardı, eski Burgaz gününü yeniden

Hepsi bu. Çok kısa bir an. Çok kısa ânı yaşatmalısın.

Gözlerini kapayınca birkaç imge: Yol, film çekilen köşk, eski köşke doğru yürüyen kraliçeyle sen. Az önce

vapurdan inmiştiniz. Kraliçe hafif eğimli yokuşta yoruldu. (Şimdi sen o yokuşu asla çıkamazsın.)

Her zamanki endişelerininle -damar tıkanıklığı, amfizem, kalp yetmezliği- sigarayı söndürüyorsun. Az sonra yenisini...

“Burgaz’a sığınırdı.” Tepeyi gösteriyor; tepedeki kır gazinosunda, çoğu kez, bir iki dost. Saçları mavimsi beyaz; kır gazinosundayken koyu kumraldı herhalde. “... Acılar birikince şehirden kaçardı.” Sait Faik öleli kaç yıl olmuş, hesaplıyor. Geçen zamana inanamıyor. “Benim iyi dostumdu.”

Valikonağı Caddesi’ndeki apartman katı. İç, gün. Yazı masasının üstündeki fotoğraftan açılırız, kararmış gümüş çerçeveli: Kraliçe -o zaman genç-, Sait Faik, bir iki kişi daha; kır gazinosunda oturuyorlar. Masada bardaklar, bira şişeleri. Az beride onlara bakan yavru köpek.

Fotoğraf belirip kaybolur, yazı masası, tül perdeler, kocaman bir saksıda yaprakları dantel dantel kocaman fujer, açık balkon kapısı, her şey.

‘Her şey’e geri dönmek çabasıdasın. İmkânsızlığını bile bile: Başkaları oturuyor artık, önünden her geçişte: Kraliçe burda oturdu. Yazı masası -antikaydı- satılmış olmalı. Perdeler dertop edilip atılmıştır. Kocaman saksıdaki kocaman fujeri -yemyeşil- kraliçe kadar severdin. (Senin fujerlerin hep çürüdü. Kraliçe: “Konuşuyorum onunla.” Konuşmadığın için mi?) En önemlisi fotoğraf, birileri sakladıysa.

Sırtlarında yazlık giysiler; fotoğraf yaz başı mı çekilmiş, yaz ortası, yaz biterken, bu da ‘hiçbir zaman’ öğrenemeyeceklerin arasında. Gülümsüyorlar, şimdi hepsi ölü.

“Her şey yerli yerinde; masa, sürahi, bardak”; odaya girsen kocaman saksısında, kocaman toprak tabağında zümrüt yeşili aşkmerdiveni, daha da coşmuş, basamak basamak yapraklarıyla. Gitsen, kapıyı çalsan, bir yabancı, şurda fujeri vardı...

“Adayı yazmak kolay değil”, uğraşdaşına hayranlık duyarak, hayranlığını gizlemeyerek, “hatta imkânsız. Sait Faik’ten sonra Burgaz’ı yazmak!” Burgazada’da geçen öyküleri anımsatırdı. Kalınca sesinde çocuksu endişe.

Kraliçenin filme çekilen hikâyesi yine de adada geçiyordu. Âşık olduğun aktris şehre dönen vapurdan el sallıyor, vakit akşamdır, unutmadığın son sahne, üzgün, içine kapanmış. Öyküde de öyle miydi?

Akşamleyin binliyordu vapura geç saat, öyküde usul usul ilk yıldızlar belirir. Eski kocasını hâlâ sevdiğini düşünüyor. Şarkı söyleyen, gitar çalan gençler vapurda. Çantasından kitabını çıkarıyor. Biraz bulanık ama öyle. Otuz yıl öncesinden, otuzu aşkın.

Kraliçe her yaz Burgaz’da ev tutardı, son yılları dışında. Son yıllarında Burgazada da eksilmiş. Deniz gören kira evleri.

Akşamüzeri sofralarına çağırıyor, belki fotoğraftaki kır gazinosu, evde hazırlanmış yemekler. Son vapura yetişeceksiniz. Kır gazinosunun az berisindeki örenleri gösteri-

yor: “Marabetlerin yurduymuş.” Marabetler çiçek kokulu şarap yaparlarmış, bütün buraları üzüm bağı. Rahibelerle birlikte üzüm bağları da göçüp gitmiş. “... Adada yaşamış bir marabeti yazmak isterdim...” Yazmadı.

Bu akşam vakti ucsuz bucaksız çamları görüyorsun, koyu yeşil, adayı firdolayı çevirmiş, yangının yok edeceği. Yangını da görüyorsun, “Adalar yanıyor!” diyorlar, ta uzakta, kızıl sarı yalımlar. Kızıl sarı yalımlarda saplanıp kalma. Şimdi yine firdolayı çamlık.

Akasyaları, yol boyu erik ağaçlarını; mayıs sonu olabilir. Yol boyu ikide birde durup yeşil erikli, ham erikli dallara uzanıyorsun. Burada daha gençsin –ölüm aklının ucundan geçmiyor. Tek tük faytonlar. (Aliye Berger’in faytonu Büyükkada’dan geçer, o gravür bir kitabının kapağında.)

Çok daha gençsin. Öylesi gezintiler, Adalar’a gidişler vardı, günü birlik, çokça Burgaz ve Büyükkada, seyrek de olsa Kınalı, Heybeli, gençlik arkadaşların.

Uzun süren sükûnun ortasında, konuşmak ihtiyacı duyuyorsun, kiminle?

“Doğar sükût ile akşamların mezarından”: Hâşim’e dönüyorsun; mehtaptan, iri güllerden -suç işlemişçesine- vazgeçerek. Daha yaşlı, daha içine kapanık. Hâşim de gençlik arkadaşın.

Mıhlanıp kaldığın koltuktan ağrılarla -kalp ağrısı-, sızılarla -eklem sızısı- kalkıyorsun. Handiyse sendeleyerek aynaya doğru yürüyorsun, bu eve taşındığında Horhor’dan aldığın, çerçevesi varaklı. Yıldız parıltısını

epeydir bayağı buluyorsun; geriye kalan zaman için dümdüz bir ayna.

Yabancıya bakıyorsun. Bu yüzde altmış sekiz yılın hırpalanmışlığı: Alnındaki çizgiler, alkol memeli gözaltların, ağzının iki yanında bıçak yarasını andırır çukurumsular, sakalların uzamış, boynun bütün horozibiği. Gözlüğünü çıkarıyorsun: Yabancıнын yüzü sislendi.

Gözlüğü taka çıkara, kitaplık odasında, Sait Faik köşesinde, araya taraya, kitapları çekerek, binbir güçlkle Sait Faik'i buluyorsun, yâni *Havada Bulut* u. Asıl o kitapta -gerçi "Tüneldeki Çocuk", "Kestaneci Dostum", "Projektör" yine gönlünü çeliyor- büyük yalnızlığı. Bütün gizleriyle "hikâyecinin ta kendisi". "Hikâyecinin ta kendisi": Altını çizmiş olmalısın, ama hangi kitapta?

Varaklı aynaya bakmadan geçiyorsun, mıhlanacağın koltuğa. Mutfağa dönüp, bir kadehten bir şey çıkmaz, bu akşam sadece bir kadeh. Biraz daha zaman geçsin.

İkiye bölmüştür kendini: Hem köpekli adam hem anlatıcı. (Köpeği var mıydı?) Köpekli adam öyküler yazar, anlatıcı öykülerden birini gizlice okur. Yalnızlıktan ikiye bölmüştür, ıssızlıktan. Anlatıcıyla köpekli adam dost olurlar, ıssızlaşmanın ta kendisi. Anlatıcı mı, posta dağıtıcısı mı, köpekli adam için "Aşk yüzünden böyle olmuş" der: Satırın kenarına iki X kondurmuşsun. Oysa, okudukça inanmayacaktın aşk yüzünden öyle olduğuna.

Uskumru sürüleri geçiyor, karabataklar uskumru sürülerine dalıyorlar. Deniz masmavi.

Limon sık, buz çıkar. İlk kadehte, ilk yudumda göreceksin denizin masmavisini, karabatakları, sonsuz gökyüzünü. Hem anlatıcı olacaksın -“hikâyecinin ta kendisi”-, hem yalnızlıktan, ıssızlıkta, umutsuzca yazan kişi. Umutsuzluğunu unutacaksın.

Tasarladığın, düşlediğin harikulâde revüde -rövü?-, buz revüsünde *Havada Bulut*, eşyaların bile konuştuğu yalnızlık -uzaklaşıp gidemez insan yalnızlıktan-, revüde mutlaka olmalı. Biraz karanfil biraz mangal kömürü kokan odadaki eşya: Köpekli adamın yazdığı kırık bir öyküdür ve eşyalar onunla konuşurlar.

Eşyalar seninle de konuşuyorlar, karşiki koltuk, kitapların yığıldığı eski sehpa, halı, perdeler. *Havada Bulut*’u ilk kez okuduğun günlerde, sonra da, sonraki uzun yıllarda da konuşmazlardı. Bu akşam konuşuyorlar, dün akşam konuşuyorlar, önceki gün, bir süredir.

Yavaşça ada siliniyor, Burgaz dense de denmese de Burgazada’dır. Kitabı karıştırıyorsun, Burgaz ismi geçmiyor, “Köy” demekle yetinmiş. “Köy” siliniyor, köpekli adamın içe kapanışları kalıyor, elbette anlatıcının da. Anlatıcı kendinden söz açmıyor. Köpekli adamın gelişigüzel yazdıkları -hikâye yarışmasına katılmış-, büyük hülyaları, birinci mektup, ikinci mektup.

Geçen zamanda, uğraşında eskidikçe söylemeye koyuldun: Şiir, öykü, roman, hepsi birer mektuptur, adreslerini bilmediklerimize; yanıtsız kalacak mektuplar. Zaten

yanıtsız kalması istenmiş mektuplar. Acaba? Kimileyin yanıtlar da ummuştun.

Kurşunî gün kararıyor. Sigara yaktın.

Hikâye niyetine yazdıkları için -o sayfadasın!-, birçok hatırlayışın verdiği “şeyler” demiş, “insicam”sız, “bir insicam vermeye çalışmadan” yazılmış. Acı “şeyler”den oluşan roman. İnsicama ihtiyacı yoktu köpekli adamın, aslında yaşamını bütün gizleri, saklanışları ve bütün çıplaklığıyla paylaşmak...

Verem olup bir iki ay içinde ölen Katina’nın yasına Vangelistra kilisesinin çanı beş dakikadan fazla çalmıyor. 226. sayfa.

Vangelistra kilisesi yerli yerinde mi, Beyoğlu’nda mı; *Havada Bulut* 1950’de yayınlanmış. Senden bir yaş küçük. 1951 diye hatırlıyordun, öyleyse öyleyken iki yaş küçük. Son sıralarda kitapları, eserleri de kendi yaşınla ölçüp biçmeye...

Sayfalardasın. Anlatıcıyla köpekli adamın ayrışıp ayrışıp tekrar tek kişi oluşlarına bir kez daha vuruluyorsun. Ya köpekli hikâyeci yazıyor, bazan da anlatıcı ondan dindiklerini bize. Öylesine iç içe geçmiş ki sislerde, hangisi hangisidir kestirilemiyor.

Lise ikide Sait Faik okuyan sen ve şimdi: Ne uzun öykü! Oysa göz açıp kapayana: Daha demin ve şimdi. Kaç zaman sürdüğünü sakın hesaplama. (Kraliçe, Sait Faik’in ölümünden sonraki...) Kaç zaman geçtiğini düşünme, düşünmeyeceksin. Lise öğrencisi -daha demin!- orda, o

eski evlerden birinde “Mahalle Kahvesi”ni okuyor, hâlâ okuyor, Sait Faik’ten okuduğın ilk hikâyeye.

Sonunda ev haraptır, tıpkı şu andaki sen. *Havada Bulut*’taki ev haraptır. Köpekli hikâyeciye ne oldu, bilinmez.

Mektupların bütün bütün sonuncusunda ansızın ortaya çıkan kraliçe: Ev haraptır, camları, perdeleri örümcek ağları, kimse başını kaldırıp bakmaz; yalnızca, “muharrir arkadaşlardan” kraliçe merak edip dururmuş. Son sayfada. Gençliğindeki kraliçe.

“Burgaz’ı yazmak kolay değil...”

Havada Bulut’tan bir kez olsun söz açmadınız, kraliçenin harap evi merak edişinden. Nasıl bir andı: Kraliçeyi, yaşayan bir kişiyi, adıyla sanıyla *Havada Bulut*’a geçiriyordu yazar, öteki öykü kişilerinin yanına, şimdi bir öykü kişisi gibi. Nasıl bir andı: Kraliçe birdenbire öykü kişisi olmuştu...

Öyle harap bir evi, harap olmuşluktaki güzelliği kraliçe ne zaman sormuştu yazara: Konuşmadınız. Kraliçe unutmuş muydu; niçin, Burgaz hikâyelerinde beni de andı dememişti?

Çiçekçi beyaz güllerden çelengin fotoğrafını

Ölmedi. Çekime konuk gidiyorsunuz. Hava serin, yine de güvertede oturuyorsunuz. Adalar’a yaklaşırken, kraliçe: “Şu güzelliğe bakın!” (Tanpınar: Bütün bu güzellikleri bırakıp gitmek... Güncesine yazmış. O anlarda neler duyumsamıştı?)

“Daha birkaç sene buralara gelmek...” Boynundaki ince yünlü eşarbl düzeltiyordu. “Haziranda ilk yelkenliyi görmek...” Yaşlılığı anlatmıştı: Bütün varlığınızda âdeta sert bir rüzgâr esiyormuş, düşünceleriniz, tasarılarınız savrulup duruyor, zihniniz altüst oluyormuş.

Ölmedi. Bununla birlikte, karmakarışık, çekime gittiğiniz gün, biraz hırçın deniz, Adalar iskelesi Burgaz, sonra birçok hatıralar, sesler, yarım yamalak yinelediğin sözler, art arda geçiyor; bir türlü diriltemiyorsun. Bir daha asla.

Harap, yaban otların bürüdüğü arka bahçede tek başınasın. Âşık olduğun aktrisi az önce gördün: Kupkuru bir nasılsınız hoş geldiniz. Yukarıda, köşkte çalışıyorlar. Eski köşkün mâzisi aklının ucundan geçmiyordu o sırada, kimler oturdu, kimler yaşadı; aktrisi görmüştün, bir kez daha bir aradaydınız, başka hiçbir şeyin önemi kalmamıştı.

Bütün resimler donmuş diyorsun, limonu sıkarken. Bütün resimler duruk: Aktris çekimden önce el aynasına bakıyor, ışıkları ayarlıyor set işçileri, görüntü yönetmeni sigarasını söndürüyor, aktris kraliçeyle tanışıyor, kraliçenin hikâyesini çok sevdiğini söylüyor, hikâyedeki kadını yaşatamamaktan kaygısını, yönetmen: “Stop!”

Bütün resimler

“Burası ne kadar hüznü değil mi?”

Dönüyorsun, aktris sana gülümsüyor. Bahçede bir an yalnızsınız.

“Ama siz hüznüleri seversiniz.”

Hüznüleri sevmek zorundaydın.

“Burası çok hüznülü değil mi?” Kuruyup gitmiş mor salkımı gösteriyordu.

Limon suyunu votkaya ekliyorsun. Duraklıyorsun, daktilodan vazgeçip, elyazısıyla, elyazısının alçakgönüllülüğüyle, yakarıcı, çekingen, Burgaz günü, belki bu kez olabilir, belki bu kez ‘bahçe sahnesi’ni yaşatabilirsin. Küçücük bir umut parıldıyor.

Gecikmiş bir öğle yemeği yenecek, çekim arasında, iskeleye yakın lokantanın adını unutmuşsun. Sonra dönüş, kraliçeyle senin için dönüş, aktristen ayrılacaksın. Kim bilir bir daha ne zaman, sonra tekrar ne zaman?..

“Hoş kadınımiş.” Kraliçe yine eşarbını düzeltiyor. “Güzelliği, şöhreti... Hiç mağrur değil.”

Kraliçeye sarılmak geçiyor içinden.

“Siz ona âşık mısınız?” Kraliçe gülüyor. “Yüzünüz kızardı.”

Bu yitik bir aşktır. Buz çıkarıyorsun, maden suyu, rendelenmiş taze zencefil.

Telefon etsen: Nasılsınız? Sizi çok özledim. Bakımsız köşk bahçesini anlatabilirsin, bilmem hatırlar mısınız bunca yıl sonra, o günden ikimizin yalnız kaldığı tek an.

Bunları söylesen ne olacak, bunca kırık yakınlıktan, dostluktan sonra. Geriye dönemezsiniz, bu bitik bir aşktır.

Arka bahçedeydik, “Siz hüznüleri seversiniz” demiştiniz. Siz neşeleri, sevinçleri mi seviyordunuz?

Taze zencefil rendesini yeni öğrendin. İncecik rendelemek biraz zor. Bilmem nerenin barmeni çok güzel hazırlıyormuş, taze zencefilli votka.

Aşağıda iskele, lokantanın penceresinden görünüyor. Kraliçeyle yönetmen beyaz şarap içiyorlar, için gidiyor ama sen içmiyorsun.

“İskelede” diyor aktris, günlerdir gelip gidiyorlarmış, iskelede her zaman kediler, köpekler, kargalar -“Adanın yalnızları” diyor kraliçe beyaz şarabını yudumlayarak-martılar sarmaşdolaşmış. Kraliçe başını iki yana sallıyor: “Sonbaharda herkes gidince...”

Yazıda çizide belirmesini, açmasını özleyeceğin hesaptaki kitapta yoktu; yazıya çiziye geçmeden solacağı, senelerin hışmıyla. Telefon etsen de değişmeyecek, sessizce dinleyecek solmuşlukları, belki bahçedeki mor salkım iskeleti gözünün önüne gelecek.

Garson kırmızı turplarla bezenmiş salatayı getiriyor; turplar gül gibi kesilmiş, kıvrıkcık yeşilin ortasında. Yemek bitince kraliçeyle ikiniz iskeleye ineceksiniz, vapur tarifesine bakılıyor...

Aşıktın, onun o sıralarda hiç bilmediği bir aşk. Karşında oturuyordu.

“Akşam, yine akşam, yine akşam”... En az yarım yüzyıldır seninle, her akşam oluşunda. Senin için sonsuz bir iç sesti, kim bilir kaç akşamda, tutuşmuş akşam ışıklarında, alevlenen karanfil, tunçtan dallar, ağaç, suyu erguvanî havuz, birdenbire bu mısra! İzlenimci bir ressamın eseri gibi seyredecektin: Günlerin aynı saatinde, mevsimin o dakikasında, sanatkâr esriyip gitmiş ve sen, gençliğinde, ilkgençliğinde şairin, mısraın izini sürerek. Sokak lambaları yanar yanmaz yine!

Yazılamamış şeyler yazılamamış şeyler –o kadar çok ki. Şimdi sadece bekliyorsun. Akşam bütün ölgünlüğüyle çıkageliyor. Kitap kitaplar okumaya çalışıyorsun, şimdiden ve geçmişin sağanağından kaçabilmek için. Televizyonu kapatıyorsun. Televizyonu açmıyorsun. Kraliçe de bahçeli, komşu kadınlı öyküsünde televizyondan kaçır, bitişik bahçeye dalıp gitmiş. Bir roman, şiir, bir öykü: İşe yaramıyor. Şiirler –bir kez daha deniyorsun: Boşuna.

Yalnızlığı, mutsuzluğu yazdığını sanıyordun. Asıl şimdi yaşıyorsun mutsuzluğu. Bekliyorsun. Aslında korkuyorsun. Yaprak ateş olmuyor, kuş yakut. İyilik söylemek istiyordu o şiirler; kraliçenin öyküsü iflâsla biter, kimseye zararı dokunmayan komşu kadın... Komşu kadının sonundan kaçıyorsun.

İçkiler -votka, viski, rakı- eskilerde içkiydi, epeydir ilâç yerine, ağır yatıştırıcı. Kurtulmak için diyorsun, mutsuzluğu kutlamak için de denebilir. Azıcık daha, son bir kadeh, bir türlü bitmiyor o 'son kadeh'. Kurtulmak için. Hiçbir akşam seni kurtaramadığı halde. Akşamlar işe yaramıyor. Hem nelerden kurtaracak? Anılar, anı kırıntıları, sönmüş ateşler, cam kırıkları. Yaprak dökümü yanı başında, artık en yakının.

Birbiri ardınca. Neredeyse dayanamayacaksın. Dayanamadığın anlar, boyuna cinnetin eşiğinde, çıldırının, çıldırmanın kıyısında... Gerisi? Gerisini bilmiyorsun.

Gerisini akşamdaki siren sesleri söylüyor. Akşamdaki siren sesleri daha bağırtn, daha zalim.

Kulaklarını tikiyorsun. Kim bilir kaç kişi aynı korkuda kavruldu. Siren sesleri usul usul diniyor. Güzel bir anıyla bitir akşamı. Sonra gecede tahta gıcırıtları bu yalnız evin insanları olacak. Kimse yok. Güzel bir anı.

Tarabya Otel'i'ndesiniz, Burgaz'dan epey sonra. *Eylül*'ün Summer Palace'ı burası değil mi; Necip kadar mutsuzdun, Necip kadar gizlenmiş. Necip kadar sevilmecektin ama.

Necip’le Suad’ın sahnelerini hatırlamaya çalışıyorsun, hiçbiri yok, evet opera şarkıları, o kadar, hiçbiri kalmamış, irkiliyorsun: *Eylûl* en sevdiğin Türkçe aşk romanı. Sona ermiş. Sahnelerinden geriye bir şey kalmamış. Ne zaman yitirdin *Eylûl*’ü: Onu da çözemiyorsun.

Evet opera şarkıları, arıaların adlarını ezbere bilirdin, Necip’in getirdiği notalar, Suad piyano başında; sahne sona eriveriyor. Böyle böyle ötekiler de sisler gerisinde kalacak, Anna’nın operadan dönüşü, Seniha’nın paravana gerisinden, ruhunu cırılçıplak soyanlar için söyledikleri, Hakkı Celis Büyükada’da kadınlıktan ve erkeklikten nefret ediyor, bir öykünde Prens Mişkin odana gelmişti... Soluk soluğasın. Gerisi akşamdaki siren sesleri.

Güzel bir anı. Tarabya Otel’ndesiniz.

Oysa karşılıksız aşkın eskimiş, kollarında hayal kırıklığı. Eski aşk yine de yürek yakıyor.

Geçmişteki sen, geçmişteki sen olabilmek, bütün zamanı geri alabilmek. Bütün zamanı geriye alıyorsun: Siren sesleri susmalı. O genç adamsın, otuzlarının sonunda, belki kırk. Gençliğinin sonunu görebiliyorsun

Yarım kalıyor.

Gençliğinin sonundaki sen şimdiyi görebilseydin, gençliğinin sonundaki adamın öyküsünü ve şimdikiinin -siren sesleri!- öyküsünü, bir şeyleri durdurmaya çalışırdın, hiç değilse geciktirmeye. Yitikleri eşeliyorsun.

Eylûl’ü, Summer Palace’ı, o ânı durdurmak

Durduramadın. Sigara yakıyorsun.

Kıyı'da yemek yemiştiniz, rüzgârlı ilkyaz gecesi. Otelin barında bir kadeh konyak içecektiniz. Kıyı'dan otele yürüyorsunuz, ilkyaz.

Yukardaki salonda düğün var. Düğün konukları, âşık olduğun aktrisin barda olduğunu duyunca, birer ikişer geliyorlar, küçük çocuklarını getiriyorlar, arkalarında düğün fotoğrafçısı. Gençliğin sonunda değil, yaşlılığın başlangıcındasınız: Küçük çocuklar elini öpüyorlar aktrisin.

Fotoğraf çekimi hayli uzun sürüyor. Kenara çekilip bekliyorsun.

Sonra yine baş başa kalıyorsunuz. Sinema konuşuyorsunuz, yeni tasarılar, hiçbir zaman gerçekleşmeyecek filmler. *Gece*'yi anlatmıştın, "Görmüş müydünüz?", *Gece*'nin sonundaki mektubu: "Kim yazdı bu mektubu?" Dinliyordu.

Birden ilkyaz yağmuru, sağanak: Rüzgârdan belliydi. Camlara çarpıyor yağmur, tül perdelerin gerisinde iri iri damlalar camları dövüyor.

Âşık olduğun aktris ayağa kalkıyor, sanki seni unutmuş, perdelerle doğru yürüyor. Seyrediyorsun. Sen de arkasından kalkıyorsun, son yudum konyağı içip.

Bol dökümlü tül perdeyi hafifçe aralıyor aktris; yağmura, yağmur damlalarına bakıyor. Camdaki yansımada yüzleriniz, yarı aydınlık yarı gölgeli. Islak caddeden geçen otomobiller.

Sana dönüyor, gülümseyişi buruk, yüzleriniz birbirine
değdi değecek, “Yağmur” diyor, “yağmur eski bir Türk
filmindeki gibi yağıyor.” Perdeyi bırakıyor

Perdeyi bırakıyor

Bırakıyor

Bu akşam vakti

Oysa sabahtır, erken saat. Anlatıcı çalışma masasının başında. Sayfalarca dosya kâğıtlarını okumakta; masa lambasını yakmış. Karanlık yüzlü bir gün. “Bu akşam vakti” diye başlayan sayfayı bırakır: Yakın plan saptarız.

Kös kös geri döndün, *Ben ki Sultan Murad Han Gâzi*: İşe yarayan bölümleri ayıracaksın. Bu kez kararlısın, son kez. Sil baştan. Ölüm döşeginde. Ölüm döşegindeyken yirmi dokuz yıllık hayatı gözünün önünden kopuk kopuk geçecek.

Demek Handan Sultan’ı, hayal meyal

Babanızın onun da etkisi altında kaldığını söyleyenler çok. Hiçbir şey belli değil. Babaannenizin âkıbeti belli değil.

Öğrenmek istediğiniz; yanıtlar karmakarışık, birbirini tutmuyordu.

Anlatıcı sigara yakar. Sigaraları saymaya başlamıştır: Bu sabah vakti üçüncü sigara.

Türbeye girdiğinizde, suskun beyaz mermerler, duyumsuyordunuz, beyaz mermerler asırlarca susacak, Handan Sultan buraya defnedilmiş, Mehmed Han'ın yanına. Âkıbetini sorduğunuzda kadınlar ağlaşırlardı.

Bırakıyorsun. “Bu akşam vakti”ni geri alıyorsun.
Bu akşam vakti, ölüm döşeginde.

Annenizden yalnızca güzel hatıralar gelip geçsin diliyorsunuz, hatta ona sığınmak ihtiyacı içindesiniz.

Dördüncü sigara. Handan Sultan gelinini tanımış mıydı? Hasekinin ölüm ve Kösem'in saraya getiriliş tarihlerini araştır. Annesinin cenazesine katılmış, ertesi gün Mudanya'ya gidiyor, Birinci Ahmed on dört yaşında.

Güzel hatıralar yerine yakutlarla bezenmiş, şarabî ipekten elbisesi, gerdanlığı yakut, hep yakutlar, hotozunda, bileziklerinde, parmaklarında, bağa yelpazesi bile yakut işlemeli.

Bu kuyumcu vitrininde elmaslar, zümrütler, safirler de olabilir. Gülümsüyorsun. Yahya Kemal'in tarihimizin resimleri yok meselesi...

Kim bilir haremde nerde, kimlerle haberleşiyor, kimleri kimlere koşturuyor, boğuk, sinsi fısıldaşmalar, gizlice yazılan mektuplar, gizlice okunan mektuplar. Hep gizli. Kim bilir kimlerle yarın için yeni düzenler kuruyor görkemli Mahpeyker Kösem Sultan.

İbrahim'i öldürtmeliydiniz. Nâibeliğine çoktan son verdiniz ama, İbrahim için yalvarışlarına kandınız. Öldürtmeliydiniz, bir fetva yeterdi.

Ölümle yüz yüze gelindiğinde, ölümle koyun koyuna yaşandığında günahkârlığın korkusu azalıyor. Günahkârdınız. Hepsi günahkârdılar.

Bu kadın için Venedik kaynakları, zekâsı, engin fikirleri, yapıp ettikleri, devlet işlerine müdahalesi bakımından, Mustafa'nın annesinden büsbütün başkadır bilgisini veriyor. Amcanızın adı bilinmeyen annesi.

Amcanızın adı bilinmeyen -siz biliyorsunuz tabî- annesi, ulemanın yüz yüze görüşüp oğlunun tahtta kalıp kalamayacağına karar vermesini haysiyetle reddeden valide sultan, "Tahttan indirin fakat Mustafa'yı öldürmeyin", yüreği ezgin, rica ediyor, oğlunu eski dairesine kapatıyorlar, kendisini de Gözyaşı Sarayı'na gönderiyorlar.

Adı ne zaman unutuldu, belleklerden silindi, adına niçin kayıtlarda, hiçbir belgede rastlanmıyor? Bu ad oldum bittim merakını çekti.

Bu kadın ağabeyinizin bir an önce öldürülmesini, "O ne yılandır! Sağ komayın! Kement attır Davud Ağa! Sağ kalırsa hepimizi öldürür!" On sekizindeydiniz, Orta Camii'ne gelmiş, size anlatılanları yaşatmaya, sesleri işitmeye çalışmıştınız, o ne yılandır, o ne çıyandır! Söylemiş miydi? Osman yaşasaydı, onları öldürtür müydü? Ölmemek için öldürtmek...

Bu kadın hâlâ yaşıyor mu, Gözyaşı Sarayı'nda. Derman bulsanız, soruşturacaksınız.

Başucunuzda bekleyen yok mu? Kâsım'ın odasında yalnız mısınız? Derman bulamıyorsunuz. Hafızlar Kur'an okuyorlar.

Yaşıyorsa, uzlet köşesinde yıkık yıprak bir kadın. Kalbinizden... Kalbinizdeki acımak ırkiltiyor, neyse ki uzun sürmüyor, bir zamanlar acımıştınız, Musa Çelebi'ye acımıştımız, Ahmed Paşa'ya acımıştınız, gözyaşı döktünüz, bir zamanlar makreminizi yüzünüze örtüp gözyaşlarıyla... Hummanın etkisiyle kendinizden geçiyorsunuz.

Gözleriniz kapalı, dalmışsınız.

Gözlerinizin rengini değiştirmek zorundayım: Evliyâ Çelebi, beyazı çok elâ gözlü diyor. Evliyâ Çelebi'ye inanmak gerek: Sizi gördü, sizi çok yakından tanıdı.

İspanyol bir ressamın yaptığı sanılan resminizde koyu elâ gözlüsünüz. Kaftanınızda çağın İspanya saray kıyafetlerinden esintiler. Ressamın sizi hiç görmediği ileri sürülüyor. Yine de, bilinemez ki; Bellini'nin İstanbul serüvenini düşünüyor insan.

Uzun uzadıya bakıyorum resme, yeniyetmeliğini-zi alımlamaya çalışıyorum, korkularınızı, sevinçlerinizi, düşlerinizi. Ama önce hep korkularınız. Korkularınızı kimseye belli etmediniz; Mehmed'i öldürttükten sonra Osman'ın sizi de öldürteceği günü beklediniz. Korkuyu dindirebilmek için ölümü kanıksamayı öyle öğrendiniz.

Çatlak çatlak yağlıboyada -herhalde yağlıboyaydı, kötü baskıdan pek anlaşılamıyor- renkler çoktan kararmış, bu yüzden gözleriniz koyu elâ, kestane rengi de denebilir. Mendil tutuyorsunuz; mendilin beyazı da çoktan kara sarı olup çıkmış. Büyücek bir mendil. Ellerinizi ince, parmak-

larnız kalem parmak. Oysa Evliyâ Çelebi, elleri arslan pençesiydi diyor.

Uzun uzadıya bakıyorum. Siyah sakalınızdan eser yok, besbelli ergenlik çağındasınız, ince, soluk, kumral bir gölge yürümüş yanaklarınıza, besbelli sakallarınız yeni çıkıyor. Çekingen, mahzun duruyorsunuz. Gülümsüyor musunuz, belirsiz, sanki.

İlkgençlik görüntünüze tanıklığım, sizi hiç görmemiş bir ressamın tanıklığından ibaret.

Bu resim nerede karşına çıkmıştı? Saklamış olmalısın. Zorlukla eğilip kalkıyorsun, iskemleye çökmüş, kitaplığın alt bölmesindeki klasörde, Dördüncü Murad görselleri arasında yok. “Dördüncü Murad Görselleri” yazmışsın, kaç sene evvel, *Ölüm Kasırgası*’na heves etmişken. Eski Hayat mecmualarının orta sayfalarından biri olabilir mi, bir başka alt bölmede cilt cilt Hayat mecmuaları. Hiçbiri ni çekecek, kucağında sayfalarını karıştıracak gücün yok, şimdiden terledin.

Anlatıcı iskemleden kalkar, dik durmaya çalışır. Sarsak adımlarla yürür, üç duvarı boydan boya kitaplık küçük odanın ışığını söndürür, penceresiz, ışıksız oda, eskilerin sandık odası dediği.

Yarı sanrı yarı anımsayış, sanrı daha fazla: Humma şiddetini artırdı. Orta Camii’ne girdiniz, sanrıda, anımsayısta. O günlerden kalma -daha kaç yıl önceki!- asker var mı bunların arasında! Ocak ağaları size bakamıyorlar.

Kimse size bakamıyor. Kimse sizinle göz göze gelemiyor, gelemedi.

Nasıl bir aymazlıkla ocağa sığınmış Osman'ı görüyorsunuz. Şimdi artık karabasanlar sağanağı düşlemeniz. Sağanakta, iki cariye eteklerinden tutmuş, kaftanının -kirli, yırtık- eteklerine yapışmış, mihrabın önünden kaçmaya çalışan amcanızı görüyorsunuz. Osman'la amcanız âdeta karşı karşıyalar.

Tiyatroyu bilseydiniz, İngiliz elçinin anlattığı tiyatroyu, ne müthiş, ne dramatik bir sahne! Tiyatroyu bilmiyordunuz ama, bu sahneyi iç dünyanızda yaşatabiliyordunuz.

Mustafa, mihraptan fırlayıp pencerenin demirlerine, zavallı elleri demirleri sarsarak, “Gel otur!” yakarışları, amcanıza gelince, kendini fırlatıp atmak istemişti besbelli.

Pencerelere doğru yürümüştünüz: Demirlerin serinliği iyi gelir. Hangi pencereydi, hangisinden -demir parmaklık!- kendini fırlatıp atmak istemişti; Osman'ın sesini işitiyordu: “Bu mecnunu mu padişah edeceksiniz!” Mecnun muydu? “Ocağınız sönecek!..” Osman öyle dedikçe, haykırdıkça, işte mecnunun annesinin sözleri: “O ne yılandır! O ne çıyandır!” Çıyan mıydı? “Sağ kalmak istiyorsanız bizi Yeni Saray'a götürün! Hutbeler hemen oğlum adına okunsun!..”

Siz yürüyünce, Orta Camii'nde, arkanızdan hepsi size bakıyorlardı herhalde, ocaklılar. Nefretle bakıyorlardı. On sekizindeydiniz. Yakında kan kusturacak, öncesiz sonrasız yalnızlığınıza biraz daha yaklaşacaktınız. Mayıstı; pencereden bakınca, dışarda avluda, morumsu eflâturnumsu pembemsi silme çiçeklenmiş erguvan ağacı.

Bu dünyadan ayrılıyorsunuz, sonsuz zamana karışacaksınız, sizden önceki ve sonraki, ezelden ebede. Her şey birbirine karışmış, her şey birbirinde erimiş. Yeryüzünün var edebildiği en acı müziği dinliyorsunuz.

Cebecibaşı, Osman'ın kulağını kesip, mecnunun adı bilinmeyen annesine getirecek. Ne tuhaf: Bunu bir opera sahnesi gibi görüyorsunuz. Ana oğul birlikte saraya gidiyorlar, vakit öğleye doğru, yine mayıs, araba erguvan ağacının altından geçiyor. Ahali arabanın ardından koşacak, sadaka dilenecek.

Orta Camii'ndesiniz, kaskatı duruyorsunuz.

Opera şarkısı bitti.

Anlatıcı bu sayfaları, geçmişte, çok eski geçmişte yazdıklarını, darmadağın yazı masasında bir yana ayırır.

Yaşamı bütün gizleriyle öğrenmek istiyordunuz. Geçmiş de. Fazla bir şey bilmiyorlardı. Geçmiş bilmeden şimdiki dikenli çemberi, kısır döngüyü kırıp geçmeyecektiniz. Zaaflar, ezginlikler bilinirse, yaradılışların, ruhun da çözümleneceğine inanırdınız o günlerde.

Bedeninizin olanaklarını ve yetersizliklerini çabuk kavradınız ama ruhunuzun gizlerini hiçbir zaman çözemediniz. Bunun bir kader olup olmadığını sorduğunuzda, şeyhülislâm Hüseyin Efendi şaşakaldı. Sanatın yordamına güvenerek Nef'i'ye sordunuz; çatalı dili becerili, sanatı sığdı, kaygılanarak ayırt ettiniz.

İç dünyamızın sarsıntılarına dair en küçük bir bilgileri, sezgileri, duyuşları yoktu. Hurafe ve efsane, bir de sağdan soldan işittikleri, abarttıkları, çarpıttıkları, yalanlar, çekıştirmeler, iftiralar. Dar görünge.

Olup biten burada, sıkışıp kalmış. Fitne, fesat, kıskançlık, kin ve kötülük, çoğaldıkça çoğalan, saraya kapalı. Sanki dünya yok, başka yerler, başka deniz, başka ufuk. Boğuluyordunuz.

İyi ki ölüyorsunuz!

Görkeme mecbur oldunuz, görkemden görkeme, Revan, Bağdat!, acı tecrübelerden sonra ayırt ettiniz: Ahali görkem sever, en yoksullar, kendisinde olmayan görkemi, hiçbir zaman kavuşamayacağı görkemi sizde görmek ister. Parstınız zaferle dönerken. Ancak o zaman tapınca yakın duygularla eğilir ahali. Boyun eğerler, başa çıkamayacakları sanısı pekiştikçe pekişir.

Bırakıyorsun, bir an, bilinçsizce. Masadan kalkıyorsun. Karşı duvarda gravürün Büyükada bahçesi, küçük Aliye resim yapıyor; bahçeye, küçük Aliye'ye, börtü böceğe sığın. Çaresizce, umutsuzca oturuyorsun.

Tek tek yitirdi bütün değer verdiklerini. Tek tek yitirdin sen de. Yitirişlerini anımsayacak ölürken; sen de. Neden uzaklaştığınızı, neden uzakta durmak zorunda kaldığınızı.

Ayaktakımını perişan etmeye kararlı; mayısta erguvanlı günde Orta Camii'nden çıkarak Yedikule'ye gitmişsiniz, zindanlara. Bizans'ın kılıç artığında Osman'ın tüyler ürper-

tici yalvarışları yankıymıştı. Sokaklardan geçirmişler; sipahiler, yeniçeriler Osman'ın baldırına, yanağına çimdik atmışlar.

Tuğî'nin vekayinâmesini okudunuz, Koçi Bey'in yaprakçalarından daha ibret vericiydi. Osman, bütün kibirleri sönmüş, yerle bir olmuş; gözü dönük Altuncuoğlu'na, -bütün o alçak güruhtan nasıl merhamet umuyorsa-, "Tazelik senin başından geçmedi mi!", Tuğî'ye göre "Edepsiz!" de demiş.

Saatlerdir konuşmuyordunuz. Siz konuşmayınca kimse konuşamıyordu. Siz konuşmuyordunuz ama bedbaht Osman'ın yalvarışları yankıyordu; ama Mehmed'in de sesi, bedduası.

Nâibenizin, görkemli valide sultanın boyuna korku salması yüreğinize, sizi yıllar yılı kardeş katlinden nasıl koruduğunu defalarca anlatarak, Osman'la iyi geçindiğini, Osman'ın Gözyaşı Sarayı'nda bayram günü kendisini ziyaret edişini, ya zümrütleri ya gökyakutlarıyla ıslıl ıslıl. Onun saldığı korkuyu o gün yendiniz, zindanlardan ayrılırken. Kimsesizdiniz artık.

Ölüm döşeğinde başlangıçtan bugüne kimsesizliğiniz, git git daha yabancı, daha merhametsiz, nefret dolu.

Hâlâ Atmeydanı'nda toplananlar. Hâlâ, amcanızın bu camiye gelir gelmez ellerini Allah'a açarak "Ey padişahlar padişahı!" diye dua edip etmediğı, "Ey padişahlar padişahı! Bana zulmeden Osman'ı bu mescitte göreyim! Senden inayet ya Rabbi!.."

Fakat dışardaki uğultuya kulaklarınızı tıkadınız. Başka türlü kavrayamazdınız. Dışarda kargaşa: Aldırış etmez göründünüz. İradenizi zorluyordunuz: Yenik düşmemek.

Mâziden söz açan Koçi Bey ancak birkaç kuşak öncesine geri dönebilmişti. Bilgisi kısıtlıydı. Yeryüzünün binlerce yıllık iktidar ve ihtiras hikâyesini öğrenmek istiyordunuz. Kayser-i Rum olan ünlü atanızın İskender'e tutkusunu, hayranlığını işitmiştiniz. İskender'in macerası gönlünüzü çeliyordu.

Koçi Bey huzurunuzda, sır dostunuz, arada bir kem-küm etmeye kalkıştı. Gözüpekliliğine ses çıkarmadınız, hevesini kırmadınız. İskender'i pek bilmiyordu ama, bilgisi engin gibi geldi size. "Yaz!" dediniz, "Kaygılarını kaleme getir." Gözünü korkutsanız susup kalacak, pısa-caktı. Benlik ve özgürlük verdiniz.

Engin bilgisinin tahta geçme hırslarından, vezirlerin rüşvet düşkünlüğünden, ulemanın yetersizliğinden, ordunun serkeşliğinden öteye gidemediğini usul usul saptadınız. Kırmızı yanakları daha da kızarır, öğütleri bitmezdi. Soğudunuz.

Hiç değilse başlangıçta, yolun başındayken, başkalarının da özgürce konuşmasını istiyordunuz. Sanat ve bilim uçsuz bucaksız özgürlüğü gereksinir. Kaç kez, pek çok kez, Nef'i'nin mısralarını hoş gördünüz, sanatın ölçütleriyle tarttınız. Nef'i'ye kızanlara, öfkelenenlere, dış bileyenlere, hatta bu yüzden size düşman olanlara, düşmanlıkları artanlara aldırış etmediniz. Yeter ki sanatkâr özgür olabilsin.

Koçi Bey yaprakçalarında atalarınızdan ötesine gide-memiş: Her şey onlarla başlıyor onlarla bitiyor, yeryü-zünün hikâyesinde. Bütün bildiği bu kadarmış, zeamet, tımar, yeniçeri, asker tâifesi, bir de fetva makamı.

Sanat tarihçisi, Osmanlı tarihçisi hanımı aramak geçiyor aklından: Kaç yıl önce birlikte Topkapı Sarayı Müzesi'ne gitmiştiniz, belki hatırlar. Kaç yıl önce bunları yazmışsın? Sonra yeniden gidecektiniz, soğuk bir sonba-har, saray tepeden tırnağa hüznün. “Başka bir Dördüncü Murad yazmak amacım.” Muradî'nin yazdıklarından yola çıkmak. Basılı divanı yokmuş...

Gerçek bir başkomutan olmanızı öğütlüyor Koçi Bey. Gerçek bir başkomutan olmanız yetecek mi? Askerin her an değişen yaradılışını, hesabını kitabını, sevincini, isya-nını, size inancını inançsızlığını iyi bilirsiniz, ağabeyiniz Osman'ın başına gelenlerden bilirsiniz.

Padişahın hizmetinde gibi görünürler; nereye varacağı kestirilemez. Hummanızda Abaza'nın son ihaneti; onu bağışlamış, ona değer vermiştiniz.

Sesler, o uğultu: “Padişaha sözümüz var! Padişaha sözümüz...” Âsilerin haykırıışları dinmedi. Orta kapıdan içeriye girmişlerdi. Akağalar kapısına çıktınız.

“Burası olmalı.” Tam oradasınız. “Ama tam bilinemez” diyor arkadaşın Osmanlı tarihçisi.

Akağalar kapısına çıktınız. Uğultu yükselmişti. Ayak divanı yapmak zorunda kalmıştınız. Osman'ın âkıbeti; korkuyordunuz. Sonra, ancak gözdağı verdiğinizde, üst-

lerine yürüyünce, gaddarca, gözünüzü kırpmadan ortadan kaldırıncâ.

Nefes almaya çalışıyorsunuz. Eski humma bu yeni hummaya karışıyor. Işık şimdi çok daha alaca ama, eski hummadaki -demin- kış güneşinin keskin ışığı.

Kış güneşinin keskin ışığında Atmeydanı'nda toplanmışlar. Sizin için Atmeydanı, babanızın hatırası caminin bütün mavi çinileri, sonra şekillerle bezenmiş dikilitaşlar, üç yılan başlı burmalı sütun. Aldığınız duyuma göre saraya yürüyorlarmış, binlerce kişi, eylemciler, zorbalar. Üçüncü gün. İki gece camide kalmışlar.

Bâb-ı hümayunu nasılsa aşip Orta Kapı'ya ilerliyorlar. Şeyhülislâm, yeniçeri ağası, Hafız Ahmed Paşa, Musa Çelebi, şu bu, on yedi kişinin başını istiyorlar. Kelle isteklerine son yok!

Bir ara nâibenizle görüştünüz. “Bu cemiyet başka türlü dağılmaz” diyor. Tepeden tırnağa gökyakut kalın kadifeler kuşanmış, şaşılacak şey, böylesi zorbalar gününde gökyakut küpelerini, gökyakut gerdanlığını takmış, çehresi donuk, dimdik duruyor.

Sonradan, belki şimdi, İngiliz elçinin anlattığı tiyatro kadınına benzeteceksiniz o andaki validenizi. Bir kez daha bir kez daha hatırlarken, her hatırlayışınızda. Büyük safir taştan gök mavisi, gece mavisi yalımlar fışkırıyor.

“Besbelli ayak divanı isteyecekler. Bu cemiyet başka türlü dağılmaz. Emret, taht kursunlar...”

Ahmet Paşa şatırlarıyla gelmiş

Şatırdan sonra ayraç açmışsın: (Yalnızca padişahın mâiyetindekilere mi denir?)

gelmiş. Atı geçsin diye önce yol açmış zorbalar, saygıyla handiyse; her birinin hikâyesi ayrı, her biri yerinden yurdundan sökölüp getirilmiş, hayata niçin merhamet duysunlar ki!; sonra taş atmaya başlamışlar. Ahmed Paşa atından devrilmiş.

Şatırları onu güç belâ size getiriyorlar. Sadaret mührünü veriyor. Mührü avcunuzda sımsıkı tutuyorsunuz. “Ortalıkta görünme!” diyorsunuz Hafız Paşa’ya; ağzınız kupkuru.

Ağzınız kupkuru. Bir yudum suya ihtiyacınız var. Kalın, etli, güzel dudaklarınız çatlamış. İçinizdeki çöle birkaç yağmur damlası düşse. Su isteyeceksiniz, çatlak dudaklarınız açılıp kapanıyor, fakat söyleyemiyorsunuz, sözcükleri sese dökemiyorsunuz.

Kindiler, yerlerinden yurtlarından sökölüp getirilmişler, karşınızda pervasızca duruyorlar. Taht, tahtınız kurulmuştu.

Ateş lâciverdi safirler, nâibenizin uyarısı yankıdıkça yankıyor: “Kul istediğini alagelmiştir. Teskin etmeliyiz onları!..”

Dik durmalısınız; kullara, kullarınıza bakıyorsunuz, âsilere.

“... elbette vereceksin!” Yoksa seni tahtından indiririz demeye getiriyorlar, Osman’ı, Mustafa’yı indirdiğimiz gibi, Mustafa’yı mahpesine gönderdiğimiz gibi, kin saçıyorlar.

Alev alev yanan gövdeniz taş gibi ağır, kıpırdayamıyorsunuz.

Orada bitseydi, bunca kin ve öfke, bunca günah olmayabilirdi. Artık çok geç.

Hafız Paşa -yoldayken, buraya gelirken, “Rüyamda gördüm” demiş, “ölmekten gam çekmem” - birden fırlıyor, üstlerine atılıyor; tahtınıza kadar yaklaşmaya yeltenenler vardı. “Hafız gibi kulun yoluna fedadır!”

Bu ânı bekliyorlardı. Kılıç, hançer, bıçak, on yedi yerinden delik deşik ediyorlar. Daha ölmedi, can çekişiyor, sincabî gözleri çakmak çakmak. İri kıyım bir yeniçeri, göğsüne çıkıp Hafız Ahmed Paşa’nın, az önce ateşte ısıttığı elinde kılıç, başını kesecek, Gırtlaktan fişkırان kan! Bu güruh, başı kesilen adama mağma gibi akıyor.

Son gözyaşlarınızdır sanmıştınız. Fena aldandınız. Son gözyaşlarınıza daha vakit vardı. Üstelik, belki, son gözyaşlarınız daha akmadı. Yıllar var ki gözyaşı dökmediniz. Bu, yarın da dökmeyeceğiniz anlamına gelmiyor.

Yarın? Ölüyorum, artık neye gözyaşı dökebilirim ki? Bir an açılır gibi oluyorsunuz.

Şimdi akşam, yine bir akşam vakti.

Gençliğinde kalan romanda “günün inceldiği saat” yazmıştın, yine günün inceldiği an. Her şey sessizleşirdi. Duraksıyorsun: Ne yazık ki gün incelmiyor epeydir, karabasan gibi çullanıyor. Siren sesleri dinmiyor. Gençliğinden kalma romanda sirenler hâlâ *Odyseia*’da.

Şimdi akşam: Bazı sahneler geliyor. Sözelimi Prens Mişkin’in bu eve, yok, o da hayli eskilerde, Teşvikiye’deki eve gelişi. Mitologya sona ermiş, Dostoyevski’ye kapılmışsın. Bir sahneydi, ansızın, birden, ansızın ilk tümceler, birden öykünün adı, birden yazmaya koyuluş. Geceyarısını geçe geliyordu prens.

Tam çıkaramıyorsun: Galiba o önce gelmiş; galiba eve geldiğinde geç saat, Mişkin’i oturma odasında buluyorsun, üç kollu gümüş şamdanda mum ışıkları. Prens Mişkin burada tek başına seni beklemiş.

Konuşuyordunuz, uzun uzadıya, ikinizin de hayatındaki Nastasya Filippovna'dan, ikinizin de hayatındaki serseri Rogojin'den. Yalnızlıktan -hayatın yaklaşan sona erişi aklının ucundan geçmezdi o günlerde-, sizi kuşatmış ya da kuşandığınız ıssızlıktan. İkiniz de çekingen. Tutuk. Duygularınız içe atılmış.

Mumlar kıvılcımlar saçarak eriyordu. Işığı yakmak istedin.

“Yakmayın lütfen. Elektrik ışığına alışık değilim.” Gidiyor muydu sonra Prens?

Daha baştan umutsuzca, son bir atılım, Dördüncü Murad'ı buraya getirmeye, bu dağınık eve; tıpkı Prens Mişkin. Asansörle dördüncü kata çıkan bir Dördüncü Murad! Gerzek gülüşün dudaklarında. Dördüncülere mi gerzek gerzek, asansördeki on yedinci yüzyıl padişahına mı -hemen vazgeç.

Aliye Berger'leri inceleyebilir, muhakkak ki şaşıracak. Bütün o tozlu dosyalardan, sararmış kâğıtlardan damıtılabileceğin fantastik bir uzunöykü: Ölüm kasırgası evine gelmiş.

Aliye Berger'leri incelerken başlıyor, -gökyüzünde korkunç siyah kahverengi kargalar, gökyüzündeki ölüme, kendi ölümüne keman çalan Karl Berger- keman çalan adamı ve kemanını yadırgayacak. Öykü böyle başlıyor. Prens Mişkin motifinden aşıracaksın.

Buraya bu eve gelmişti -işte ilk tümce!-, şurda kızıl kahverengi gravürlerin altında...

Gravürlerin yanına gidiyorsun; sanki gelmiş, sanki Bağdat seferinden. “Resim sanatını bilmem” diyor, fakat bir resim gibi giyinip kuşanmış, Pers efsanelerinin kahramanlarını andırırcasına altın zırhlı, omuzlarında pars postu, elmaslarla işli miğfer kuşanmış, Pers efsanelerinin kahramanlarını andırırcasına altın zırhlı, omuzlarında pars postu, elmaslarla işli miğfer.

Prens Adaları diyeceksin ona, köşk, bahçe, birkaç basamakla inilen merdiven, şövale karşısındaki, saçları bukle bukle kız çocuğu Prens Adaları’nda. (Bunak bir ihtiyar ölü doğan hikâyeyi yaşatmaya...)

Bahçeler yeniden gönlünü çeliyor. Bahçeler yeniden gönlünü çelmiş gibi, İstavroz Bahçesi’ni soracaksın ona.

İstavroz Bahçesi’ni anlatıyor, orada İstavroz Sarayı’nda doğmuş. Kıyıdan yukarda, alabildiğine koruluk, Bizans’ın kocaman istavrozu çoktan sökülüp yok edilmiş ama, sarayın ve bahçenin adı hâlâ öyle. “Ölürken de gözümün önündeydi” diyecek, son kez, kar yağıyormuş çam ağaçlarına.

“Zulüm ve gadir eylemiş İlyas Paşa’yı...”, orada, İstavroz Bahçesi’nde, bostancıbaşı bıçakla başını kesmiş İlyas Paşa’nın. Sonbaharmış, Murad yakut renkli bir güz gülünün taçyapraklarını okşayarak seyrediyormuş.

Sorular dökülüşecek, art arda, soracağın, sormak istediğin, sorman gereken o kadar çok şey var ki! Oysa susuyorsun. O da susuyor. Suskusuna dalıp gidiyorsun.

Suskunlukta da iç dünyalar konuşabilir, belki asıl suskunlukta. Kıyıcılığından, kan dökücülüğünden, cinnete

varmış gaddarlığından konuğunun, habersiz kalmaya, kayıtsız, öldürümleri yok saymaya. Saralı prensle kurduğün özdeşliği, ruh ikizliliğini onunla da kurmak istiyorsun.

İlki çok öncelerdeydi, fantezilerini hiç değilse yazıda çizide sahici kılabiliyordun. Şimdi duygu kütlüğünde kaskatı. ‘Dördüncü Murad burada, senin evinde!’ fantezisi geçti geçecek. Pars postu omuzlardan kaydı kayacak, ok torbası, kılıcı, hançeri eriyor. Dışardan bakıyorsun, dışardan bakınca iğreti görünür fanteziler.

Tutmaya, kısıklarak yakalamaya; başaramıyorsun, git git sönüyor. Yıldırı yılacaksın.

Son bir çabayla, bu kez de, “O hasekiniz kimdi?” diye soruyorsun, Diyarbekir’e kadar yanınızda getirdiğiniz, orada Bağdat’tan dönüşünüze kadar sizi bekleyen; Danişmend’in iki satırında rastladığın günden beri merak ettiğin. Konaktan -eşraf konağı- dönüştürülmüş sarayda hasekinin bekleyişi ayrı bir romandı.

Geçmek bilmeyen zamanda bekliyordu. Hürrem Sultan’a yazılmış mektuplardan hiçbirini kendine yazılmıyacaktı. Diyarbekir’e niye getirilmişti? Belki de kendisi gelmek istemişti: İmkânsız aşkı çağrıştırır kalp yarasının pençesindeydi. Sevdığı hükümdar veda etmeden gitmişti.

‘Ayrı’ romanı hiç yazamadın; Dördüncü Murad’ın kalın bir müsvedde, taslak. Danişmend’den sonra bulabildiğin her kaynakta hasekiyi araştırdın, bir daha karşına çıkmadı. Gelgelelim sende, seninle yaşadı. Konaktan

uydurma sarayda Murad'ı aylarca bekliyor, günü gününe hesaplamıştın. Nasıl bir bekleyişti, neler hissediyordu; çözmemiştin. Soru işareti ve iflâs olarak kalacak.

Zaten düşlemedeki Murad da yanıtlamadı.

Tekrar bahçeler; asıl adı Mahmud olan Hüdayi'nin bahçesini soracaksın, Üsküdar'daki tekkesine çekilmiş. Elini öptüğünüz Aziz Hüdayi neden susardı, hele adalet denilince, kullara adalet. Üsküdar'a geçmiştiniz, tekkenin bahçesinde beyaz güller rüzgâra boyun eğmiş.

Bu bahçede yalnız beyaz ve yeşil: Servilerin kopkoyu yeşili, beyaz güller, beyaz manolyalar, manolyaların cilâlı yeşil yaprakları, beyaz zambaklar, beyaz akasya, inci çiçeği, kartopları.

Bahçeyi anlatmıyor. Bahçeden söz açmıyor. Zaten sonraları iyice seyrek gider olmuş. Bir gün de mutassavıf şairin ölüm haberi. "Nef'i'nin kibri, kötülüğü, karanlığı" demekle yetiniyor, anlam veremiyorsun.

Tekke bahçesi kayboluyor. Şimdi sarayda bir bahçe.

Minyatürdeki şarap kadehini, bahçede, tahtı bahçeye kurulmuş. Son akikten oyulduğunu kadehin, elmas kırpıntılarıyla bezendiğini söyleyenler; dinlemiyor. İnâat ediyorsun: Sarayda, köşklenden birinin bahçesinde, havuza karşı oturmuş, kaftanının bir kolunu geçirmiş, kadeh açık akik rengi.

"Akikten miydi?"

Yanıtlamıyor. (O günü hatırlıyor mu?)

Yahya Kemal: “Resimsizlik yüzünden cedlerimizin yüzlerini, hayatlarını...”

Çevresinde meclisi şenlendiren müzisyenler var. (‘Müzisyen’ yaraşmıyor, ‘sazende’ler mi, kararsız kalıyorsun.)

Racine keşke sizi yazsaydı; besbelli tek kişilik bir trajedi. Nakkaş, siz hayattayken mi eserini; size göstermiş miydi: Sağ elinizde pervasızca içki kadehi, hafifçe ileriye doğru tutmuşsunuz, umurunuzda değil. Yanınıza kimse gelemiyor, yanınıza kimse yaklaşamıyor.

Son dosyayı açıyorsun: Kırpıntılar. Kırpıntılar ve başka bir şey yok; *Ben ki Sultan Murad Han Gâzi*’den başka bir şey yok. Daktiloda yazılmış, elyazısıyla yazılmış; ama hepsi bu kadar.

Hepsi bu kadar, hepsi buraya kadar. “Yazmak bitmiyor!”, kraliçe ne kadar yanılmış! Gerçi onun için bitmemiştir: Büsbütün komaya girmeden önce son bir roman yazacağını söylüyormuş, sayıklıyormuş. İrkiliyorsun; hayır, daha çok var, daha epey zaman olmalı. Ağrıların sızılarının dışında pek bir şeyin yok. Hatta Dördüncü Murad’a bile yeniden el atabilirsin. *Kumkuma* bir yerden çıkar. *Feryat* için zaman, dönem açısından hayli kaygılısın ama, tek parti iktidarının sonu, İsmet Paşa, yine de örtük bir yaklaşımla.

Hep örtmeye çalıştın zaten, koşullar öyle gerektiriyordu, hep örtbas etmeye. Büyük hesaplaşmada asıl örtbas edişlerini yazmalısın.

Geçen akşam bulduğun kâğıt parçası, herhalde bir başka akşam, elyazının okunaksızlığına bakılırsa, içkiliyen. Artık özgürce yazabilirim, bunlar ölümümünden sonra

yayınlanacak şeyler; evet, okunaksız öyle, arkası gelmemiş. Özgürlüğün hepi topu birkaç saniye, o kesik, kopuk elyazın, sözün kadar.

Bu seğirme, bu çırpınış bütün vücudunuzda.

Kıyafet değiştirmiş; sokaklardan, meydanlardan, Bizans'ın artığı limanlardan, yokuşlu yollardan, çarşılarından, iskeleler, cami avluları, kaparlardan geçerken o cümbüşle yüz yüze geliyordunuz. Şimdi sönük hayaller. Payitahtın karmaşasını, karmakarışık dünyasını solumaya, kavramaya çalışıyordunuz.

Şurda cübbeleri kahverengi, serpuşları, yemenileri mavi Yahudiler, ötede sarıkları çizgili Suriyeliler, elinde bakır tepsi bir kahveci geçiyor, püsküllü külâhlarıyla Arnavutlar, sahillerde beyaz ve geniş kollu gömlekleriyle kayıkçılar, hamlacılar, simsiyah örtünüşler arasında kaybolmuş bir kadın, sokağa çıkmak cesaretini göstermiş, beride yeşil harmanili bir Boşnak delikanlısı, entarisi mavi, beyaz kavuklu bitkin, ihtiyar bir adam, cübbeleri al elçilik dilmaçları, insan tufanı... Bütün bu insanlara hükmetmek!

Flaubert taklitçisi, *Salambo*'dan çıkagelen tasvir tutkusunu. Flaubert her bir tasvirine yıllarını harcamış; seninkiler üç beş kitaptan edinme.

Yırtmalısın. Leylekler meylekler yok olmalı, yok edilmeli.

Acıyorsun; neye, kime? Yazdıklarına, sendeki Murad'a; ölüm döşeginde yine leylek görsün gökyüzüne savrulmuş!

Birdenbire büyük boşluk! Kurtulmaya çalışıyorsun, yırtmak düşüncesinden. Uçurum duygusu!

Kandırarak sözlerin ardındasın: Sonuçta bir emek, bu haliyle kalabilir, eskizler, epizodlar, fragmanlar; sende sonraya kalabilir. İlgilenen çıkabilir: Dördüncü Murad'ın iç dünyası çerçevesinde, yarım kalmış... Bazı bölümleri...

Bir tutamaktı, son sıralar sığındığın.

Günlerin, akşamların daha sert, daha yalçın, bütün bütün gailiye geçecek. ("Gailiye"ye şaşıyorsun: Yazarlık yaşamın boyunca ilk kez kullanıyorsun herhalde. "Gailiye" diye yazıyorsun küçük deftere. Elinin tersiyle itiyorsun defteri. Evet ama hayatı itemedin.)

Abaza'yla ilk kez yüz yüze geldikleri sahne de olacaktı; henüz bulamadın. Demek, yırtıp atsan bile böyle kayıp bir iki fragman sonraki zamanda karşına çıkacak, yırtıp attığına pişman olacaksın.

Abaza Mehmed Paşa, bütün İstanbul'un meraklı bakışları altında saraya getiriliyordu. İstanbul onun idam edilmesini bekliyor. Murad on yedi yaşında. Âsi Abaza ayaklarına kapanıyor genç padişahın.

“Seni bağışladım.”

‘Abaza kesimi’ kalmış ama, bu kesimin tarzından, kumaşlarından, renklerinden, özünden iz kalmamış. Çağın giysilerini, çağın giysilerinden geriye kalabilmişleri araştırarak inceden inceye betimleyecektin ‘roman’daki Abaza kesimini, kendince bir Abaza kesimi uyduracaktın.

Giysilerden söz açtığın başka bir fragman buldun: Nereye eklenecekti, ayrıca kimin giysileri, bellisiz. Sonra nerelere savrulmuş, okudun:

Giysilerini görmek istediniz; esvap odasından çıkarıldılar: Çok iyi korunmuş, Moskof devletinden gelme erminler, samurlar, tilki, vaşak, ipekler, kadifeler yepyeni kalmış, çatmalar, atlaslar. Bu görkemli kaftanlara özendiniz, sizinkiler daha güzel, daha göz alıcı olsun! Emrettiniz. Taklit etmiştiniz ama, giyimde kuşamda debdebeniz, şatafatınız onunkini yendi.

“Onunki”? Artık çözemezsin, kimin giysilerini betimlemek çabasındaydın, bellisiz. Bu kâğıt tomarlarından kurtulman gerekiyor, takılıp kaldıkça, hep aynı girdapta.

Çok soğuk Kâsım’ın odası, gitgide daha soğuk. Sizi ölüme bıraktılar.

Zırhınızı getirsinler, hemen! Fakat söyleyemiyorsunuz, sesiniz, sözcükleriniz yitik. Sözcükleriniz sade zihniniz-

den geçen sözcükler. Muhteşem zırhınız bir opera yangınında eriyip gitti, külçe kaldı geriye.

Sahne de bir adam, düzmece kostümlere bürünmüş, düzmece kostümlere bürününce siz olduğu varsayılmış, kükrüyor. Korositler de en yapmacıklı halleriyle eğilip kalkıyorlar, sözümona etek öpüyorlar. Sözümona şaşaalı dekor sarayınız tam o sırada tutuşuyor. Koltuklarda oturanlar fırlıyorlar, canhıraş bir itiş kakış. Kimse zırhınızı kurtarmayı düşünmüyor. O yangın belki de lânetinizdi.

İrkiliyorsun. *Ben ki Sultan Murad Han Gâzi* de belki bir ilenç.

Bir sayfa daha, eskimiş daktilo şeridinin külrengiyle:

Hem kıskanıyor hem öykünüyordunuz ona. Arada bir küçük görmek: Bildiği Yunanca nedir ki, Arapça, Farsça? Bildiği Yunanca'yı, Arapça'yı tartmanız imkânsızdı. Bir yandan da, onunla yarışabilmek, boy ölçüşebilmek uğruna, Farsça ve Arapça'yı yetkin şekilde öğrenmek istiyordunuz. Mâzisini bütün bütün silmiş anneniz, kim bilir hangi kaygılarla, her an gözetim altında tutuyordu sizi.

Büyük atanızın -zamanın tahribatından korunmuş- defterlerini merakla, dikkatle incelediniz. Yetişme çağının defterleri. Siyah mürekkep ve kamış kalemle at başları, leylek, baykuş -ne kadar çok baykuş ve her biri ne kadar hüznölü!-, kartal çizimleri, efsanevî kanatlar, art arda tuğra karalamaları. Tuğra karalamalarından birinde Yunan alfabesinin harfleri, ince uçlu kalemle yapılmış. Kaç yaşındaydı, hangi sarayda?

Sonra şiir defterleri...

Muradî'nin şiirleri Avnî'nin şiirlerinden daha çarpıcı, daha etkileyici olmalıydı, hünerle yetinmeyerek, daha derin, içe işleyici. Yaşanmışlıktan gelen söyleyişi arıyordunuz, içe atılanın. Gönlün kapılıp gidişlerini Muradî hep ezgin, tutuk söyledi. Kıvanç buysa, bulanık algılayışınızda kıvanca, kıvanmaya benzer gelgitler...

Câize koparmak için yaltaklanan şairleri iyi tanırırsınız: O câizelerle müreffeh, boşyücelikli yaşarlarken arkadan vururlar. İblis Nef'î belirip kayboldu. Hatırlayıştan ibaret bir görüntü. Hicvin büyük ustası denecek ama hicivlerinden tek mısra kalmayacak. Çatlak dudaklarınızda galiba gülümseyiş, alaycı, iğneleyici, intikam alıcı.

Korku kapısını çaldı mı, can korkusu; Nef'î de size Ahmed Paşa'ninkinden esinli kaside yazabilirdi, kerem-kerem diye yineleyerek, bağış dileyerek, Yedikule zindanlarına attırsaydınız. Gönül indirmediniz; boğdurdunuz. Cesedini denize attılar. Kış soğuşuydu.

Gazabınızın kurbanı sandılar onu; ikiyüzlülüğüne, ruhunun, duyusunun çirkinliğine artık dayanamamıştınız.

Avunacağın, kendini kandıracağın, geri dönebileceğin başka sayfa yok. Kalakalıyorsun.

Son sayfada Nef'î'nin karşına çıkmasına anlamlar yüklüyorsun, *Sihâm-ı Kaza* meselesi. Tuhaf ürperti. Belki de Dördüncü Murad'ı hiç...

Kalakalıyorsun.

Zaten o zaman da altından kalkamamıştın...

Yırtacak mısın?

(Sabri on yedinci yüzyılda geçen bir romana, Mümtaz da; ikisi de yazamadı, başlayamadılar, bitiremediler.)

Yırt at!

Oysa Eyüpsultan Türbesi'ndesin. Aziz Mahmud Hüdayi, çocuk padişaha Hazreti Muhammed'in, Yavuz'un kılıçlarını bağlıyor. Bir köşeden gözetliyorsun, hâlâ.

Hayal ve sevinçle başlıyordu. Hayal ve sevinçle başlayacaktı. Hayallere, sevinçlere ihtiyacın vardı. Gençliğinin hayallerine, gençliğinin sevinçlerine.

Galiba Frédéric'le yola çıkmıştın, eski bir dostun gibi, handiyse yeniyetmelik arkadaşın. Gerçi gönlünü çelen epeydir "Saf Bir Yürek"ti ama, Frédéric'i de unutmamıştın. (*Madam Bovary*'den sonra ne Balzac ne Zola, yalnızca Flaubert!)

Paris'teydi, on sekizinde

Gözünde Paris –öyle koşullandırılmıştın. Paris'e gidenler için çizelge, ta Sezaî'den

Bir Sürgün'ü ya okumamış ya görmezden gelmiştin.

Sen de Paris'e gidince

Hiç gitmedin.

Frédéric on sekizinde, aşklarla dolup taşacak bir yaşam düşlüyordu. Altmış sekizinde geriye dönerek, gencelerek, kendin için de, romandaki kişi için de öylesi bir yaşam kurgulayacaktın. Yaşlanışın ağır hışmından öylece kurtulacağını

Doktor Hikmet'i hep unutarak. Mihri Müşfik Hanım'ı yazdığın halde. (Oyundaki Mihri Müşfik, ölüm tarihi bilinmiyor, Amerika'nın bir köşesinde, kimsesizler mezarlığına; senin kâğıt parçalarında da 'kimsesizler mezarlığı'.)

Frédéric sabah vakti, gökyüzünde pembemsi bulutlar, kapıları açık duran, yeni güne hazırlanmış kahvelerin önünden geçiyordu. Senin roman kişinin de güneyde, deniz kıyısında, dalgakıranda -kırmızı ve yeşil deniz fenerleri- tek başına dolaşırken, hepi topu yirmilerinde, yaşamak sevinciyle esrik!

Yüksek aynalarda taze çiçek demeti yansılar, pırıl pırıl gümüş takımlar, kolalı beyaz keten örtüler; Paris hiçbir zaman bu kadar güzel olmamış. Sen de güneyde, Paris hayalleriyle; güneyde o deniz kasabası hiçbir zaman bu denli ışıkla dolup taşmamış.

Gönül Eğitimi yıllarını çaldı: İlkgençliğinden, belki biraz daha eskilerden; derken günün birinde gözeneklerine ayrışarak darmadağın. Ama gözeneklerinden, tozanlarından, günün birinde senden izlerle bir *Gönül Eğitimi*! Geveleyip durdun, o da git git uzaklaştı, ülkü yitimi olup çıktı.

Arada bir anıyorsun: Frédéric Moreau'yla iç yolculuk. Yatılı okulun soğuk, kasvetli, karanlık koridorunda, pencere kenarına oturmuş, büyük pencereler, kucağında *L'Education Sentimentale*: Sonunda bir gün sen de...

Yazıda çizide hepsini geri getirebilirim, yeniden yaşanır aldanışıyla, Matisse tam o sıralarda mı çıkagelmişti, çeviri şiirlerdeki -renkler uydurduğun- siyah kalem çizim, tekne. Şimdi bunlar bile çok uzakta, enikonu yıprak. Dağılıp dökülen yaşamında yenileyebileceğin bir şey kalmadı.

Alabildiğine güvençli; huzur dolu sessizliğin sanatını arıyordu Matisse –öyle okumuştun. *La Chambre Rouge* beliriyor: Meyvelikler, sandalyeler -annesinin mutfağın- dan esinliymiş, çocukluk anılarından-, duvardaki resim, incecik bir çizginin belirlediği masa, kırmızı örtüde çiçekler, dallar.

Reçeller Meleği anneannenin mutfağındaydın sanki. Çocuklukta biriktirilenler bir gün sanata; bütün izlenimler derlenmiş toplanmıştır, sanatçı tek tek hepsini...

Kalın ahşap çerçevesindeki resim -resim içindeki resim- bir ormana açılıyordu; “Tepeden tırnağa yeşil / Ağacın ruhudur gelen”, aralanır aralanmaz kapı.

‘Resim içindeki resim’di sana albenili gelen, ‘roman içindeki roman’ olacaktı. Olabilir sanmıştın, bir roman okunuyor, ama romanın dört bir yanında bir de bulutsu roman; altından kalkabilirim.

Madam Matisse’in portresini saydam yeşil, kalın bir çizgi, fırça darbesi ikiye bölüyor, yirminci yüzyılın sanatı birdenbire başlıyordu –kimin değerlendirişiydi, çarpılmıştın.

Yol aldıkça diyordun kendi kendine, yol aldıkça yeşil, saydam bir çizgi, kırmızı örtüde morumsu mavi çiçekler, romanlarında, birdenbire yepyeni bir söylem, anlatış!

İşte böyle, yıllar sonra. Araya yıllar girdi. Yepyeni anlatıştan geriye posa!

Seni, yüreğini ısıtan her şey şuraya buraya dağılıp saçılmış. Hıçkırığa hıçkırığa ağlamak geçiyor içinden. Kataraktlı gözlerin kupkuru.

Axel Heyst bir kez daha geliyor adaya (Anna bir kez daha tren istasyonuna). Onu bekleyen üç kişi: Vahşet, Kötülük, Kabagüç. İşte çağın üç elçisi kolkola!

1/ Topal Recep Paşa sipahileri ve yeniçerileri el altından kışkırtıyor: Ya genç padişahı korkutmak, ya da yeni bir hâile-i Osman yaratmak için. O zaman kıdemli bir vezir, fakat vezir-i âzamlık bir türlü kendisine verilmemiş. (Kösem'in damadı.) Hafız Ahmed Paşa'yı yok etmeye kararlı.

Ocaklılar Atmeydanı'nda toplanıyorlar. Bağırırları, uğultular bütün İstanbul'da yankılanıyor. Üç gün boyunca saray kapısına gidiyorlar. (Murad neler hissediyordu? O üç gün sarayda nasıl geçti? Ana oğul bir araya geldiler mi?)

Sipahiler, yeniçeriler geceyi Atmeydanı'nda geçiriyorlar. Hamalların, kayıkçıların, tellâkların, bazı bekâr uşaklarının da onları katıldığı ileri sürülüyor. Geceleyin ateş yakıyorlar. Dükkânlar kapanmış; âsilerin dışında şehir bomboş.

2/ Genç padişah nihayet Akağalar Kapısı'na çıkıp ayak divanı yapıyor. Zülüflü baltacılar, bostancılar padi-

şaha siper olmuşlar. (Dışarıya imparatorluk tahtı çıkarılmış.) “Kullarım ne istersiniz?”

Âsiler önceden saptanmış on yedi kişinin parçalanmak üzere kendilerine verilmesini istediler; “Bize bunları ver! Pâreliyelim!” Bu adlar arasında Musa Çelebi de var. “Musa’nın ne günahı vardır ki size vereyim?!” (Yalnızca öfke mi? Telâş, endişe, korku? Kalp ağrısı?)

Sevgili musahibine Bebek Bahçesi’nde yalı yaptırmış. Melek Musa Çelebi öteden beri âsilerin gözüne batıyormuş. “Elbette verirsin, yoksa iş başka türlü olur!” Dördüncü Murad bıkkın, öfkeli, içeriye geçiyor. (Tahtın önüne kadar gelmişler, hücum etmeye yeltenmişler.)

3/ “Rüyamda gördüm. Ölümden gam çekmem.”

Hafız Paşa’nın katli: a) Bir sipahi atılarak, hançerini paşanın başına indiriyor. Hafız Ahmed Paşa yere yıkılıyor. b) Bir başka sipahi, yere yığılmış paşanın göğsüne kılıcını sokuyor. Murad hiçbir şey yapamadan kalakalmıştır. c) Bir yeniçeri can çekişen paşanın üstüne çıkıyor, diz çöktükten sonra bıçağıyla boğazını kesiyor. ç) Her şey sona ermiştir.

“Cesedimi Üsküdar’a defnetsinler.” Başsız cesede yeşil bir örtü seriyorlar. (Murad kanlı yeşil örtüyü hiç unutmayacak.)

4/ Musa Çelebi saray bahçesinde gizlenmiş. Bahçede nereye gizlenebilir? Peçevî gizleniştikten söz açmıyor. Sonra saraya mı döndü? Murad nedimiyle görüşebildi mi?

Hammer’e göre günlerden 14 Mart. Lapa lapa kar yağıyormuş. Kar, hep kar yağışı, boyuna kar yağışı. Payi-

taht bembeyaz. Ayaklananlar dağılır gibi olmuşlar. Musa Çelebi'nin kar yağışını besbelli son görüşü. Fakat zorbalının isyanı yatıştı sanıyor.

5/ Şekspiryen cinayetin işlenişi: a) Topal Recep Paşa, Melek Musa Çelebi'nin sarayda kalmasının sakıncalı olduğunu söylüyor. b) Padişahı kandırmaya çalışıyor: Musa Çelebi'yi koruması altına alacak; öyleyken zorbalanın, ayaktakımının kini, nefreti belki dinecek.

Padişah önce yanaşmıyor. Daha çok güvendiği kap-tan-ı derya Mustafa Paşa da öneriden yana. (Recep Paşa'yla işbirliğinde mi?) c) Musa Çelebi yeni sadrazamın sarayına götürülüyor. (Birbirlerinden ayrılırken neler dediler?) ç) Saray zorbalarla çevrili. Recep Paşa bu kez aldatışının ikinci perdesine geçiyor ve Musa Çelebi'ye isyankâr askerin karşısına birlikte çıkalım diyor. d) Birtakım merdivenlerden iniyorlar, birtakım merdivenlerden çıkıyorlar. Merdiven başında görünüyorlar.

Recep Paşa'nın işaretiyle bir uşağı, Musa Çelebi'yi arkasından itiyor. Musa Çelebi basamaklardan düşüyor. Kılıç, hançer, bıçak!

6/ Naîmâ'dan: "Sultan Murad Han, Musa Çelebi'nin katlini işittikte, 'Yarap bu mazluma kıyan zalimlerin haklarından gelmeye sen iktidar eyleye!' diyerek hıçkıra hıçkıra ağladı."

7/ "Acep yolda yol mu şaştı / Musam eğlendi gelmedi"...

8/ Bir şarkıya dönüştürülmüş. Murad huzurunda söylenmesini yasaklamasına rağmen nice sonra Evliyâ Çelebi'den dinleyerek, gözyaşlarını tutamayacak.

Yazı masası başında anlatıcı. İç, gün. Kül tablası izmaritlerle dolu. Anlatıcı yazmayı bırakır. Defteri kapar. Yakın çekim, defterin kapağındaki yeşil kamçı yapraklı, eflâtun-mor bataklık süsenleri.

Düşsel görüntü: Bataklık süsenleriyle dolup taşan, uzayıp giden bahçe.

Keşke hep bahçeler

Kendinden başka gidebileceğin yer yok, iç sesinden, iç dünyandan. Epeydir. Sevdiğin insanları kaybettin, kimileri öldü, çoğu öldü; ötekileri, geriye kalanlarıysa bencilliğinle, hırçınlığınla sen kırdın, nankörce.

Odadasın. Sağa dönünce Aliye Berger'ler; "Bütün bu güzel şeylerden ayrılmak" diyor Tanpınar, demek gravürlerden de ayrılacaksın. Daha demin keman çalan Karl Berger vapur iskelesinde yığılıp kalıyor.

Geriye dönemezsin ama geçmişi kurcalayabilirsin: Çöküş, çökkünlük, içe kapanış nerede ne zaman, birdenbire mi, belki de usul usul, ağır akan zamanda, sezdirmeden, varlığını sezinletmeden, sinsice, pusuya yatmış. Durduramıyor, önüne geçemiyordun.

Saate baktın, akşama geliyor; günler biraz uzadı. Seni korkutan akşamdan bir an önce, nereye, kimlerle, hiçbir yer yok, hiç kimse yok. Az sonra siren sesleri, gecede de.

Tortunun dibini karıştır, belki orada, seni böyle acıya iten, yerle bir eden, bir türlü yüzleşemediğin, yüzleşmek-

ten kaçındığın. Orada. Ama yüzleşsen neye yarardı, altmış sekiz yaşındasın, dün, önceki günler, gençliğin iyileşecek mi? Ancak içince, içtikçe yatışacak, yarı sarhoş, silinip gidecek. Bundan böyle ‘akşam’ı göğüslemek zorundasın.

Korkuydu yaşamın, art arda korkular. Yarından korkmak, şimdiden korkmak, şu andan korkmak.

Kavanoz muydu mavi olan, zehir mi; korkulardan kurtulmak!; Emma eliyle koymuşçasına üçüncü raftan alıyor, kavanozu açıp elini daldırıyor, beyaz tozdan; korkulardan kurtulmak! Flaubert handiyse bilim adamı soğukkanlılığıyla, mavi kavanozdaki beyaz tozun etkilerini...

Reşat Nuri Bey Fransa’daki bir “provens”te Emma’nın mezarını arar. Flaubert: “Madame Bovary, c’est moi!” Taşra köşesinde harap bir mezarlık; mezar taşı başında senin sevgili Reşat Nuri’n fotoğraf çektiymiş.

Niye bu akşam vakti Emma, özlemlerle dolu hayatını kırık hayallerle doyurmaya didinmiş, Reşat Nuri’ye ‘Emma’yı gerçeklikte aradığı için gülemiyorsun artık, hüznün veriyor. İşte Emma’nın mezarı! Senden çok önce okumuş *Madam Bovary*’yi, senden çok önce unutamamış. “Fransa Notları”nda, bir şatoyu gezerken, Emma’nın hayatını mahveden balo gecesi bu şatoda yaşandı diyor, ilk vals, ilk dans. Şato, vals, akşam vakti.

Yine o değişmez, birbirinin tekrarı, tekdüze günler; balo sona erdi. Aynı günler birbirinin ardınca gelecek ve hiçbir şey getirmeyecek, çılgınlıklar, coşkunluklar. Bir daha asla piyano çalmayacak –fildişi tuşlar. Bir daha asla

resim yapmayacak. Nakışlar, renk renk ibrişimler dolaba fırlatıldı –bir daha asla!

Bir yudum su içerken, “Öleceğim, ölüm bir şey değil, her şey bitecek!”, sesi pek kısık, kurtulacak, korkular kalmayacak. Yüzünde mavimsi, morumsu bir bulut, dayanılmaz bir görünüm, içte hâlâ korkular çağırtısı!

Emma’nın intiharı sende elbette yıllarca sürdü. Gelgelelim, sonra sonra, “Madame Bovary, c’est moi”, Madam Bovary benden başka kimse değil, Flaubert’in bunları yazmaya ‘ihtiyaç’ duyması.

Charles mektubu gösteriyor; “Kurtarın onu!” Mektupta: “Hiç kimse suçlanmasın...” “Kurtarın onu!” Arsenik içmişti. Sana öyle geliyordu ki, artık dünya bir daha ‘Emma acıları’ çekmesin diye yazmıştı Flaubert. (Virginia Woolf, Septimus’u daha güzel bir yeryüzü için!)

Emma ölürken, ihanet sanılmış aşkları, yalnızlıklarıyla donandırdığı Charles’in saçlarını okşuyordu: “Sen bir şey yapmadın.” Kalbi ağrı mıyordu şimdi. Belki Gustave’in da.

Tekrar *Madam Bovary*’ye döndün. “Saf Bir Yürek”in Félicité’si unutuldu gitti. Kraliçe acımasızca gülüyor: “İstedikleri kadar melodram, ucuz desinler, roman kahramanlarının intiharı doruktur!” Ya televizyondaki genç ölümler; ellerin titriyor, bu kez timsahın gözyaşları yok.

Nerden şimdi bu akşam vakti!

Yapılacak bir şey yok: Emma’nın intiharıyla baş başasın. Zeki Faik’in -solundaki duvarda- mavi piyanosu mavi kavanoz şu an. Arsenik beyaz bir tozdur. Kötü aşk

romanları okuya okuya Emma, hayatı pembe rüya sanmıştır. Sonra yıkılış! Oysa Mühürdar Bahçesi'nde genç bir adam piyano çalıyor.

Küt küt çarpıyor kalbin: Aslında kendi canına kıyışını yazıyordu *Madam Bovary* romancısı, hiçbir zaman gerçekleştiremediği. Sonra kaç yıl yaşadı? Ölümü yaklaşmış Emma ağır ağır başını çevirir

Emma'nın ölümü yetmiyor, sarsılarak döşeğe devrilişi
 “Elveda! Elveda!”

Mavi kavanozdaki beyaz toz, arsenik

Emma'nın intiharından yirmi yıl sonra, başka bir genç kadın, Emma'dan yirmi yıl sonra, genç ve güzel bir kadın

Tolstoy, Emma'yı okumuş muydu; bir zamanlar merak ederdin. Araştırdın, kesin bir sonuca ulaşamadın. (Yakup Kadri'nin Seniha'sında da bir tür bovarizm. Anna'yı bovarizmin kalıplarına oturtmak imkânsızdır.)

“Elveda! Elveda!” diye haykıran Charles, iki kez, hem arseniği öğrendikten sonra hem cenaze töreninde. Vronski'nin ölü Anna'ya ne dediğini, bir şey söyleyip söylemediğini hatırlamıyorsun. Canına kıymış Anna'dan sonra kont Vronski belki de yitip gidiyordu –Bihter'den sonra Behlûl'ün yok oluşu gibi.

Yitip gidişler, yok oluşlar şu an seni ilgilendirmiyor. Fakat başka bir şey

Ne?

Taşrada -senaryo, film öyküsü- geçkin kız bir Mlle Bovary yazmak isterdin, sönen hayallerin arasında, her gün her gece başka bir genç adam, aslında Rodolphe falan yok, öteki sevgililer: Sadece geçkin kızın kavruk hayallerinde, çıplak erkek vücudunu hiç görmemiş. Bu da senin bovarizmin olabilirdi.

Turgenyev'e mektubundan Flaubert'in *Savaş ve Barış*'ı okuduğu anlaşılıyor. On dokuzuncu yüzyılın büyük yazar dostlukları. Ama boyuna küçümsenen Dostoyevski -Turgenyev hor görmüş. Öylesi dostlukları, horgörüler de unuttun, hayatından çıkardın, heyecanlandırmıyor, düşündürmüyor. Bütün bütün ıssızlıktasın.

Âşık olduğun aktrise Anna'yı yazdın: "Bir yılbaşı gecesi veda etmeden mi gidecektiniz?" Yönetmen senin Anna'nın intiharını engelledi; son anda senaryo -intiharsız son! Işıklar karardı: Beyazperdede düşmanca ve kalbin kırık seyrettin.

Başka bir şey. Ne?

Sıraya koy. Senin için Anna

Balo salonu -o eski Moskova'da- ışıklar içinde yüzmektedir, her yanda çiçek sepetleri, kırmızı ceketli uşakların dizildiği geniş merdiven. Senin için Anna ilk kez o balo sahnesinde, onu ilk kez baloya geldiği gece görüyorsun, ağabeyi Oblonski'nin yıkıldı yıkılacak evliliğini, aile hayatını onarmak amacıyla burada. Ama o bölümleri hep atladın, Oblonski'ler umurunda değil, Levin de, Kiti de. Hatta Levin'den tek bir izlenim kalmamış.

Yalnızca Anna! Balo gecesi Venedik dantelleriyle süslü siyah kadife tuvaletini giymiş, gümrak siyah saçlarına mor menekşelerden çelenk takmış, tuvaletinin dekoltesinde yine bir demet kır menekşesi. Tolstoy onu öyle görmek istemiş, onu bize öyle göstermiş, fildişiinden oyulmuşçasına. (Baharda, kırevinin çalışma odasında mı yazıyordu? Anna'nın güzelliğiyle büyülenmiş olmalı.)

Genç kontla dans ederler, kadril ya da vals. Her sarılışlarında, her dönüşlerinde, Vronski'nin diz çökmek isteyen bir hali vardır, mor kır menekşeleriyle bezenmiş siyah tuvaletli genç kadının önünde diz çökmek, aşk birdenbire!, birçok aşk gibi birdenbire.

Anna gülümser; bu ışıltılı gülümseyiş Vronski'ye de yansır. Kiti, Anna'nın güzelliğinde mi, ışıltılı gülümseyişinde mi, korkunç, zalim bir şey yakalar; evet, korkunç, zalim: Belki hayat, arsenik.

“Yarın gerçekten gidiyor musunuz?” Kont sorar.

“Evet, Petersburg’a dönmek zorundayım.” Anna balo yemeğine kalmaz, dinlenmesi gerekmektedir.

Anna'nın ateşten gülümseyişini görmüşçesine, dalgın, hülyalara dalmış, farkında olmadan gülümsüyorsun, o acı son geçip gitmiş, sanki yaşanmayacak, sanki gerisi de ateşten gülümseyiş. Bir yanda art arda, karmakarışık, karla kaplı tren istasyonu, Petersburg treni geçici olarak durmuş, Anna kar havasını içine çekiyor. Tam trene binecek ki, lambaların donuk aydınlatışında askerî kaputuyla Vronski!

“Sizin de Petersburg’a gideceğinizi bilmiyordum.”

“Sizin olduğunuz yerde bulunmak için. Artık başka türlü yapamam.”

Fakat karmakarışık. Kar yağarken bembeyaz peron geçmişte kalmıştır. Bu kez otel odası. Otel nerede? “Operaya sahiden gidecek misiniz?” Anna giyinmiştir; operaya, meydan okumak için gidecek: “Yaptığım hiçbir şey için pişman değilim!” ‘Artık başka türlü yapamayan’ Anna’dır. Operaya gidecek. “Önemli olan birbirimizi sevip sevmediğimiz.” Gülümseyişin siliniyor: Anna’nın sözü, birbirimizi sevip sevmediğimiz, okuduğın günden beri canını yaktı.

Sonra Vronski de operaya gider. Sen genç adamı operaya göndermiyordun. Anna yapayalnız dönüyordu: “Herkesin alaycı bakışları üzerimdeydi.”

“Anna size yalvardım, niçin gittiniz?”

“Ya siz? Niçin benimle değildiniz?”

Tolstoy’un yazmadıkları, uydurdukların, bir öykünde olabilir, niçin yanımda değildiniz, Anna’yı Tolstoy’dan daha çok sevmiştin.

Hatırlayışların git git eksiliyor, git git daha gölgeli; Anna Karenina’nın operadan yalnız dönüşü -“Siz niye orada değildiniz?”- hangi hikâyende, bakmaya, öykü kitaplarını karıştırmaya üşeniyorsun: Kimseyi ilgilendirmeyecek.

Karmakarışık, Lukacs’ın herkese tekrarladığın, herkesle paylaşmak istediğın sözleri, saptamaları da: Anna’nın yaşadığı dönemde Rus sosyetesinin birçok kadını diyordu, gizli hayatlarında, burjuva ikiyüzlülüğüyle... Yalnızca

Anna, gizlenmeden... Yalnızca Anna o alçaltıcı saklayışlara gönül indirmeyerek, aşkını cesaretle...

Gençliğindeki seni bir türlü göremiyorsun, “Bireysellik! Bireysellik!” diyor o. Mozağin taşları birer ikişer dökülüşüyor. Gevelediğin bireysellik çoktan Çoktan iflâs!

Keşke ikinci tren istasyonuna gitmesen, gelmesen.

Oysa ordasın: Kar yağmıyor, belleğine güvenilirse mayıs günüdür, belki haziran başlangıcı. Kar yağmıyor, Anna vagona binerken, peron ışıkları ve lapa lapa yağan kar altında Vronski’yi görmüyor.

Ölürken bütün anılarınız sonsuz bir hızla belirirmiş; Anna’ninkiler de beliriyor. Sana gelince, sende hepi topu balo gecesi-Petersburg’a giden tren-opera. Zaten Anna’nın intiharından sonra *Anna Karenina*’nın son bölümlerini okumayacaksın.

Okumadın. Yıllarca direndin. Geriye kalanda da okumayacaksın.

Mum ışığı -Anna’nın kader kitabını aydınlatan- son bir parlayışla, son bir titreyişle, 1877’de bir akşam ya da gece, Anna karanlıkta kalmış her şeyi, Tolstoy karanlıkta kalmış her şeyi, mum ışığı sönüyor. Mum ışığı söndü.

1877’de bir akşam ya da gece, ama gündüz değil -Anna’nın son sahnesi gündüzün yazılamazdı.

Gerçek yaşamla, gerçeklikteki yaşamla; sanki yok, sanki kalmadı. Roman, şiir, roman-öykü kişileri derken, tiyatro oyunları, *L'Eclisse*'in son son sahnesi, *L'Eclisse*'nin, *La Notte*'nin

Revü, resital derken gerçekliğin g'si kalmadı. Daha tuhafı: Kurmacalarla, yapıntılarla var olmaya alıştın, handiyse ürkmüyorsun, Heathcliff'in Catherine'i sonsuz çağırışı -"Ne olur geri gel! Bir kez olsun gel!"- yetiyor; bütün roman rüzgârlarla doludur. Yetiyor, rüzgârlar, uğultular, çançiçekleri. İnsansızlıktan ürkmüyorsun.

Yalan söyleme, ürküyorsun, boyuna yalanlar, delice ürküyorsun. Heathcliff'e -kendine-, Catherine'e -kendine-, rüzgârın topraklarından söktüğü çançiçeklerine acımdan başkalarını sevmeyi unuttun.

Nuran'la Mümtaz sokak lambasının ışığı altında ayrılırlar

Vittoria'yla Pierro'nun buluşacakları yerde kimse yoktur; sokak lambasının yakın çekim akkor ışığı. Monica

Vitti'nin çıplak omuzunda samyeli lekesi; birkaç sahne önce sevişmişlerdi. Birkaç boş görüntü; gelmiyorlar. Sonra akkor ışık. Saplanıp kalmışsın.

Mutfağa giriyorsun.

Altmış sekiz yaşında bir yazar, yetmişine iki yıl kala, yazılamamış ya da yarım kalmış öyküleri romanlarıyla, anımsadığı, saplantıya dönüşmüş sahnelerle, film kareleri, tortu, uzaktan yankıyan müzikler, birileri dinleyecekmişçesine yazıya geçirdiğin, kâğıt parçalarında bulacaklar, birileri okuyacakmışçasına, birileri seyredecekmişçesine, altmış sekizinde senden başarısız resital! Tortu!

Viski tezgâhın üstünde, dün akşam bıraktığın yerde. Yarısından çoğunu içmişsin, yedek şişe alt dolapta olmalı. Dolabı açıyorsun: Yedek şişe. Endişen geçiyor. Evyede duran küçük, mavi bardağı yıkıyorsun, dün akşamdan kalma. Deterjanın köpükleri suyla akıp gidiyor, sönüyor.

Şarkıcı kadın tuzlu badem ikram etmişti

Onu dinlesen

Buzdolabı tamtakır, birkaç pörsümüş domates, taze soğan, kabuklarına küf yürümüş limonlar. Yumurtalar kokuşmuş olabilir. Buzluktan köfte çıkarıyorsun, çözülürse... Limonları, domatesleri atıyorsun; taze soğanı soğuk suda, belki dirilir. Konserve ton balığıyla yetineceksin, taze soğan yaraşır. Köfteyi tekrar buzluğa koyuyorsun. Asıl yumurtaları atmalısın.

Buzlar cüce gürültülerle çatlıyor viskili bardakta bir yudum içiyorsun, koridordan geçerken, dudakların ıslanı-

yor. Bakkala telefon edip, tuzlu leblebi, beklemek zorunda kalacaksın. Hem, telefona gitsen, yazı masasına, yine ihtiyar yazı makinası, Dördüncü Murad dosyaları, defterler, günlerdir açmadığın. Hepsinden kurtulmak! Bir yudum daha içiyorsun, iyi geliyor, kırık kalplere iyi gelir.

Balkona çıkıyorsun. Zıpçıktılar bütün çiçek açmış, saksılarında, minimini -Halid Ziya'nın miniminileri-mavimsi pembemsi çiçekler. Pencereleri kapalı ama balkon soğuk; zıpçıktılar neye kanıp çiçek açmış, ilkyaz yağmurları henüz yağmadı. Tek tek pencereleri açıyorsun, "Bütün zamanlar bitti diyorum -anlasa ya-", "İlkyazlar ve bütün başlangıçlar bitti", bütün zamanların bittiğini apansız anlıyorsun, açık pencere önünde.

"Sen ölüm! / Seni hiç düşünmeden yaşadık"; Arnavutköyü'nde Kaptan'daydınız, *İlkyaz Şikâyetçileri* yeni yayınlanmıştı. Herhalde cumartesi akşamı, çoğu defa cumartesi akşamları. Öldü, nice yazlar geçti. Şimdi bütün cumartesiler hepsi birden, hangisindeyse, "Suat, Mümtaz'ın öteki benidir" demişti.

Mümtaz devam edecektir, ama önce Suat'ın mektubunu neşredeceğim diyordu. Seninle yaşıt, hatta senden bir yaş küçük söyleşiyi okumuş -ölümünden çok sonra yayınlanan kitaplarda-, üzölmüştün: 1950; yazabilir, belki yazmıştır. Küçük bir esermiş ama, *Huzur*'un meselelerini başka bir açıdan tahlil edecekmiş.

Eczaneden dönüyor; ölü Suat'la sokaklar boyu konuşan, tartışan, Suat'ta kendini arayan Mümtaz çıldırmamış. Mümtaz yaşıyor, yeni bir insan olarak kendi küllerinden doğacak, romancısını bekliyor -böyle diyordu galiba.

Mümtaz'ın çıldırdığını, Suat gibi intihar ettiğini
Yüzü gözü kan içinde

Çifte intiharı Tanpınar çapında bir estet için fazla melodram bulan

Kim, kimler? Sen okumamışçasına

Yıllarca Suat'ın mektubunu merak etmemişçesine,
yazmış mıydı, yazıyor muydu, günün birinde arşivinden

Kim Suat'ın intiharını "çeviri intihar" gülücükleriyle, Dostoyevski'den yürütme! Öfkeni dizginleyemiyorsun. Kim, kimler olduklarını hatırladın: Ölüler, öldüler, ölümlerine tanıksın.

Mümtaz yaşıyormuş. Mektubu yayınlanırsa, bulunursa, Suat belki daha çok. ("Romancıların onları öldürdüklerine aldırmayın; Hedda Gabler bende yaşıyor" diyor kraliçe, romancılar, oyun yazarları, etrafı Hedda Gabler doluymuş. Fincanlarınız incecik, yarı saydam Çin porceleni; çay içiyordunuz.)

Mümtaz'ın yaşadığını okumamışlar mı, romancı kendisi söylüyor; Mümtaz yeni bir insan olmak için beni bekliyor, fakat şimdi Suat'ın ona mektubunu yazıyorum.

Işığı kapatıp mutfaktan çıkıyorsun. Buzlar yine ince ince çıtırdıyor. Ölülere öfke duymamalı. Ölüler, ölmüşler iyilikle anılmalı. Yazamadıkları romanlar, öyküler için bol bol konuştular, ahkâm kestiler. Boşunaydı, boşuna yazmıştı Suat'ın intiharını; iki satırda, iki cümlede harcayabilirsiniz.

Sabaha karşı, nöbetçi eczaneden dönerken

Ölü Suat yanındadır, "Ben zaten senin yanından hiç ayrılmadım", çok başka, çok güzel bir Suat

"İkisi aynı insandı..." Şairin hüznü yüzünü, cama yansımış, Kaptan'da, mutlaka bir cumartesi gecesi idi

İkiniz de alkole gömülmüş, birileri daha olmalı masada, sen: "Bence Suat son bir aşktı..." Boticelli'nin meleklerine benzetiyordu Tanpınar. "Benimle gel. Hepsin-

den kurtulacaksın.” (Kraliçe küçücük Çin bahçeleriyle bezenmiş fincanı tabağına bırakıyor: “Hedda daha çok acı çekecek.”) “... son bir aşktı.” Sözcükler, konuşmalar anılardan sıyrılarak. Daima anılar vardır, gözbağcı gibi ceplerinizden, rengârenk ipek mendillerinizden... Hem Kaptan’dasın hem Valikonağı’ndaki evin salonunda. Şair elini boşlukta şöyle bir gezdiriyor, “Kim bilir...” Bir daha böyle yalnızlık görmedin.

Koltuğa oturuyorsun. “Öyleyse kal mezbelende!” Mezbelende kalıyorsun.

Suat’ı uzaklaştırmak, unutmak gerekir. Eve dönünce ölüyü buluyorlar: Kendini asmış. Zıpçıktının mavimsi pembemsi çiçekleri yaşamak doluydu. Yüzün gözün kan içinde değil. Ne yazık ki dudaklarında, Mümtaz’ın o garip, ince gülümseyişi yok. Yazı masasındaki sigara paketine uzanıyorsun.

Çakmağın son bir kez parlayan, sonra kısılan, kısıldıkça kısılan, sönen, biten alevi rastlantı olabilir mi?

“Sözcükler değil, eylem.” Pavese’yle yan yana yürüyorsunuz. İlâç şişeleri avcuna batmamış. Kolay sanmıştı, kolay sanmıştın. Ödülünü aldıktan sonra -son romanı-, Torino’da bir otel odasında

Bir yaz oteline gitsen, mevsimi daha başlamamıştır, bomboş. Yaz otelinin küçücük balkonuna çıktığında kumsal, deniz, dalgalar

Titreyen elinde sigara, kalkıyorsun, koltuğa tutunuyorsun. Eski koltuk, bir zamanlar annen baban da otur-

muşlardı. Dalida'ya doğru gidiyorsun, üst üste diskler. İlk adımda gözyaşları. Ne oldu sana, gözyaşı bezelerinin kasları gevşedi; son sıralar, yeni çıktı, boyuna ağlıyorsun. Gülmeye uğraşıyorsun, Mümtaz'inkine benzemeyen kaba bir gülüş.

Dalida başlayınca -“Beni affedin dostlarım. Hayat...”- gülemiyorsun. Ağlayamıyorsun. Kaskatı kalıyorsun. Bir aşk yılıymış, un anno d'amore.

Konser kaydı, alkışlar, sonu gelmez, dinmez alkışlar. Bu bir aşk yılıymış. “Hayat korkunç bir şey.” Yere düşürdüğün sigaranı

Yangın çıkabilirdi

Yangın mangın çıkmıyor.

Bu akşamın, bu gecenin kişisi Suat. Önüne geçemezsin. Gün incelmedi, son ışıklar. Kaçamazsın. Yaz oteli kış oteli falan yok. Bir başkası sökün etmeden, başka bir anı, anı kırıntısı, hiçbirine ulaşamadan gün sona erer. Canına kıymış Suat kalıcıdır.

Fotoğrafa bakıyorsun: Yılbaşı gecesi

“Bir yılbaşı akşamı veda etmeden mi gidecektiniz?” Aktris için yazmıştın, o söyledi, seslendirmeye girdiler, bir kez daha söyledi. Başını çeviriyor, genç adamı görüyordu. İnsanlar şimdi internetten çarçabuk buluyorlar, sen filmde söz açınca: Aktris başını çeviriyor, genç adamı görüyor, bir kez daha bir kez daha.

Fotoğrafa bakıyorsun. Fotoğrafları saklamazsın, fotoğraflar amansızdır. Bunu sakladın. Eski ajandanın yaprakları arasında, dakikalardır arıyordun. Neden sonra, nice tükenişler, tökezleyip kalışlar, bir gün, işte şimdi!, bugün, mutluluğu çağrıştırır bir şeyler çağrıştırın diye. Asla yırtmadın.

İstanbul sokakları ıslıl ışıldır. Taksiyle gidiyordun, ıslıl ıslıl caddelere bakarak. Sevinç kuşanmıştın. Şimdi bir başkasının hayatında gibi, sanki sen yaşamamışsın. Bu gece yılbaşı gecesi, seni evine dâvet etti.

Yeniden kurmaya çalışıyorsun, ışığa tutarak fotoğrafı. Aynı iç sızısı. Hatırlayışlar, düşlerle, düşleyişlerle, gerçeklikte olduğundan daha coşkun yaşanır.

Oysa iç kırıklığı, üzüncü; yıllar öncesinde kaldı o gece. Bu kez paran vardı, uzun saplı, taptaze kırmızı güller. Bahçe kapısından geçerek; kurt köpeğine “Hayır!” diyorlar, “Yabancı değil!” Kurt köpeği hatta başını okşatıyor.

Hatırlıyorsun ama, hatırlayış ve ışık geri getirmiyor. Tekrar iç kırıklığı, durduramadığın, derinden, git git artacak. Aktrise, gençliğin sonuna, yarım yamalak sevdana yolculuk. İyi bir dost oldun; dostluğunu sevdi, seni hiçbir zaman aşkla sevmedi.

Aktris için yazdığın yılbaşı gecesi de yanı başında, belleğin kuytularından fırlıyor. Hayalindeki perdede -insanlar internetten çarçabuk buluyorlar- yine o sahne. Otuz yıl önce yazılmış, belki daha önce; bir andaç gibi korudun, sararık sayfaları küçük odada zarfta, toz içinde.

“Gelin kaçalım burdan!” Birlikte, koşarcasına, yılbaşı ağacının altından geçerek dışarıya çıkarlar: Halikarnas yolu, iç-gece. Dışarıya çıkmalarıyla birlikte müzik başlamıştır. Kış sebebiyle kapalı, tahta kepenkler, kapısına kilit vurulmuş laternalı barın önüne gelirler.

Daha yazarken âşıktın. Kendini hayal ediyorsun, laternalı barın önünde. Sizin için yazmıştım, aşkla yazmıştım: Söylemiş miydin?

Mutlaka söylemişsindir, uzun yıllarda, birçok kez buluştunuz, yakın bir dostluk, birbirinize hâlâ siz deseniz bile, sarhoşluğun, yarı sarhoş, kendinden kurtuluşun getirdiği coşkuyla söylemişsindir.

Her şey kopuk kopuk. Birinden ötekine, boyuna.

Çam ağacından büyüleniyorsun, aktrisin evinde; çocukluğundaki, Andersen'in acı masalı; sırça toplar, sırça yıldızlar, karton melekler. Karton melekler, ince esintide tek başına dönüyor; yarı aralık balkon kapısı. Çocukluğundaki, çalgılı kutuda, kurup kapağını açınca, balerin kız dönüyor. Tekrar sırça toplar, yaldızlı alacaları.

“Her sene süsler misiniz?” Bilmiyorsun: Birlikte ilk yılbaşı.

“Hayır, bu yıl aklıma esti.” Gülümsüyor. “Ne içersiniz? Ben şarap içeceğim. Viski, votka var.”

Halikarnas sokakları. Koşuyorlar. Yazdan kalma bir bar. Kendini hayal etmiştin. Kapısına kilit vurulmuş, kepenklerini örtmüşler. Bir yılbaşı gecesı. Otuz yıl önce o senaryo. Boşuna umdun fotoğraftan mutluluklar duyumsayacağını. Otuz yıl sonra, sen de âşık olduğun aktrisle, yılbaşı, onun evinde. 2010 ajandasında, fotoğrafın durukluğuna, dondurulmuşluğuna hapsolmuş, yedi yıl daha geçmiş. Oysa ne kadar aydınlıktı bu anı!

Unutmaktan korkuyorsun, git git unutuş, bu anıyı da Belki de artık bambaşka hatırlıyorsun, unutmamak uğruna. Yeniden yeşertmek için zaman yok.

Karşı koymaya

Karşı koyamıyorsun.

Fotoğraftan vazgeçip telefona gitmeye çalışıyorsun: Bir yılbaşı size gelmişim, bu yılbaşı yine dâvet edecek misiniz? Zaman kavramını büsbütün silerek.

İyi misiniz? diyecek herhalde.

İyi değilim, size söylemem gerekir –neyi söyleyeceksin? Geçmiş zamanı yeşertemediğini.

Küçük, olgun heyecanlarına aldandın: Durgun bir aşk, epeydir. “Yılbaşı gecesine geri döndüm. Yılbaşı gecesine geri dönmek istiyorum.” Yüksek sesle tekrarlıyorsun, sirenleri işitmek istemezcesine; sirenler yine başladı; son bir yalvarışla fotoğrafa bakıyorsun.

Yılbaşı gecesi ikiniz, ikinizin de yüzlerinizde ilk kırışıklar –şimdi daha çok. Yedi yıl sonra daha çok. Fotoğraftaki son gençliğiniz; 2010’un ajandasında, yılbaşı değil, yılın son günü ve yaşanmış nice şeyle birlikte.

Köşede olağanüstü güzellikte bir laterna durmaktadır, eski, yıpranmış. Genç adam yanına gider laternanın, kolu çevirir çevirir. Çalgının üstünde kurumuş, renkleri solmuş begonviller, sanki rüzgâr taçyaprakları savurmuş.

Kitaplarının arasındaki kurutulmuş çiçekler, hercai menekşeler; günü gelince, zamanı gelince –çoktan güz!-, bu kitaplar, sana hayat verenler, yoldaş olanlar, kitaplıkta, raflarda, karton kutularda, elden çıkarılınca

Bir sahaf

Kim alacaksa, sayfalarını açar açmaz o kurutulmuş, unutulmuş çiçekler, yağmurdan, güzden kurtardığın çınar yaprakları, çocukluğundan beri

“Fotoğrafımızı çeksinler!” Sen söylemiştin. Keşke çekmeselerdi. “Birlikte, şimdi!”

Genç adam kolu çevirir çevirir; laternadan kırık dökük, hırıltılı ezgiler dökülür. Genç adam genç kadını

dansa dâvet eder, bu sevgi dolu bir oyun gibidir, hep yıllar otuz yıl otuz beş yıl otuz altı 1981-1982 sinema mevsimi

Kendini koyuyordun genç adamın yerine, yazarken soluk soluğa kalmıştın, hırıltılı ezgiler sağanak gibi yağıyordu.

Genç kadınla genç adam birbirlerinden ayrılamazlar bir süre. Yazdan kalma bir mekân, terk edilmiş, gelecek yaza kadar. Yaz gelecek. Nice yazlar geçti. Çoktan yok etmişlerdir laternalı barı, laternayı. İnternetsiz, eski model cep telefonunda bu sahneyi bulamayacaksın.

Fotoğraftaki 'sahne'; kurşunîler giymişsin, boynunda aptal bir fular. Aktris siyah gece elbisesiyle. Epeydir kurşunîler, siyahlar. Öylece durmuş, yılbaşı ağacının önünde poz vermişsiniz, hafifçe sarılarak; sırça ağaç, sırça yılbaşı gecesi. "Birlikte fotoğrafımızı çeksinler, bu gecenin anısına..."

Demek Çehov'un oyunlarında yalnızca aktörler değil, Vanya Dayı değil, Sonya değil, zavallı Firs, Olga; iskemleler, giysiler, askerî bando, İvanov'un okuduğu kitap, cırcır böceği, orman yolu, ağaçlar da oynamak zorundaymış. Treplev'in 'yazmak sancısı'nı düşünüyorsun: Herhalde yalnızlıkta bütün bir bekleyiş.

Siren sesleri. Cırcır böceği konuşuyor, İvanov'un okuduğu meçhul kitap konuşuyor, Prozorov'ların eski bahçesi, Çebutikin'in oturduğu hasır koltuk, masadaki şampanya kadehleri konuşuyor. Sanki bu an için yaşadın bütün hayatını, bütün bir bekleyiş, yarın yazmaya başlayacaksın.

Konfetiler yağıyor, ölüm konfetileri. Yazmaya başlıyorsun

“Besbelli aynı sabaha karşı. Beyaza değil, siyaha. Korkun aynı korku. Hiçbir bahçe kalmayacak, hiçbir güzellik.”

Edebiyatının 50. yılında Selim İleri'den yepyeni bir roman:
Sona Ermek.

Çokça eser vermiş bir yazarın yarım kalmış romanını yeniden yaşatmaya çalışırken hatırladığı gençlik düşleri, geçmişin acımasız pırıl pırıl yaşanmışlıkları ve artık asla geri gelmeyecek bir hayatın otobiyografik izler taşıyan dökümü...

Yazmak-yazamamak sarsıntısı sürerken; okura şarkılar, filmler, resimler, kitaplar, yazarlar, şairler ve hatta roman karakterleri eşlik ediyor. Selim İleri kalemini; iç hesaplaşmalara, hayalkırıklıklarına ve yaşlılık kaygılarına biliyor, ama umut var hâlâ, konfetiler yağıyor!

“Sonu mutlu biten romanlar yazmadın. Yazamadım desen daba doğru olacak, beceremedin, kendini kandırma, kıvıramadın. Sonu mutlu biten romanlar, öyküler, filmler, oyunlar sevinç, mutluluk getirdi; derken hafifserdin. Sonu mutsuz bitenler iz bıraktı, sen de git git onları kuşandın.”

EVEREST

www.everestyayinlari.com

[f/everestyayinlari](https://www.facebook.com/everestyayinlari)

[t/everestkitap](https://www.twitter.com/everestkitap)

[i/everestyayinlari](https://www.instagram.com/everestyayinlari)

18 TL